

Nart

İKİ AYLIK DÜŞÜN VE SANAT DERGİSİ

ISSN: 1302-2539

İyi Uçuşlar
Have a nice flights

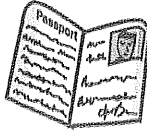
NART TOUR
TOURISM & AVIATION

UÇAK BİLETLERİ

Air Ticketing

ПРОДАЖА АВИАБИЛЕТОВ

VİZE HİZMETLERİ

Visa Services

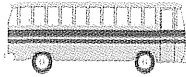
ОФОРМЛЕНИЕ ВИЗ

OTEL REZERVASYONU

Hotel Reservation

БРОНИРОВАНИЕ ГОСТИНИЦ

TRANSFER HİZMETLERİ

Transfer Services

ТРАНСФЕРЫ

GRUP TURLARI

Daily City Tours

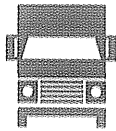
ОБСЛУЖИВАНИЕ ТУРГРУПП

HAVACILIK HİZMETLERİ

Aviation Services

АВИАОБСЛУЖИВАНИЕ

KARGO HİZMETLERİ

Cargo Services

КАРГООБСЛУЖИВАНИЕ

RENT A CAR

Rent a Car Services

АРЕНДА АВТОМОБИЛЕЙ

İSTANBUL / AKSARAY : M. Kemalpaşa Caddesi No: 27

Merkez İşhanı Kat: 4

34300 Aksaray - İSTANBUL

İSTANBUL / TAKSİM : Aydede Cad. No: 12 Kat: 1

Taksim / İSTANBUL

Tel : +90(212) 632 84 97 PBX

Fax : +90(212) 586 36 21

Tlx : 30102 NOGY-TR

Tel : +90(212) 237 26 01 PBX

Fax : +90(212) 254 51 79

e-mail: narttour@superonline.com

Nart

İKİ AYLIK DÜŞÜN VE SANAT DERGİSİ
ISSN 1302 2539
Sayı 30 • Mayıs Haziran 2002

Sahibi

Kafkas Derneği adına Muhittin Ünal

Yazı İşleri Müdürü

Hikmet Kandemir

Kapak

tley tasarım

Emeği Geçenler

Hicran Bolat, Kansu Dinçer,
Filiz Durdu, Ömür Enes,
Sine Göksoy, Nejan Huvaj,
Nefin Huvaj, Fatih İşler,
Rahmi Lale, Ziya Mis,
Özdemir Özbay, Kanşav Pöç,
Anıl Sevim, Erol Taymaz,
Güşef Yançatoral, Fatma Yıldırım

Yazışma adresi

Nart Dergisi
Şenyuva Meriç sokak No:44
Beştepe Ankara
Tel: (0 312) 222 85 90 – 223 51 59
Fax: (0 312) 221 09 18

elektronik posta

nartdergisi@kafder.org.tr

Web sitesi

http://www.kafder.org.tr

Abonelik İçin Hesap No

Kafkas Derneği adına 105150 numaralı
posta çeki hesabı

Abone Koşulları

Yurtiçi yıllık (6 sayı) 15 milyon TL
Avrupa yıllık 40 Euro
ABD yıllık 50 USD

Yayın İlkeleri

Gönderilen yazılar yayımlansın veya
yayımlanmasın iade edilmez. Dergideki
yazı ve resimler kaynak göstermek
koşuluyla yayımlanabilir. Yayımlanan
yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Dizgi

Nart Dergisi

Mizanpaj

tley tasarım

Baskı

Birlik Matbaacılık - Yayıncılık
(0 312) 309 08 40

Merhaba...

...

Söylenilmemiş mısralar bilirim

Hüzün dolu yağmurlu gecelerde

Alev çalgıların sustuğu yerde

Yalnız, yalnız düşünülen mısralar

Bilinen şeyler huzur içinde

Bilmenin bilinmez bir korkusu var

Bak bütün rüyalarım nur içinde

Çünkü, bugün havasını kokladığın

Denizaşırı bir diyar bilirim

Ve o diyarda seninle beraber

Yaşanmamış hatıralar bilirim

Ümit Yaşar Oğuzcan

“Eğer ödenecek
bir bedel yoksa, bir değer de yoktur...”

Nart

İKİ AYLIK DÜŞÜN VE SANAT DERGİSİ • ISSN 1302 2539

MAYIS HAZİRAN 2002 • SAYI 30

İÇİNDEKİLER

Araştırma - Çerkes Teavün Cemiyeti	4
Huşt Fatih İşler	
Röportajlar - Ankara Derneği	6
İnceleme – Kuzey Kafkas Dernekleri	19
Erol Taymaz	
Çerkes Yardımlaşma Derneği'nin (CBA) Tarihçesi	26
Nejan Huvaj	
Haber - Gufes 2001 Yılı Başarı Ödülleri Verildi	29
Şiir	32
Lermontov	
Şiir – Eller Yukarı Tarih	33
Adnan Özveri	
21 Mayıs'ın Düşündürdükleri	34
Sine Göksoy	
Tarihin Acı Armağanı	35
Ali Çurey - Musa Eldarov	
Bir Sürgün Anmak	36
Ömür Enes - Nefin Huvaj	
Abhazya Cumhuriyeti Parlamentosu Halk Meclisi'nin TBMM'ye Çağrısı	38
Argonautlar	40
Özdemir Özbay	
Orhan Alparslan	43
Erol Bilbilik'e Cevap	44
Çar Adayı Gösterilen Adıge	47
Pşıbiy Yinal	
Abaza Edebiyatının İlk Yazarı - Tatlustan Tabul	48
P.K.Çekalov	
Kitap Tanıtımı – Murat Yağan'ın Yapıtlarına Bakış	51
Anıl Sevim	
Masal - Aptalın En Aptalı	54
Nalo Zavur	
Kayseri Kafkas Kültür Şenliği	56
KAF-DER 2002 Eğitim ve Seyahat Programları	57
Benim Köyüm	58
Hicran Bolat	
Haberler	59

ÇERKES TEAVÜN CEMİYETİ

HuŖ Fatih İŖler

Sürgünden sonra, diasporadaki Çerkesler kültürlerini kaybetme ve asimilasyon tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Çerkeslerin ilk sürgün yeri Osmanlı Devleti olmuştur. Burada birçok dil konuşulmakta ve birçok ulus bulunmaktaydı. Artık bu uluslara, Çerkesler de eklenmişti. Fakat Çerkeslerin diğerlerinden farklı bir durumu vardı, çünkü Osmanlı Devleti diğer devletleri fethederek topraklarına katmıştı, ama Çerkesler zorunlu bir sürgün sonucu Osmanlı topraklarına gelmişlerdi. O yüzden Çerkesler gelenek ve göreneklerine çok bağlıydılar. 1908'deki Meşrutiyet'ten sonra da derneklerin ve partilerin kurulmaya başlanmasıyla birlikte, Çerkesler de bu faaliyetlere katılmışlardır. Bunlardan ilki de Çerkes Teavün Cemiyetidir.

Çerkes Teavün Cemiyeti, 1908 yılının Ağustos ayında çalışmalarına başlamıştır. O zamanlar, Osmanlı Devleti çok uluslu yapısı itibarıyla, tebaandan olan milletlere, kurdukları cemiyetlerde kendi ulus isimlerini kullanma hakkı tanımıştı, fakat bu durum günümüzde değişmiş ve "etnik kökene dayalı ayrımcılık yapmak" gerekçesiyle yasalar çerçevesinde engellenmiştir. Buna benzer şekilde soyadı kanunuyla birlikte Çerkes aile unvanları da yasaklanmıştır. Bu sebepten dolayı bugünkü derneklerimizde "Çerkes" kelimesi yerine sadece "Kafkas" ya da "Kuzey Kafkasya" kelimelerinin kullanımına izin verilmektedir.

1918 yılında, Latin harfleriyle alfabe yapılmıştır. Bu olay çok önemlidir, çünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin Latin harfli Türk alfabesi ancak 10 yıl sonra 1928 yılında yapılmıştır. Ayrıca Çerkesce alfabe yapılması cumhuriyetin ilanından önceye denk gelmektedir.

Hazırlanmış olan Çerkesce alfabe üç tane'dir ve bunlar Çerkes Teavün Cemiyeti ve Şimali Kafkas Cemiyeti'nin ortak çalışmalarıyla hazırlanmıştır. Bu alfabeler;

-Adıge Saerf (Çerkesce Saff-Dilbilgisi): Time Hacı Yedicko Seyin (Hüseyin Şam'ı Tümer), Latin harfleriyle 1919 yılında yazılmıştır.

-Çerkes Elifbası - Çerkes Eeelfib: Blenav Batuk (Harun) Latin esaslı Adıge alfabesidir, 1919 yılında yazılmıştır.

-Çerkes - Abhaz Elifbası - Çerkes Elifbe Apışsuele: Abıtpa M. (Beşiktaş İnan Terakki Mektebi Müdürü Büt Mustafa - Mustafa Butbay). 1919 Latin esaslı Abhaz dili alfabesi.

Bu alfabelerden başka çeşitli tarihlerde yazılmış olan Çerkesce alfabeler de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Çerkes Teavün Cemiyeti'nden önceki dönemde bazıları ise sonra yazılmıştır.

Bu alfabelerden ilki 1897 yılında Ahmet Cavit Paşa tarafından Arap harfleriyle bastırılmıştır. Bu alfabenin bir ilk olması önemini artırmaktadır, fakat bu çalışmayı gizlice yapmıştır. Bu alfabe 1908'deki Meşrutiyetten bir iki yıl sonra ortamın daha müsait olması sayesinde iki kez daha basılmıştır.

Çerkes Teavün Cemiyeti, alfabe ve kitap çalışmalarından başka 1911 yılında bir de gazete çıkarmaya başlamıştır. Bu gazete Guaze (Rehber) adıyla yayınlanmaktaydı ve haftalık olarak çıkmaktaydı. Gazete faaliyetlerini 1911-1914 yılları arasında sürdürmüştür.

Gazetedeki yazılar ilk önce sadece Türkçe yayınlanmaktaydı fakat daha sonra Türkçe'nin yanında Adıgece yazılar da çıkmaya başlamış-

tır. Adige dilinde yazıların çıkması gazetenin önemine daha da bir önem katmaktaydı.

Ğuaze gazetesinde kültürel, sosyal, siyasal, ekonomik ve daha birçok konuda makalelere yer verilmiştir. Gazetede yazarlardan bazılarının isimleri şöyleydi;

- Tahir Hayrettin Tleş
- Hayriye Melek Ğunç
- İsmail Aziz Tutereş
- Şemsettin Tleşeruk
- Dr. M.Ali Pçihaluk
- Süleyman Tefvik Ajuğuey

Ğuaze Gazetesi yararlı faaliyetlerde bulunmasına karşın ancak üç yıl hayatına devam edebilmiştir. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması gazetenin kapanmasına sebep olmuştur. Yazarların çoğu da savaşmak üzere cepheye gitmişlerdir.

Çerkes Teavün Cemiyeti faaliyetlerini sadece Osmanlı Devleti'ndeki Çerkeslerle ilgilenmekle sınırlanmamıştır. Anavatandaki Çerkeslerle de ilgilenmiştir. Fakat bu ilişki başlarda sadece kültürel düzeyde kalmıştır. Şimali Kafkas Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte bu ilişkiler siyasi boyuta da taşınmış ve daha yoğun hale gelmiştir.

Çerkes Teavün Cemiyetiyle anavatan Kafkasya arasındaki kültürel boyuttaki ilk ilişki 1910 yılında Düzce'nin Çaycuma Köyü'nden İbrahim Hızelt'in Çerkesya'ya gönderilmesiyle başlamıştır. İbrahim Hızelt, Kuban Bölgesi'nin Beduğskol ilinin Penexes köyünde altı sınıflı özel bir okul açılmasına öncülük etmiştir. Bu okulda dersler Çerkesce okutulmaktaydı. Okulun 21 tane de kitabı bulunmaktaydı. Üçüncü sınıf itibarıyla de, Çerkesce'nin yanında Rusça dersler de okutulmaktaydı.

Bu okulun dışında 1910 yılında yine Kuban'da Wulapş ve Tuxhtemquey köylerinde iki tane ilkokul açılmıştır. 1911'de de Ğubeğuey ve Bijhaqueyaç köylerinde ilkokullar açılmıştır. Bu okullardan Bijhaqueyaç'takine İstanbul'dan gönderilen Harun Tleseruk müdürlük yapmıştır.

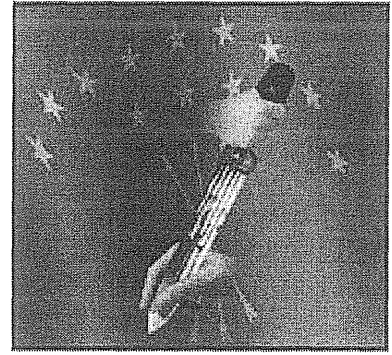
1919 yılında Nuri Tsağ, Çerkesya'ya gönderilmiştir. Nuri Tsağ, Nalçık'ta bir lise bir de öğretmen okulu açmıştır. Ayrıca Yusuf Suat Neğuç da gönderilenler arasında bulunmaktaydı. Bu iki idealist insan Ruslar tarafından öldürülmüşlerdir. Her ikisi de Çerkes kültürü ve

bağımsızlığı için savaşmış ve bu yolda hayatlarını kaybetmiş örnek insanlardır.

Çerkes Teavün Cemiyeti'nin kuruluşunda sivil ve asker birçok insan görev almıştır. Bu insanlar, Çerkesler için çalışmış değerli insanlardır. Bunlardan bazılarının isimleri şöyledir:

- Mareşal Merted Abdullah Paşa
- Mareşal Berzeg Zeki Paşa
- Leğ Ahmet Hamdi Paşa
- Therxel Ahmet Cavit Paşa
- Yazar Hağur Ahmet Mithat Efendi
- Puh Nazmi Paşa
- Şhapli Osman Paşa
- Kurmay Binbaşı Met Cunatako İzzet
- Prof.Aziz Meker

İstanbul'u işgal eden İngilizler kendi mütefikleri olan Ruslar için Çerkes Cemiyetleri'ni kapatmışlardır. Bu çerçevede Çerkes Teavün Cemiyeti'nin de faaliyetlerine son verilmiştir.

Kaynakça:

- Çerkeslerin Dünü Bugünü: Yaşar Bağ, Kafkas Derneği 2001 Ankara.
- Kafkasya Hatıraları: Mustafa Butbay, Türk Tarih Kurumu 1990.
- Kafkasya Diasporası Edebiyatçılar ve Yazarlar Sözlüğü: Sefer E. Berzeg, 1995 Samsun.
- Kafkasya ve Çerkesler Bibliyografyası: Sefer E. Berzeg, 1996 Samsun.

ANKARA DERNEĞİ

Ankara'daki dernekçilik tarihi ve örgütlenme yapıları hakkında dernek kurucularımızdan İhsan Sabri Bulur, Ankara Derneği Yönetim Kurulu'nda emeği geçen Bislan Hurmi, yayımlanan kitap ve çevirileri ile kültürel gelişmemizde önemli yeri olan Özdemir Özbay ve gerek Ankara Derneği gençlik kollarında gerekse yönetim kurullarında önemli hizmetleri olan Cevat Bageoğlu ile röportajlar yaptık. Yakın tarihimizdeki dernekçilik ve örgütlenme yolundaki kilometre taşlarından olan, kattıkları değer ile bugünlerimize ışık tutan birçok büyüğümüzden sadece birkaçı onlar. Bizlere yardımlarından dolayı sayın büyüklerimize teşekkür ediyor, bu röportajları beğeninize sunuyoruz.

Nart: Çerkes toplumunda örgütlenme ihtiyacı nereden doğmuştur?

İhsan Sabri Bulur: İnsanoğlu yaradılışından itibaren bireysellikten ziyade toplumsal hayatın önemini kavramış ve birlikteliğin faydalarını görmüş, büyük bir önsezi ile her zaman iyinin, güzelin ve doğrunun aranması, bulunması ve hayata geçirilmesinin önemi üzerinde çabalarını yoğunlaştırmıştır.

Bu tutum, adım adım halen devam etmektedir ve edecektir de. Derneğin kurucuları da bu toplumun fani birer ferdi olarak aynı yolun yolculuğunu yapmışlar. Toplumda dağınık halde bulunan iyilikleri, güzellikleri ve doğrulukları nerede buldularsa alıp birleştirmek suretiyle toplumu yüceltmek, fertleri daha etkin halde birlikteliğe taşımak, ferdiyetçilikten ziyade toplumsal bir hayat düzenine birlikte ulaşmak, arzu ve ümidi ile bu faaliyete girişilmiştir.

Nart: Kuruluş aşamasında yaşanan problemler nelerdir?

İ.Sabri Bulur: Dernek kurmanın kurallarını, mevzuattaki durumunu bilmemezlikten ve kuruluşu bu kurallara göre eksiksiz yapmaktan kaynaklanan bir takım sorunlar olmuşsa da bunlar önemli değildir.

Nart: Derneğimizin o dönemde ki amaçları nelerdi ve bu amaçlar için ne gibi faaliyetlerde bulunuldu?

İ.Sabri Bulur: Birinci maddedeki açıklamalar ışığında; malum büyük bir tarihi faciayla anavatanımızdan "kimilerine göre göç, kimilerine göre sürgün" büyük çoğunlukla 1864 yılında dünyanın çeşitli ülkelerine zorunlu dağılım sonucu aileler birbirlerinden kopuk, -bugünkü gibi iletişim ve ulaşım imkanı da yok- birbirlerinden habersiz, bir ölüm kalım yolculuğu ile adeta savrulmuş halde idiler.

Aradan geçen 97 yıl (1864-1961) gibi bir asra yakın bir zaman dilim içerisinde herkes birbirlerine hasret ve asil duygularını kimi sözle kimisi şiine ile dile getirip durdu.

Bütün bu namüsaıt hayat şartları, o eski mutlu günleri, birlikte yaşanan o güzel "Xabze" gelenek ve görenekleri hayatta kalan hiçbir ferde unutturamadı.

Büyük bir çoğunluk toplumu o güzel günlere kavuşturabilir miyiz düşüncesi ile durumun şart ve icapları yerine getirmeye çalışmıştır.

Nart: Yönetim kurulunda olduğunuz dönemlerde karşılaştığınız en büyük problem neydi?

İ.Sabri Bulur: Yönetim görevinde bulunduğumuz devrelerde, topluma daha güzel hizmet verememenin dışında bizi yoran ve etkileyen olay mevcut olamaz. Zira topluma hizmet, sabır ve fedakarlık ister. Bunu peşinen kabul etmek icabeder. Olumlu - olumsuz her türlü eleştiriye de açık olmak esastır. Eleştiriler hiçbir zaman çalışma azmini etkilememelidir. Bu konuda şöyle de bir düstur mevcuttur:

"İyi bir adamın kötü sözünü affeder ekşitmem hiç de yüzümü
Kötü adamı muhatap almam
Lüzumsuz yere vakit harcamam"

Nart: Günümüz dernekçiliğinde amaç ve işleyiş ne olmalıdır?

İ.Sabri Bulur: Halkın ilgisini ve katılımını sağlamak ve çoğaltmak yönetimlerin başlıca işidir. Bu husus iyi etüt edilir ve aralıksız takip edilirse bu artarak devam eder, aksi halde peyderpey azalma kaçınılmaz olur.

Nart: Türkiye'deki Kafkas Dernekleri'nin tarihçesiyle ilgili bilgi verebilir misiniz?

Bislan Salih Hurmi: Türkiye'deki Kafkas Derneklerinin tarihi gelişimi denildiğinde, bu tarihin başlangıcının büyük sürgünün olduğu 1860lı yıllar olduğu tabiidir.

Resmi ve yasal anlamda ilk dernekçilik faaliyeti 1908 yılında kurulan "Çerkes İttihat ve Teavün Cemiyeti" ile başlar. Bunu 1914 yılında kurulan "İstanbul'da Kafkasyalılar Arasında Neşri Maarif Cemiyeti", 1918 yılında kurulan "Çerkes Kadınları Teavün Cemiyeti", 1919 yılında kurulan "Şimali Kafkas Cemiyeti" ve 1920 yılında kurulan "Kafkas Teali Cemiyeti" takip eder.

Cumhuriyet öncesi kurulan bu derneklerden "Şimali Kafkas Cemiyeti" nin tüzüğü'nün 2. maddesini aktarmak istiyorum:

MADDE - 2 DERNEĞİN İZLEYECEĞİ GAYELER:

Kuzey Kafkasya'nın asli unsurlarının milli haklarını savunmak, elde etmek ve adı geçen unsurlar arasında kardeşlik, milli dayanışma ve yardımlaşmayı kurmak güçlendirmek; milli karakteri geliştirmek ilimler ve uygulamalı bilimleri ve özellikle milli eğitimi yaymak ve genelleştirmek, sanat ve ticareti teşvik, yetim çocukları ve yardıma muhtaç aileleri himaye, hastalıklara karşı mücadele ile milli nüfusu arttırmak ve soyun saflığını korumaktır.

1919 yılında kurulan bu derneğin tüzüğünde yer alan amaçlardan hangisinin bugün bile geçerli olmadığı söylenebilir?

Nart: Dernekçilik anlamında 1960 öncesi dönemdeki sosyal ve siyasi koşullardan bahsedelim isterseniz..

Bislan Salih Hurmi: Bu konuda, 1960 öncesi cumhuriyet döneminde kısmen yaşadığım kısmen de büyüklerimden dinlediğim bazı yaşananları aktarmak istiyorum.

Bu dönemde "ben aslen Çerkesim" diyemezsiniz. Tabii kendi dilinizi kullanamazdınız. Çocuklarınıza arzu ettiğiniz isimleri vermek bir yana soyadı kanunu çıktığında gerçek sülale adını alamazdınız. Aslında bundan 10 - 15 yıl evvel dahi isim alma konusunda yasal zorlamalar vardı. Gazetelerde alınamayacak isimlerin bir kısmı haber olarak yer almış ve bu isimler arasında Gupse vb. isimler belirtilmişti.

Çocukluğumda çok iyi hatırlıyorum, birkaç aile bir araya geldiğinde kendi milli müziklerini

dinlemek istediklerinde bir mızıka ve çalacak kişi de varsa perdeler sıkı sıkıya kapatılır ve alçak sesle, fazlaca el vurmadan, sanki bir suç işliyormuş gibi kısa bir müddet müzik dinlenir, kulakların pası silinirdi. Tabii o yıllarda teyp video gibi teknik olanakların olmadığını hatırlamak lazım.

O yıllarda haberleşme, iletişim imkanları bugünle kıyaslanamayacak kadar geri idi. Düzce gibi yakın bir merkezle bile, ancak PTT santralına yıldırım kaydı yaptırarak ve en az bir saat bekledikten sonra telefon görüşmesi yapabiliydiniz bunu o günün Türkiye'sinde farklı yerleşim yerlerinde yaşayan insanlarımızın birbirlerinden haberdar olabilmelerinin zorluğunu anlatabilmek için ifade ediyorum. Nerede kaç köyümüz var, bu köylerde kaç kişi yaşar, ne yer ne içerler? Yani birbirimizden haberdar olmadan yıllar geçti.

Çerkes oldukları için Harp Okulundan atılanları hepimiz biliyoruz. Bu gün dahi hala tartışılma ihtiyacı duyulan Çerkes Ethem olayından dolayı tüm bir toplumun "hain" olarak damgalandığı daha belleklerimizden silinmiş değil. Bazıları belki de "o günkü Türkiye şartları bunları gerektiriyordu" diyebilir.

Nart: 1960 sonrası sürecindeki gelişmeler nasıldı?

Bislan Salih Hurmi: 1960 devrimi sonrası kabul edilen yeni anayasa ile toplumların dernekleşme imkanları sağlandı. İşte bu değişim sonrası başta Ankara ve İstanbul olmak üzere Türkiye genelinde yer yer Kafkas Kültür Dernekleri kurulmaya başladı. Başladı ama büyük bir tedirginlik ve kuşkuyla.

Ankara Kuzey Kafkas Kültür Derneği, 1961 yılında başta M. Zihni Hızal olmak üzere İzzet Aydemir, Hasan Dinç, İhsan Sabri Bulur, Necati İtez, Hayrettin Şen, Cemal Özpolat, Orhan Ünal ve Necati Kaya Erdem'in kurucu üyeliğinde kuruldu.

Bugün basit bir işlem olan dernek kurmak, o gün cesaret isteyen bir işti. Devlet dernek kurulmasına imkan tanıyor gözüксе de yarın ne tavır takınacağı belli değildi. Yöneticiler takip ediliyor, bazen uyarılıyorlardı. Bu olumsuzluk, önderleri, toplumun ileri gelenlerini tedirgin ediyordu. Bir diğer sıkıntı, derneklerin kendilerini topluma kabul ettirmede zorlanmaları idi. Kafkas derneklerinin kurulmasına, daha önceki sıkıntılı dönemleri yaşamış bir kısım insan,

"Çerkesliği hortlatmanın ne gereği var?" diye karşı çıkıyordu. Çünkü onlar için Çerkeslik ölmüştü. Bir diğer sıkıntı da Kafkasyalı tüm unsurları bir çatı altında toplayabilmektir. Adige, Abaza, Çeçen, Dağıstanlı ve benzeri unsurları bir arada tutmak. Belki de en zor olanı bu idi. Bu konuda Ankara derneğinin başarılı olduğu söylenebilir. Bu başarıda toplum liderlerinin katkıları küçümsenemez.

Sıralanan bu zorluklara eklenecek başkaları da mutlaka vardır. Ama tüm bu zorluklara rağmen dernekçilik çalışmaları gelişerek devam edebilmiştir.

Nart: O dönemdeki bu iletişim zorluklarının aşılması nasıl sağlandı?

Bislan Salih Hurmi: Yukarıda belirtilen iletişim zorluklarına rağmen Ankara ve İstanbul'da başlatılan bu çalışmalar yavaş yavaş tüm Anadolu'da duyulmaya ve ilgi ile izlenmeye başladı. Bu iletişimi daha çok o günlerde Ankara ve İstanbul'da yüksek öğrenimde bulunan gençler sağlıyorlardı.

Nart: Yaşanan bu zorluklar, dernekçilik birikimini olumsuz yönde etkilediğine göre, daha sonraki dernekçilik çalışmaları için kültürel kaynak olarak nelere başvuruldu?

Bislan Salih Hurmi: Tabiidir ki uzunca bir hareketsiz dönemden sonra zengin ve çeşitli dernekçilik faaliyetlerini sürdürmek zordu. En büyük kültürel kaynak halk müziği ve halk dansları idi. Ancak birleştirici olmak anlamında maalesef hala yegane unsur folklor olmakta devam ediyor.

O yıllarda dernek camiası olarak isimlendirilebileceğimiz kitle 10-15 aile ve Ankara'da yüksek tahsilde bulunan bir avuç genç. Toplantı yerleri bu ailelerin iki göz evleri. Bu ev toplantılarında neler yapılabileceği tartışılırken, aslında gerçekleştirilme olanağı bulunmamasına rağmen yüreklerden geçen şeyler en azından dile getirilmeye başlamıştı.

Bu arada Ankara'daki Ürdün ve Suriye elçiliklerinde görev yapan Suriye ve Ürdünlü Çerkeslerle tanışma fırsatı bulunması, Ürdün ve Suriye'de yaşayan insanlarımızdan haberdar olmamızı sağladı.

Nart: O günlerde, Kafkasya ile irtibatın sağlanmasının zorluğu karşısında, kültürel alışverişini sağlamak adına ne gibi çabalarda bulunuldu?

Bislan Salih Hurmi: Evet, o günlerde Kafkasya ile iletişim sağlamak imkansızdı. Aslı astarı olmayan, kaynağı belli olmayan, en azından doğruluğundan emin olamadığımız bazı haber ve bilgiler kulaktan kulağa dolaşıyordu.

1960 sonrası kurulan derneklerin yegane faaliyetlerinin folklor çalışmaları olduğunu söylemekle beraber bu konuda da yeterli bilgi ve birikime sahip eleman da yoktu. 1962-1963 yıllarında Ankara'da yapılan bir çalışmayı aktarmak, tüm imkansızlıklara rağmen insanların bir şeyler yapmak için nasıl çırpındıklarına iyi bir örnek olacaktır.

Alman-Rus harbi yıllarında Kafkasya'dan Almanya'ya oradan da Türkiye'ye gelen ve İstanbul'a yerleşen, Kafkasya'da halk dansları eğitimi almış ve bunu profesyonel anlamda sürdüren Haşim Sotay İstanbul derneği bünyesinde Kafkas halk danslarını gençlere öğretmeye başladı. Ankara'nın böyle bir imkanı olmadığı için bir çözüm bulunmaya çalışıldı. İlginç bir çözüm de bulundu. Haşim Sotay yazdığı mektupla neler yapılacağı, nasıl dans edileceğini Ankara'ya yolluyor, bir evde toplanan gençlere birisi bu mektubu okuyor onlar da anladıkları kadarını uygulamaya çalışıyorlar belki bazılarında saçma, bazılarında komik gelebilecek bu gayret aslında tüm imkansızlıklara rağmen bir şeyler yapma azminden başka bir şey değildi.

Daha sonra Haşim Sotay'la beraber Kafkasya'dan çıkmış ve Türkiye'ye gelip Ankara'ya yerleşmiş ve Haşim Sotay gibi profesyonel dans elemanı olan bir kişinin varlığı duyuldu ve bu şekilde Elbruz Gaytaoğlu Ankara Kafkas Kültür Derneği halk dansları grubunu çalıştırmaya başladı. Meyveleri bugüne kadar uzanan güzel ve yararlı çalışmaların temelleri bu şekilde atılmış oldu. O'nun camiamıza kazandırdıklarını unutmak mümkün değil. Rahmetle anıyorum.

Nart: Bu imkansızlıklardan sonra, dernekçilik çalışmaları nasıl bir ivme kazandı?

Bislan Salih Hurmi: Yıllar geçtikçe Türkiye'nin değişen şartları içerisinde derneklerimiz, hitap ettikleri üye sayısı, yaptıkları etkinlikler itibarıyla geliştiler, Anadolu'ya yayıldılar, bir kısmı mülk (dernek lokali, vb.) edindiler. Dernekler arası ilişkilerin güçlenmesinde, Ankara derneği halk dansları gurubunun Ankara dışındaki dernekleri ziyareti önemli rol oynamıştır. Samsun, Tokat, Sivas, Kayseri, Kahramanmaraş, Adana, İstanbul, Düzce, Adapazarı, Antalya, İzmir ve

yurt dışında da Suriye, Ürdün bunlardan bir kısmıdır.

Bu gösterilerde, yıllar sonra milli giysilerini, milli müziklerini ve danslarını yeniden görebilmenin gururunu yaşlı gözlerle ifade eden bir çok insan tanıdım. Özellikle Anadolu'nun küçük yerleşim yerlerinde yaşayan hemşehrilerimizin, gösterinin ertesi günü milli varlığını ispatlayabilmiş olmanın gururu ile şehirde göğüslerini gere gere dolaştıklarını gene kendilerinden dinledim. 1970li yıllara kadar çokça konuşarak ama pek de fazla bir şey yapamadan gelindi. Bunu söylerken bu yıllarda derneklerimizi yönetenlerin yetersiz kaldıklarını değil, Türkiye'nin şartlarının bunun ötesinde bir şeyler yapmaya müsait olmadığını vurgulamak istiyorum. Aslında onlar, derneklerimizi ayakta tutabilmek gibi çok önemli bir görevi yerine getirmişlerdir.

Nart: Peki, '70li yılların Türkiye'si dernekçilik çalışmalarını nasıl etkiledi?

Bislan Salih Hurmi: 1970li yılların sonlarına doğru, Türkiye'de gelişen olumsuzluklar kısmen de olsa derneklerimizi etkilemeye başladı. Bir bakıma bu kaçınılmazdı. Zira derneklerimizin belkemiğini teşkil eden gençlerimizin hemen hemen tamamı üniversite öğrencisi idi ve olayların odak noktası da üniversitelerdi

Bir kısım derneklerimiz az, bir kısım derneklerimiz çok bu olaylara bulaştı veya o günkü dernek yöneticilerinin ifadesiyle bulaşmak zorunda kaldı. Bu dönemde gelişen olayları onaylamayan nispeten yaşlı üyeler derneklerden uzaklaştı. Zira o gün olayların nereye kadar tırmanacağı kestirilemiyordu. Kalan yöneticiler de kendilerinin belirledikleri çerçevede işi sürdürmeye çalıştılar.

Bu dönemle ilgili hiç kabul edemediğim ve içime sindiremediğim bir hususu ifade etmek istiyorum. Bu dönemde, kurulduğu 1961 yılından beri ismi "Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği" olan derneğin unvanı genel kurul kararı ile "Kuzey Kafkas Halk Kültür Derneği" olarak değiştirildi. Yani o günün sağ ve sol olarak ayrılmış iki ana gurubundan, sol kanadın sempaticisi olduğunu simgeleyen bir tavrı takınıldı ve bu, isim değiştirilerek belgelendi.

Bu değerlendirmeyi yaparken sağı sola tercihim veya birini diğerinden daha sempatic bulmam söz konusu değildir. Toplumumuz için hangi tavır uygunsa ben onu benimserim. Ancak solun seçilmesinde isabet varsa sonra şartlar

değişince o isim neden terk edildi? Bunu tutarlı bir davranış olarak o gün de bulmadım, bu gün de bulmuyorum.

Ancak şunu da söylemeden geçmek doğru olmaz. O günün gerçekten zor şartlarını görmezden gelemeyiz.

Bu arada 1976 yılında Kemal Cankat'ın başkanlığındaki yönetim döneminde legal olmasa da büyük bir cesaretle ilk defa dernekler arası bir toplantı Ankara'da toplandı. Bu önemli bir adımdı. Bu ilk toplantı, değişik yörelerden gelen değişik görüş ve düşüncede olan ve çoğu bu çağrıyı kuşku ile karşılayan dernek temsilcileri ile yapıldı. Bu toplantıda gündeme getirilmek istenen iki konu öne çıktı. Bunlardan biri başlık parası sorunu diğeri Kafkasya'ya geri dönüştü. Tabii her iki konuda da bir karar alınması söz konusu olamazdı. Bu toplantılar bir süre daha başka derneklerin ev sahipliğinde yapılmaya çalışıldı ancak herkesin politize olduğu bir Türkiye ortamında bir sonuç elde edilmesi mümkün olamadı.

Nart: Derneklerin günümüz koşullarındaki durumu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Bislan Salih Hurmi: Günümüzde Türkiye genelinde faal olan dernek sayımız altmışları aştı. Bunların çoğu ekonomik sıkıntı çeken, sürekli ve sağlıklı üye tabanı olmayan kuruluşlar durumunda. Sözelimi 10-15 bin hemşehrimizin yaşadığı bir yöredeki derneğimizin genel kurulu 20-30 üye ile yapılıyor. Katılımın bu kadar az olduğu bir genel kurul belki derneğin yöneticilerini seçebiliyor ama o yörenin insanlarına hizmet götürmekte ve onları yönlendirmekte yetersiz kalıyor.

Bu kadar çok dernek bulunmasına rağmen, bunlar arasında bir ilke birliği bulunduğunu söylemek zor. Şu an yürürlükteki yasalar derneklerin bir araya gelerek federasyon çatısı altında toplanmalarına engel mazereti bence gerekçe değil. Önümüzdeki dönemlerde yasaların buna imkan vermesi halinde de farklı federasyonların ortaya çıkacağından kuşku yok. Federasyonlar ilke birliği sağlamaz. İlke birliği sağlanmadan federasyonlaşmadan medet ummak hayalciliktir.

Günümüzü değerlendirirken anlam veremediğim bir gelişmeye de değinmek istiyorum. 1991 yılında Sovyetler Birliği beklenmedik bir şekilde ve zamanda dağılınca, sanki bir yerden talimat alınmışçasına Türkiye'de hemen Dağıstanlılar, Asetinler, Çeçenler ayrı ayrı kendi

derneklerini kurmaya yöneldiler. Yıllardır aynı çatı altında birlikte çalışmaktan ve paylaşmaktan gurur duyduğumuz unsurlar bir anlamda yollarını ayırdılar. Türkiye'deki birlikteliğimizi Kafkasya'ya da yansıtalım derken, Kafkasya'nın parçalanmışlığı Türkiye'ye yansıdı.

Söz konusu derneklerin kurucuları ve üyelerinin iyi niyetinden zerre kadar kuşku duymadığımı, kendi dillerini ve özelliklerini daha iyi yaşatmak gibi geçerli nedenleri olabileceğini kabul etmekle beraber bunu gücümüzün zayıflaması olarak görüyorum.

Nart: Derneklerin -bugünkü koşullar göz önüne alındığında- vizyon ve misyonlarıyla ilgili neler söylemek istersiniz?

Bislan Salih Hurmi: Bugün derneklerimizin gözetmeleri gereken konuları kendi değerlendirmelerimle şu şekilde sıralayabilirim:

1- Dernekler temsil ettiklerini iddia ettikleri tabanı geniş ölçüde kucaklamanın yollarını aramalı.

2- Kendi tabanlarının kendine özgü veya genel sorunlarına özellikle eğilmeli.

3- Bu geniş tabanlardan toplum kendi liderlerini dernek yönetimine getirmeli.

4- Ekonomik güçlenme modelleri geliştirmeli, parasız bir yere gelinemeyeceğinin bu asrın bir gerçeği olduğu bilinmeli. Aidat, bağışlar gibi sürekliliği ve etkinliği tartışılır kaynakların dışında kaynaklar araştırılmalı.

5- Türkiye genelinde farklı düşünceler de olsa birbirimizin kabul edemeyeceğimiz düşüncelerine dahi tahammüllü olmalıyız.

6- Alınan kararlar ve yapılan uygulamalar kaç kişi ve kimlerce alınmış olursa olsun Türkiye'deki hatta Kafkasya'daki çok geniş bir kitleyi bağlayacaktır. Bunun bilincinde hareket edilmeli.

7- Kafkasya ile olan ilişkiler önemlidir. Bu ilişkiler Kafkasya ve Türkiye'deki milyonların geleceğini etkileyebilecektir.

Uzun zamandır ihtiyacını duyduğumuz toplumdaki asgari müşterek arayışına gelirse şunları söylemek gerekir:

Asgari müşterek, tarafların paylaşabilecekleri ortak kabullerin en azıdır. İşte bu kabuller önemli diyalogların başlatılabilmesinin kapısıdır. Bu kapıdan girdikten sonra, taraflarda gerçekten

iyi niyet ve sağduyu varsa ortak kabullerin gidecek arttığı görülecektir.

Bir araya gelindiğinde, taraflar eğer birbirlerinin kabul etmeyecekleri belli olan sivri konuları ortaya koyuyorlarsa, esasen uzlaşma fikrinde samimi değillerdir demektir. Taraflar masaya uzlaşmak için değil, kendi fikirlerini birbirlerine empoze etmek ve karşı tarafı savunduğu fikirden vazgeçirmek için oturunca, daha ilk oturumda ipler kopuyor.

Bir ailenin fertlerinin farklı düşünce ve farklı inanışları olabilir. Ama evde aynı sofranın etrafında toplanırlar, evin ihtiyaçlarını beraberce karşılarlar, ailenin geleceğini beraberce planlarlar, aileye dışarıdan gelecek olumsuzlukları beraber göğüslerler.

Kişisel iddiam odur ki, toplum tabanımızda bu denli uzlaşmazlık yoktur. Uzlaşmanın sağlayacağı güç içinde yaşadığımız çevrede daha ciddiye alınmamıza neden olacaktır.

Nart: Son olarak eklemek istedikleriniz..

Bislan Salih Hurmi: Türkiye'de yaşayan ancak derneklerimizin çalışmalarında yer almayan hatta bu çalışmalarla hiç ilgilenmeyen büyük bir kitlenin kazanılması arzusunu herkesin taşıdığından kuşku yok. Ancak halen dernek çatıları altında bulunanların tümünün bilinçli olduğunu söylemek zor. Bunu yakın geçmişte başlayan ve halen yaşanan Abhazya ve Çeçenistan olaylarında gördük. Her iki olayda da kendim de dahil çoğumuz üzerimize düşenleri yapamadık. En azından bu tip olaylarla karşılaştığımızda neler yapmamız gerektiğini bilmediğimiz ortaya çıktı. Önümüzdeki günlerde veya yıllarda ne gibi gelişmeler yaşanacağını kimse bilmiyor ama bilinen bir takım gelişmelerin olabileceğidir.

Dünyadaki gelişmeleri takip eden ve değerlendiren bilimsel birimlerimizin çoktan oluşturulmuş olması gerekirdi.

Abhazya ve Çeçenistan olaylarında hepimiz heyecanla bir şeyler söyledik. Kendimizce değerlendirmeler yaptık, her kafadan bir ses çıktı, ve darmadağınlığımız, hazırlıksızlığımız görüldü. Orada savaşanların sadece başarılarına sahip çıktık.

Şu ana kadarki değerlendirmelerimde öne çıkan yapılması gerekenlerin önemli halkası, toplum liderlerinin göreve gelmesidir. Ansiklopedik tarifi ötesinde, bence, lider şu özellikleri taşımalıdır:

Lider, toplumun yararlarını hep ön planda tutan, birleştirici olan, karşı düşüncelerde de doğruluk payı olabileceğini düşünen ve bunu arayan, hoş görülmesi ama kararlı, sabırlı, kendi tarihini bilen, sorumluluk sahibi dünyadaki gelişmeleri iyi takip eden ve iyi değerlendiren, başarıya ulaşmanın bir zorunluluk olduğunu ve bunu sağlamak için çabalarken akla gelmeyecek engellerin kendisini beklediğini baştan kabul eden kişidir.

Tüm bu özellikleri kendisinde toplayan kişilerin zor bulunması çok doğaldır ancak bu liderler tabiidir ki bu toplumun içinden çıkacaktır. Bu Türkiye için de Kafkasya için de geçerlidir.

Nart: Bize zaman ayırdığınız ve verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederiz.

Nart: Ankara'da Kafkas kültürüne ilişkin örgütlenme nasıl gelişti?

Özdemir Özbay: Çerkes halkının Kafkasya'daki tarihi birçok tarihçi tarafından incelenmiş ve kaleme alınmıştır. Ancak Çerkes halkının tarihi sadece Kafkasya'da oluşmuş tarih değildir. Tarihsel bir inceleme yapıldığı zaman Çerkes halkının diaspora tarihi de bu incelemeye dahil edilmelidir. Bugüne kadar böyle bir çalışma yapılmamıştır. İlerde diaspora tarihine yönelik bir çalışma yapıldığında, Türkiye diasporasının tarihinin çok büyük bir bölümünü Ankara Derneği oluşturacaktır.

1961 yılında kurulan Ankara Derneği, kurulduğundan bu yana çok büyük işler ve sorumluluklar yüklenmiştir. Fakat ilk örgütsel yapılanma 1961'le başlamamıştır. Osmanlı döneminde 1908 Meşrutiyeti'nin geliştirdiği özgürlük ortamında kurulan Çerkes Teavun Cemiyeti ve Çerkes Kadınları Hayır Cemiyeti gibi dernekler de olmuştur. I. Dünya Savaşı sırasında faaliyet göstere-meyen cemiyetlerimizin, cumhuriyetin ilanından sonra devletçilik politikasının hakim olduğu tek partili dönemde faaliyetlerine son verilmiştir. Türkiye'deki dernekçilik bu dönemden sonra çok uzun bir süre durmuştur. Ciddi biçimde dernekçiliğin canlanması 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra yapılan 61 Anayasası'nın getirdiği özgürlük ortamında olmuştur. 1950 yılında İstanbul'daki Çerkesler tarafından kurulmuş olan Dost Eli Yardımlaşma Derneği, bu ismi kendilerine kamufule etmek için kullanmışlardır. Ancak "Kuzey Kafkas" ismiyle çok ciddi anlamda çalışmaya başla-

yan ilk derneğimiz 1961'de kurulan Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği'dir.

Ankara Derneği uzunca bir süre faaliyetlerini ağırlıklı olarak folklor çalışmaları üzerinde yoğunlaştırdı. Çünkü o dönem koşullarında yol gösterici, örnek olabilecek bir başka faaliyet bulunmamaktaydı. II.Dünya Savaşı sonrası Türkiye'ye gelen Çerkes'lerden Elbruz Gaytaoğlu'nun folklor çalışmalarında, derneğimizde ve hatta Türkiye'deki folklor anlayışının bugünkü hala gelmesinde önemli katkıları olmuştur. Sadece üye aidatlarıyla varlığını sürdürmeyecek olan derneğimize uzunca yıllar çok önemli bir gelir kaynağı oluşturmıştır.

Nart : Dernekle tanışmanız ne zaman ve nasıl olmuştur?

Özdemir Özbay: Ben derneğe üniversite sınavı için Ankara'ya geldiğim yıllarda kayıt oldum. Sanırım İhsan Sabri Bulur ve İzzet Aydemir gibi değerli büyüklerimizden sonra derneğe ilk kayıt olan üyelerden birisi de benim.

Emekteki İsrail evlerinde oturduğumuz dönemde annemin kuzeni Zekiye Yağan bize misafirliğe geldi. O bizde misafir diye onu ziyaret etmek için o dönemin dernek başkanı Dr. Zekiye Kazuk, İzzet Aydemir, Elbruz Gaytaoğlu ve eşi Fevziye Hanım ile birkaç büyüğümüz bize geldiler. Gençliğinde çok güzel mızıka çalan Zekiye teyzenin kendilerine mızıka çalmasını isteyen Elbruz Gaytaoğlu bizi mızıkeyi almamız için henüz adresini bile bilmediğimiz derneğe gönderdi. Akram Uğur ve ben derneğe gittiğimizde bizi karşılayan Baba Yaşar kim olduğumuzu soruşturduktan sonra derneğe üye olmadığımızı öğrendi. Biraz kızgın bir ifade ile bizi hemen orda yaşamızın tutup tutmadığını bile sormadan derneğe üye yaptı. Benim derneğe üyeliğim böyle olmuş-tur.

Üye olduktan sonra yavaş yavaş derneğe gitmeye başladım. O dönem dernek faaliyetleri sadece folklordan ibaretti. Kızlı erkekli akşamları toplanıp Agow denilen el vurma oyunu oynuyorlardı. Sonuçta bunlar benim katılmak istediğim faaliyetler değildi. Şimdi düşününce bu tür oyunların bile insanları bir araya getirmeye yönelik çok önemli etkinlikler olduğunu görüyorum. 1968 yılında yaz tatilinde İstanbul'da ablamın yanındayken George Dumezil ile tanıştım. Hasta yatağında ziyarete gittiğimde onunla yaptığım konuşmalarda dernek işlerinin sadece halk dansları olmadığını anladım. İstanbul'da Ermeni El Sanatları Sergisini gezdim. Bu sergide aslında

Ermenilerle hiç alakası olmayan ve tamamen bizim motiflerimizle ilgili eserleri görünce çok üzuldüm ve Olaylara sadece dışarıdan bakarak eleştiri yapmanın doğru olmadığını ve mücadele edip kendi bildiğim doğruları yapmam gerektiğini düşündüm. Böylece yeni heveslerle ve hedeflerle Ankara'ya dönerek çalışmalarına başladım.

Yüksek sesle dile getirdiğim düşüncelerim, ben yönetimde olmasam da fikirlerimi paylaştığım büyüklerimce yönetim kuruluna iletiliyordu. Bir süre sonra yönetim kurulunda fikirlerimin tartışılmaya başlanması beni daha da canlandırdı.

Nart : İlk dernek etkinlikleriniz nelerdi?

Özdemir Özbay: 1970'lerde ben fakülteyi bitirmiş ve avukatlık stajıma başlamıştım. O dönemde İstanbul'daki arkadaşlar da Kamçı'yı çıkartma hazırlığı içerisindeydiler. Biz de onlarla sürekli görüşüyorduk.

1970 yılında, bugünkü Akalın Düşün Salonunda, çok çekişmeli bir genel kurul yaptık. Tutucu bir yaşlı gruba karşın, Kemal Cankat'ın başkanlığında bir grup seçimi kazandı.

O dönemde Halit Kıvancın sunduğu bir kültür yarışmasına katıldım ve finallere kadar yükselecek finalde de birinci olunca beni rahatsız eden boyutta tanınmaya başladım. Bunun getirisi olarak da dernek genel kurulunda beni görenler, gençlik koluna girmem için ısrar ettiler. Böylece derneğin çalışma organlarında fiilen yer almaya başladım.

İlk faaliyetimiz Türkiye'de ilk kez Çerkes Antik El Sanatlarını toplayarak bir sergi açtık. Daha sonraları fotokopi ile çoğaltarak dağıttığımız bir bülten çıkartmaya başladık. Bu bülten daha sonra Nartların Sesi Gazetesi haline dönüştü.

Nartların Sesi Gazetesinin oluşum hikayesi de ilginçtir. Bir akşam dernekte oturup birbirimizi eleştirirken, bir anda benim "hadi bülten çıkartalım" teklifime Eray Yüksel, Dr. Asım Berzeg, Ürdün kökenli Selba Balkık, yine Ürdün kökenli Avni Bey, Faik Çapar ve Mesude Sandıkçı'dan oluşan arkadaşlarım heyecanla yaklaştılar ve biz o gece fotokopiyle çoğalttığımız sayfalarımızı zımbalayarak broşür haline getirdik. Sabah hemen Kemal Jankat'a götürdük. Kendisi o dönem Beşevler Teknik Okulunda muhasebe müdürüydü ve okulun makinalarından 1000 sayı çoğalttı ve biz de Türkiye'ye yaydık. Ankara'da derneğin organı olan dergi yayıncılığı böyle baş-

ladı. O arada İzzet Aydemir'in kendi çabalarıyla evinde çıkarttığı Kafkasya dergisinde de çalışıyorduk.

Nart : Dernek yönetimine ne zaman girdiniz ve ilk etkinlikleriniz nelerdi?

Özdemir Özbay: 1971-1972 yıllarında yönetime girdim. Biz yavaş yavaş halk dansları dışında da bazı çalışmaların yapılabileceğini, başka bir dünyanın da var olduğunu görmeye başlamıştık. Gündüzleri kendi okullarımızda okurken akşamları da Dil Tarih Rus filolojisine gidip Kiril alfabesini de öğrenmeye başlamıştık. Bu çalışmalarımız sayesinde Kabardey, Abaza, Abhaz 3 alfabe hazırladık. Asetin alfabesi de bunlara eklendi. Bayram Hergüner'e ait kolla çalışan teksir makinasında, Adigece, Kabardeyce, Abazaca, Asetince örneklerden 1000'er tane alfabe bastık. Bu alfabelerle Türkiye'de ilk okuma-yazma başladı.

Bu yıllarda ortalık kızızmaya başlamıştı. Öğrenci olaylarının başladığı bu dönemde dernek çok sert söylemlerden uzak duruyordu. Ben de 72-78 yılları arası görev dolayısıyla Ankara'dan ayrıldım fakat 15 günde bir gidip geliyor, buradaki arkadaşlarla sık sık toplantılara katılıyordum. Olayların giderek artması sonucunda hali vakti, mevkii yerinde insanlar, bize karşı çok ciddi bir cephe alıyorlardı. Biz ise Nartların Sesi Gazetesin'den sonra Kamçı'yı çıkartmaya başlamıştık. Bu dergi Ankara Derneği'nin yayın organı olmamasına rağmen Ankara Derneği içinden gençler tarafından çıkartılıyordu.

Bu dergide savunduğumuz iki düşünce vardı; "Kendi vatanında, kendi topraklarında, kendi kaderini tayin hakkı". Bu da vatana dönmekle olacaktır. Diğer düşüncemiz ise; "En kısa zamanda hangi yolla olursa olsun en çok insanın vatana aktarılması"dır. Bu iki ilke çok önemliydi ama dernekler içinde bulunan farklı siyasal düşüncelere sahip insanlardan çok büyük tepkiler gördük. 1980'lere kadar bu şekilde mücadelemiz devam etmiştir.

Nart: Derneğin bugünkü duruma gelinceye kadarki, çalışma mekanı açısından, aşamalarını anlatır mısınız?

Özdemir Özbay: İlk dernek binamız Demirtepe'de şu anda Bağ-Kur binasının olduğu yerdedi. Ancak kiramızı ödeyemeyince icra kararı ile dernek binamızdan çıkartıldık. Eşyaların çoğunu dernekteki bazı insanların evine taşıdık. Bir dönem Kafkas Düşün Salonunda idare

edildi. Kim dernek başkanı ise onun evi dernek binası olarak kullanılıyordu. Bu işin böyle yürütülemeyeceği anlaşıncı bir kampanya başlatmayı planladık. 1969 yılında dernek başkanı Zekiye Kazuk yönetiminde bir heyet oluşturuldu. Yaşar Bağ, Zekiye Kazuk, Hayri Bozkurt'tan oluşan heyet Uzunyayala'ya gitti. Bu bölgeden insanlar durumları elverdiği ölçüde yardım ettiler ve 75 bin TL toplayabildik. Şimdiki derneğimizin yerindeki eski binamız o çevrede tek başına bir binaydı. Değeri 150 Bin TL olan bu bina için pazarlıklar yapıldı ve 75 Bin TL ödenerek bina satın alındı. Geri kalan 75 Bin TL ise taksitle ödenecekti.

Binamızı almıştık almasına da taşınamıyorduk. İçinde bulunan kiracılar çıkmak istemiyorlardı ve biz de onları yıldırma için sürekli evlerinin pencerelerini kırıyorduk. Bislan Hurmi, Necdet Hatam, Cihan Candemir, Nilüfer Hurmi, Daryal Çevikel daha birçokları. Kiracı da bizleri gidip Zekiye Hanıma şikayet ediyordu. Başkanımız onların önünde bizlere kızarmış gibi yaparken, yeniden takılan camların haberini de bizlere vermeyi ihmal etmiyordu. Sonunda yıldırma çalışmalarımız başarıya ulaşmış ve kiracılar evden çıkmışlardı, ancak ev o kadar kötü haldeydi ki, el birliği ile evi onardık ve taşındık.

Tadilat işlerini halledebilmek adına mali destek için ekibimiz Ürdün'e gösteriye gitti. Ancak tek sorun bu değildi. Ödememiz gereken 75 Bin TL'lik borcumuz vardı. Biz de 1970 yılında bir Kafkas El Sanatları Sergisi açtık. 15 gün devam eden serginin son günün akşamı 6 bin kişilik Atatürk Spor Salonuna 10 bin kişi toplayarak bir ekip gösterisi yaptık ve böylece borcumuz olan 75 Bin TL'yi ödedik.

Üst kat yurt olarak düzenlenmişti ve yurttan kalan gençler aynı zamanda derneği de koruyorlardı. Üst yurt altı dernek olan binamızda faaliyetlerimiz 12 Eylül 1980'e kadar devam etti.

1978 yılında Kafkasya ile ilişkilerin artması sonucu ben, Necdet Hatam, Fahri Huvaj ve Nihat Bidanuk Rodina'nın çağrısı üzerine Kafkasya'ya gittik. Bu ziyaretle birlikte birçok materyal edinme şansımız oldu. Bu da bizim yayınlarımızın kalitesini arttırdı. Ancak 12 Eylül süreci bize çok büyük bir darbe oldu ve bizi 50 yıl geriye attı. 1980 sürecinde birçok vatandaşımız tutuklanırken dernek faaliyetlerimiz de sona ermiştir. Dernekler kapalı olmasına rağmen bizim çalışmalarımız bireysel bazda devam ediyordu.

Derneğimiz 12 Mayıs 1984'e kadar kapalı kaldı.

Nart : Derneğin yeniden açılışı nasıl oldu?

Özdemir Özbay: 1984 Mayıs'da son yönetim kurulu bir araya gelerek yeni çıkan dernekler kanuna uygun yeni tüzük hazırlanarak İçişleri Bakanlığına gönderildi ve derneğimiz resmi olarak yeniden faaliyete başladı. Bir hafta sonra genel kurul yaptık ve Aslan Arı yeni başkanımız oldu. Kapanma sürecinde Cevat Bageoğlu, Yusuf Taymaz, Erdoğan Akman gibi birçok gencimiz dernek yakıllacak korkusuyla gidip dernekte sabahlarıydı. Bu dönem insanlarımız için bir yıl-gınlık dönemi olmamıştır.

Artık o binanın bize yetmeyeceği ve tam bir kültür merkezi haline gelmemiz gerektiği fikri tartışılmaya başlanmıştır. Derneğimizi yeniden inşa etmek için Sıhhiye'de bir apartman dairesine kısa süreliğine taşındık. Dernek inşaatı başladığında elimizde sadece Kızılay'da yapılan kermesten kalan 6 milyonumuz vardı. Temelin atılması için kullanılan bu para sonrasında derneğin birinci katına kadar olan inşaatı tamamladıktan sonra artık inşaat için kaynak bulamaz hale gelmiştik. Tedavi olmak için gideceğim Almanya'daki hemşehrilerimizden destek almak için bana yetki verdiler ve İhsan Saleh ve Baturay Yetiç'in katkılarıyla hemşehrilerimizden bir hayli para topladık. Parayı az bulan İhsan parayı tamamladı ve biz de ikinci katın üstünü çıktık. Son kat yarım kalmıştı. Bu kez de ekibimizin Bursa gösterisine gittik ve Necdet Hatam, Fahri Huvaj, rahmetli Süleyman Yançatoral ve ben orda kalarak hemşehrilerimizden birlikte para topladık.

Bu arada Uzunyayalı Mole Tacettin derneğimizin kalorifer kazanını imal etmiş, toprak sanayinde çalışan bir hemşehrımız lavabo, fayans, karo, klozet gibi ihtiyaçları karşıladı, sevgili Eray Yüksel parkelerimizi yaptırdı ve böylece

dernek binamız tamamlandı.

Nart : DÇB örgütlenmesine nasıl ulaşılmıştır?

Özdemir Özbay: Sürgünün 125. Yılı diasporadaki Çerkeslerin ilk toplantısıdır. Bu organizasyonda rahmetli Süleyman Yançatoral'ın çok büyük emeği vardır. Bu toplantı sonunda yayınlanan sonuç deklarasyonunda belirlediğimiz ilkelerimizden üstü kapalı bahsettik. Derneklerimizin

mizden üstü kapalı bahsettik. Derneklerimizin bir üst kuruluşu niteliğinde olacak bir örgütsel yapının kurulması için birçok düşünce ortaya koyduk ve bu konuda birçok notlar aldık. Bu çalışmaların devamı olarak Hollanda'da toplandı. Bu toplantıya derneğimiz adına Süleyman Yançatoral katıldı. 125.yıl toplantısında alınan kararların devamı niteliğinde kararların alındığı Hollanda toplantısından sonra 1991 yılında artık dünya çapında örgütlü hareketin ilk adımlarını atmış olduk.

Dünyanın her yerinden katılan delegelerle DÇB kuruluş kongresine gidildi. Ben Maykop'ta olduğumuz sürede bir kriz geçirdiğim için kongreye katılamadım. Nalçık'te yapılan kongrede bizim götürdüğümüz tüzük taslağı ve Ankaranın fikirleri çok büyük ölçüde DÇB'yi şekillendirdi. Ancak biz dernek olarak hala üye değiliz. Çünkü dernekler yasasının getirdiği sıkıntılar bulunmaktadır. Birey olarak delege gönderirken Ürdün, Amerika ve Suriye'deki dernekler resmen katılabiliyor.

Nart : Geline bu aşamalardan sonra neler yapılmalıdır?

Özdemir Özbay: 138 yıllık sürgün hayatımızda son 40 yılı aşkın zaman, Diaspora için en önemli dönemdir. Bu 40 yıllık süreçte ortaya çıkan bir gerçeklik vardır ki bugün de geçerliliği olan anayurda dönüş ilkesi. Bunun nasıl olabileceği konusunda ben uzman bir görüş değilim ancak bir ulusun sadece kendi toprağında kendi kaderin tayin edebileceği gerçeğini bugün de savunuyorum. 1980'e kadar halkımıza bir vatanı olduğunu duyurmayı, bu ilkelerin olmazsa olmaz koşul olduğunu vurgulamayı hedefledik. Artık bu gerçekler biliniyor. Bundan sonra olayın detayına inmek gerek.

Kaf-Der, federasyonlaşma çalışmaları, Kaf-Dav ve bilim kurulu gibi kuruluşlarımız bu detaylar için çalışmayı kendilerine hedef seçmişlerdir. Bir an önce ata yurdumuzdaki soydaşlarımızla bütünleşmek asıl amacımızdır.

Nart: Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederiz.

Nart: Dernekçilik hayatınıza başlamanızdaki en büyük etken?

Cevat Bageoğlu: Ben Reyhanlı'da doğdum. Reyhanlı'nın uzun yıllar Fransız egemenliğinde kalmasından dolayı ve sonradan 1939'da Türkiye'ye dahil olmasından dolayı Reyhanlı'da bir çok aile

kendi soyadını taşıma fırsatını yakalamıştır. Benim soy adım da Bageoğlu, Bage Adigelerde Şapsığ boyudur. Bunun için Reyhanlı'da doğan çocuklara Kafkasyalılık Çerkeslik kimliği doğarken aileden verilmiş oluyor. Ben de böyle büyüdüm. Reyhanlı'da da birçok kültürel faaliyetler yapıyordu. Reyhanlı'nın bir derneksi yapısı vardı. Geceler düzenlenirdi, diğer şehirlerden Düzce, Göksun v.s. gibi şehirlerden misafirler gelirdi, örgütsel bir yapı değildi bu kendiliğinden bir araya gelen bir oluşumdur. Biz de çocukluğumuzda bunların içindeydik. Böylece biçimlenmemiz oldu. Ama hayatımda, gerçek anlamda bana Çerkeslik, Kafkaslık kimliğimi veren iki önemli olay olduğunu söyleye bilirim.

Bunlardan ilki; babam Kafkasya kültürel dergiye aboneydi. Benim ilk ve orta okul yıllarımda yani 1956-1958 yıllarında Vasfi Gûsar tarafından çıkartılan dergide yayımlanan yazılardan çok etkilendiğimi hatırlıyorum. O dönemde, ayrı bir yapı olduğumuzdan, ulusal kültürümüzden, bizden bahseden bir dergi olmasından müthiş haz duymuştum. İlk defa Türkiye'de bir derginin bize ait olduğundan, Çerkeslere ait bir dergiyle karşılaştığımdan dolayı çok mutlu olmuştum.

Beni etkileyen ikinci olay ise; ben 16-17 yaşlarımdayken bizlerden bir kuşak büyük ağabeylerimiz- İstanbul'da, Ankara'da okuyorlar farklı kültürel faaliyetler içerisinde- bir gün ablama misafir oldular. Ben de onlardan genç biri olarak bir tarafa iliştim ve sohbetleri dinliyordum. Misafirlerimizden rahmetli Av. Sedat Atilla çantasından bir tutam toprak çıkarttı. Kafkasya'dan bir misafiri yeni ağırlamışlardı. Gelen misafir bir avuç toprak getirmişti, sohbet de onun hakkında oluyordu ve benim Çerkes kimliğim o günden itibaren farklı bir boyuta geldi. Geriye baktığımda annemin, babamın, kardeşlerimin, içinde bulunduğum toplumsal yapının çok önemi var ama bu iki olay beni biçimlendirdi diyebilirim.

Nart:Derneğe ilk olarak nasıl gittiniz?

Cevat Bageoğlu: Reyhanlı'da ekibe girdim. İlk ve orta okulda, lisede hep ekipteydim. Üniversiteyi kazanıp Adana'ya gidince orada da Çerkes aramaya başladım. 12 Mart döneminde kapanan derneği oradaki ağabeylerimizle yeniden kurduk ve Adana'dan kısa bir süre sonra ayrıldım.

Ankara'ya geldim. Buraya geldiğimde ilk gittiğim yer dernek oldu. Benim ağabeyim ve Reyhanlı'dan birçok büyüğüm dernekteydi o zamanlar. Bu yüzden de Ankara Derneği akrabadan, okuldan önce gidilmesi gereken yerdi.

İlk gittiğim gün dernekte güzel bir güne denk geldim. Heyecanlı hareketli konuşmaların, tartışmaların olduğu, büyüklerin ve küçüklerin olduğu, düğün yapıldığı güzel bir gündü. Akşam geleneksel bir düğün kuruldu ve misafir olduğum için birileri beni oynattı. Böylece Ankara Derneğine adımımızı atmış olduk. O günden itibaren de misafirliğimiz bitti. Zaten benim misafirliğimin süresi 1 gün olmuştur ve ben herkese öyle tavsiye ediyorum. Ankara Derneğinde kimse kendisini misafir kabul etmesin. Ankara'ya gelen herkes bir başka yerden geldi. Ankara'da ev sahibi yok. Ev sahibi, gelen her Çerkesdir. Dernekte elbette bir kıdem sırası vardır. Kıdemli olanların yeni gelenleri derneğe alıştırmak, ısındırmak anlamında biraz daha güler yüzlü olmaları gerekmektedir. Çerkeslerde böyle bir gelenek vardır. Bir köye giderseniz o köyün gençleri sizi ağırlarlar, misafirin önemi çok büyüktür. Eğer yeterince ilgi görmezse misafir küser ve bir daha gelmez. Ankara'ya gelen insanlar da köyden veya herhangi bir yerden geliyorsa, eğer Çerkes kültürü ile yetişmişlerse kendilerini misafir adlediyorlar ve Ankara'daki ev sahiplerinden ilgi bekliyorlar. Ancak Ankara'da ilgi bekledikleri insanlar da başka yerden gelmiş, belki kendi kuşaklarından belki bir kuşak öncesinden insanlar. Bu anlamda 1 yıl önce gelen 1 yıl sonra gelene karşı adaptasyon sürecini geçirmeleri adına biraz daha güler yüzlü olmalıdır. Başka bir şeye gerek yoktur bence.

Çerkeslik kavramı liseyi bitirmemize rağmen çerçevesi kısa bir kavramdı. Mesela Çerkes dilini tek dil sanıyordum. O dili de bilmiyordum ama Çeçenlerin, Asetinlerin, Dağıstanlıların da öyle konuştuğunu zannediyordum. Artı Kafkasya'daki şimdiki durumu da bilmiyordum. Türkiye gibi bir ülke sanıyordum. Yedi tane Cumhuriyetten oluşan bir ülke olduğunu bilmiyordum. Rusya esaretinde bir ülke olan, milyonlarca Çerkesin yaşadığı, kurtuluşu bekleyen bir ülke olarak görüyordum. Bunun tersine lafları da çok duymak istemiyordum. Onun için Yamçı'yı da sevmiyor onun tersi şeyler düşünüyordum.

Biz farklılık yaşıyoruz kültürel olarak farklıyız. Bir kimliğimiz var bunu biliyoruz. Bu bir şekilde aile içinde bize geliyor. Ben böyle aldım bilmiyorum. Bunun üzerine inşa oldu. Bunun için ortak olan bu ayrı yapıyı, örf adeti, birbirine gelip gitmeyi bile tek başına şehirde yaşamak güzeldir.

Nart: Örgütlenme bilincinin gelişimi nasıl oldu?

Cevat Bageoğlu: Şehirde iki Çerkes birbirlerini görünce kucaklaştılar. Üçüncüyü bulunca dördüncüyü aramaya başladılar. Biraraya gelen kişiler arttıkça eve sığmamaya başladılar ve ortak bir mekan yaratalım dediler. Bu yalnız Çerkeslerin işi değildi. Meslek grupları bir araya gelip lokal açar, bir başkaları bir başka örgütlenme şekli kurarlar. Zannediyorum Çerkes toplumunu bir araya getiren dernek yapısının oluşumu da böyle bir şey. Ulusal sorun, kültürümüzü koruyalım, kollayalım değil sadece bir araya gelme ihtiyacı ile farklı olan Çerkesliğimizi yaşamak için bir araya geldi Çerkesler. Sonra bir mekan ihtiyacı hissettiler. Rahat düğün yapabilmek, rahat gece yapabilmek, birbirlerini görebilmek, çocuklarından bir ekip oluşturup geçmiş özlemlerini, ulusal kimliklerine olan özlemlerini giderebilmek için bir araya geldiler. Çok doğal bir araya geliştii bu.

Bir araya geldik düğün yaptık. Yeterli mi bu? Elbette yeterli değil. Ne yapmak lazım örf adetlerimizi araştırmak lazım. Araştırdık ne olacak o zaman bunları yayımlayalım. Bu kez yayın ihtiyacı, kitap ihtiyacı ortaya çıktı. Bunların hiç birinde derlemecilik dışında, doğal yaşama ihtiyaçları dışında siyasal eğilimler yoktu. Sadece eğlenmek için, kaşen olup, şıpsı yemek için bunlar için bir araya gelmek ve mekan bulmak bir ihtiyaçtı.

Sonra insanlar bizi biz yapan değerlerin giderek kaybolduğunu, eridiğini fark ettiler. Bunu fark edip dile getirmeleri derneğin 15 yılını aldı. Bu süre içinde Şojenziuvk Ali gibi toplumsal sorunlarımızı dile getiren yazarlarımız da oldu ama derneklerin o dönemki genel görüntüsü böyleydi. 1960'dan sonra yeni anayasa ile birlikte toplumun rahatlamasından sonraki ortaya çıkıştan bahis ediyorum. Yoksa elbette Çerkes Teavun Cemiyeti'nden sonra ciddi düşünsel yaklaşımlar var onlara siyaset diyemeyiz ama 1960'lardan sonraki dernek gelişimi böyle oldu. Bir ara derneğe insanlar sadece düğün yapmak, gece yapmak için gidiyordu. Elbette yönetim başka şeyleri de düşünüyordu bir üst yapı olarak, örneğin İzzet Aydemir uzun yıllar kendi çabalarıyla "ben dergi çıkartacağım ve Kafkasya'dan bahsedeceğim" dedi ama gençler arasında hakim olan yaklaşım buydu. 1975-76'larda her cumartesi derneğe giderdik. Cumartesileri bizim düğün günümüzdü ve insanlar agow oynamak için gelirlerdi. Büyük kalabalıklar toplanırdı o zaman. Şimdi de böyle kalabalıklar vardır ama o dönemde 100-150 kişi Akdere'den,

Demetevler'den, Dikmen Deresi'nden değişik semtlerden, üniversite gençliğinden insanlar gelirlerdi. Agow oynar, arkasından düğün yapar dağılırlardı. Bu arada bir grup üniversite öğrencisi bir araya geldiler. Bu insanlar bir arada düğün yapıyorlar ama başka işler de yapmak lazım dediler. Bu düşünce ile birlikte değişim başladı. Dergiler değişti, içerikleri farklılaşmaya başladı. mesela Nartların Sesi Gazetesi ile Nart Dergisini, Kafdağı'nı incellerseniz farkı anlarsınız. İlk Nartların Sesi teksir makineleriyle basılan, elle çizilen, içinde çok basit öyküler olan, duygusal şiirlerin bulunduğu çok fazla çizgisi olmayan ama kültürel birikimlere neden olan bir platform, bir yapı gibiydi. Öyle tartışmalar falan olmadı o dönemde. O çizgi Nartların Sesi çizgisinden 12 Eylül döneminde kapatmayı, sorgulanmayı getiren bir çizgiye doğru gitmiştir. Bu kendiliğinden bir şeydi. Bu kendiliğindenlik içinde ben, çok net söylüyorum derneğe Çerkesliği yaşamak, iyi şeyşen oynamak, kızlara psetuh yapmak belki biriyle kaşen olmak için geldim. Daha dürüst geliyordu kaşen ilişkisi bir sevgili ilişkisine göre. Kaşenlik çok farklı ve kutsaldı bu yüzden tercih nedeniydi benim için. Dernekte tanıştığımız bir ablanın evinde şıpsı yemek büyük bir zevkti. Şimdi bunların olup olmadığını bilmiyorum yapı çok değişti. Bütün bunların üstünde kuruldu o dönemde dernek yapısı. O dönemde üniversiteli olsun olmasın herkesin bir arada, eşit şartlarda tartıştığı, fikirlerini söylediği bir ortam vardı. Bu Çerkes kültürünün getirisiydi. O doğallık içinde de biçimlendi yapımız. 12 Eylül'e bu yapılanma bu biçimlenme şekliyle geldik.

Nart: Aktif olarak dernekte ilk olarak görev aldığınız dönemi anlatır mısınız?

Cevat Bageoğlu: Yoğun günler yaşadık. Artık kültürel çalışmalar biraz daha biçimlenip dernek içinde yönetime aday muhalif grupları da oluşturdu. Bir grup kültürü yaşatmak için, ulusal sorunlara çözüm üretmek için bir fikir ortaya atarken başka bir grup başka bir fikir ortaya attı. Böylece birden fazla grup yönetime aday olmaya başladı. çekişmeli seçimler oluyordu şimdiki gibi zoraki değil. O dönemde Türkiye'nin içinde bulunduğu genel yapı da böyleydi. Ülkede siyasal anlamda muhalif yapılar içindeydi ve bu bize de yansdı. Dernek içindeki muhalif grupların bir tanesinin içine bende dahildim ve tesadüfen 1978'de ben de yönetime girdim. Ben gençlik koluna seçildim. Gençlik kolları başkanımız Mehmet Uzun görevi gereği başkanlıktan ayrılın-

ca bir dönem sonra seçildiğim gençlik kolları başkanlığı görevini 12 Eylül'e kadar yaptım. O dönem, 20-22 yaşındaki gençlerin, çok aktif görev aldıkları, zaman zaman muhalif oldukları, elindeki imkanlarla istediklerini yaptırabildikleri, derneğin her türlü faaliyetlerinin gençlik kolları tarafından düzenlediği bir dönem olmuştur. Yönetim kurulu da idari işlerle ilgileniyordu. Daha sonra 12 Eylül süreci başladı. Her yapı gibi biz de kapandık. Ankara'dan işleri dolayısıyla ayrılanlar oldu ama Ankara gençliği kendi derneğinden kopmadı. Dört yıl kapalı kalan derneğimize gelip gitmeye devam ettik. Orda toplantılar yaptık, oyunlar oynadık, futbol oynadık. Derneğin bakıcısı rahmetli Kadir Baş ve ailesi dernekte kalmaya devam ettiler. Onların maaşlarına kadar yönetim sahip çıktı. Dernekle organik bağımız devam etti. 1984'de yeni anayasa ile yeniden kurulduk. O dönemde yine 12 Eylül döneminde yönetimde olan grup bir araya geldi. O yapı içinde de bulundum. Ama o dönemde Aslan Arı'nın örnekliliği çok güzeldi. 12 Eylül sonrası ürkek davranışların önünde, kendi genç dinamizmiyle hepimizden daha genç önümüze geçti ve cesurdu. Bu özelliği onu ayrı kılıyor. 12 Eylül sonrası böyle başladı. Tabi bu arada sadece Aslan Arı'nın değil birçok insanın emeği var. Derneğe kattıkları birçok şey var.

Hiçbir zaman 12 Eylül öncesi gibi olmadı. Yani birden fazla aday çıkıp yönetime aday olmadı. Muhakkak rica ile tek liste, "sen iyi yaparsın" diyerek listeler oluşturuldu. Böyle dönemlerin birisinde de Aslan Arı, Süleyman Yançatoral gibi abilerimizin isteği ile başkanlığa seçildik. Biz seçiliyorduk ama önce atanıyorduk.

Dernek içindeki gençlik hareketleri, ülkedeki diğer hareketler gibi sivil örgütlenmelerdeki hareketlilik gibiydi. Bu ülke için çözüm önerileri üretiyorlardı. Toplumun bütün kesimleri kendini bir örgüt içinde bulup ülkenin geleceği ile ilgili tartışmaya ve çözüm önerisinde bulunmaya başladı. bu Kafkas Derneği'ne de yansdı. Okula gidip ülke geleceği ile ilgili tartışan öğrenci Kafkas Derneği'ne gelip kendini soyutlayamıyordu. Aynı sorunu Kafkas Derneği'nde tartışmaya başlıyordu. Bu derneğin içinde ayrı ayrı grupların, yapıların oluşmasına, ayrı ayrı çözüm önerilerin gelmesine neden oldu. Sadece Türkiye için değil kendi ailemize, ulusal sorunlarımıza da çözüm önerilerinde bulunuyorduk. *Eriyen, giderek yok olan kültürel değerlerimiz vardı, asimilasyon süreci yaşıyorduk ve bundan kurtulmak lazımdı. Bundan tek kurtuluşumuz Kafkasya'ya gitmek-*

tir. Oraya gidersek, aynı toprak üzerinde birleşsek biz zaten kendi kaderimizi belirleyebiliriz. Başka birileri ise orası zaten bizim toprağımız, şuanda Sovyet Rejimi var, nasıl olsa yıkılacak. Biz de bu arada Türkiye'deki ve dünyadaki Çerkesleri iyi örgütleyebilirsek Kafkasya'da bağımsız bir ülke kurarız dediler. Böyle düşünenler bir gruptu, dönüşçüler bir grup. Hiçbir işe bulaşmadan Türkiye'de kendilerine verilen haklarla yaşamak isteyen bir grup da vardı. Bu yapılar, gruplar içinde insanlar daha radikal örgütlendiler. Ancak hiçbir zaman dernek içindeki karşıt gruplar birbirlerine karşı şiddet uygulamadılar. Oluşan platformlarda tartıştılar ama asla kaba kuvvet uygulamadılar. Ülkedeki karşıt gruplar birbirlerini vururken Çerkes toplumu sadece tartışıyor ve fikirlerini ortaya koyuyordu. Birden fazla yönetim adayı da bu yüzden çıkıyordu. 1976-77 yıllarında Kafkasya'ya dönüş diyen bir grubun seçimi kazanmasıyla çok yoğun 4 yıl yaşandı. İddialı gelen gruplar da bir şeyler yapmak zorundadır.

Nart: 12 Eylül sonrasındaki örgütsel gelişmeler?

Cevat Bageoğlu: 12 Eylül öncesi geniş kitlelere ulaştık ama radikal bir yapıydık. 12 Eylül sonrasında ise o yönetim yeniden bir araya geldiğinde, toplumda ürkek bir yapı oluşmuştu. Yönetime gelen isimler yine o radikal ve keskin insanlardı. Süleyman Yançatoral, Fahri Huvaj, Özdemir Özbay, Cavit Bageoğlu bu isimler yine derneği kuruyorlardı. Bu da ürkek olan o dönemde, çok zor bir görev olmuştur. Ama Aslan Arı o dönemde fikirlerine katılsın ya da katılmasın tüm gençlerin önünde öncülük yaptı ve yeniden örgütlenmede büyük pay sahibi oldu.

1984 döneminde ülkede tüm sivil örgütlerle birlikte Kafkas Derneği de siyasal anlamda zayıfladı. Ama kültürel anlamda parlak 4-5 yıllık bir süreç yaşandı. Bu Sovyetler Birliğinin yıkılışına kadar böyle devam etti. Sovyetler Birliği yıkılıp Kafkasya artık daha açık bir hale geldikten sonra bu durum derneğe de yansdı bence. Yaşanan Abhaz ve Çeçen savaşı da ayrı bir yorgunluk getirdi toplum üzerinde. Sürekli toplumdan birşeyler talep etmek onları yordu ve görev yapmak zorlaştı. Hazırlıksız yakalandık bu iki savaşa. Derneğe verilen yükler ağır geldi. Sosyal faaliyetlerden biraz daha geri durulmasına neden oldu. Ben de yoruludum. Abhazya savaşı benim başkanlık dönemime denk geldi.

Nart: Derneğimizin bugünkü örgütsel yapısı hakkında neler düşünüyorsunuz?

Cevat Bageoğlu: İddialı gruplar yoksa, birbirine muhalif gruplar, birbirine iç dinamik katacak, tetikleyecek, dernek içerisinde farklı eğilimleri olan, Çerkes ulusal sorununa yönelik farklı düşünceleri olan gruplar yoksa görev belli grupların sırtında kalıyor ve bu insanlar göreve rica ile geliyor. Şu anda belli bir yürekçi grup ve onlara destek veren sağduyulu gençlerin yardımlarıyla dernek işleri yürütülüyor. Onun için seçimlerde birden fazla aday çıkmıyor artık. Ama dernek yönetimine bir farklı görüş etrafında iddialı olan bir düşünce ile birileri aday olsa dernek bir dinamizm kazanacaktır. Örneğin biri çıkıp ben yönetime adayım seçilince dernek binasını satıp Kızılay'da küçük bir mekan alacağım geri kalan para ile de bir de lokal açacağım diye bir iddia ile ortaya çıksa hemen muhalifini de oluşturacaktır. Tartışmalar olacak ve belli bir dinamizm gelecektir.

Toplumu tartıştıracak, taraftar bulduracak ciddi düşünceler ortaya atmak lazım aslında yayıncılık gerçek anlamda budur.

Mesela düşünlerimizin şekli değişmeli ve dernek bu konuda öncülük yapmalı. Gelin ve damadın birlikte düşünlere katılması ve kadınlarımızın da oynaması gibi değişikliklere öncülük etmelidir. Toplumda 2-3 tane düşün böyle yapıldığında zaten arkası gelir ama buna dernek öncülük ederse insanları bu konuda tartıştırsa hem toplumun önünde yer alacaktır hem de yeni bir dinamik getirecektir.

Anadolu'nun ücra köşelerindeki köylerde insanlar haremlik selamlık yaşıyorken komşu Çerkes köylerinde kızlarımız ve erkeklerimiz birlikte düşün yapıyorlardı. Valsımız var bizim Vıc, Şımt valsımız bizim. Ama şimdi o geri köylerde düğün salonlarında kadınlarıyla erkekleriyle düğünler yapılırken biz hala kadınlarımızı düğünlerde oynatmıyoruz. Bizim toplumun sosyo-kültürel iç dinamiği Kafkasya'da olmadığımız için derneklerimizdedir. Bunun için böyle bir düşüncede insanları tartıştırmalıyız. Düşünce ortaya konulur ve o kendi doğrusunu tartışmalar sonrasında bulacaktır zaten.

Dernek büyük şehirlerde bir araya gelme ihtiyacı için doğmuştur. Sonra kültürü koruma işlevi katıldı derneklere böylece sadece büyük şehirlerde değil kasabalara da yayılan bir örgütlenme yaşandı. Şimdi ise derneğin başka bir işlevi daha olmalı. Kültürü geliştirmek. Bu an-

lamda örgütlenme ihtiyacının bu son halkası suanda eksik. Yıllar geçti bizler değiştik, kıyafetlerimiz, şekillerimiz değişti. Şimdi birinin saç uzun diye derneğe girememesi kabul edilemez. 1978'de gençlik kolları başkanlığım sırasında Düzce'ye düzenlenen geziye giderken ben bütün kızlara etek aldirttim. Herkes etek aldı ve Düzce'ye girmeden kızlar otobüste üzerlerini değiştirdiler. Ama Düzce bizden öndeydi bütün kızlar pantolon giyiyordu. Eğer dernekler toplumun önünde olmazsa geride kalır. Derlediğimiz ve yaşadığımız kültürel değerlerimizi düğünlerimiz, örf adetlerimiz, cenazelerimiz, dilimiz, bunlar toplumsal dinamiklerdir, bunların günümüz koşullarında yeniden biçimlendirilmesi gerekmektedir. Topluma yeniden sunmak gibi bir iddiamız yoksa kültür derneği anlamında yeni bir amacımız da yok demektir. Kültür dışında bir amaç daha var şüphesiz. Kafkasya'daki ve dünyadaki Çerkeslerin dünyadaki örgütlenme sorunu, ulusal sorunu. Bu sorunların çözümü için henüz hazır değiliz. "Ne yapmalı?"dan bu yana hiçbir gelişme yaşanmamıştır. "Ne yapmalı" nedir? Bir dönem dönüşçü gurubun Kafkasya'ya dönmek ile ilgili ortaya attıkları bir tezdır. Bir nevi beyanamedir. Bu önerilerin en somut kısmı da; tüm kültürel değerleri korumanın, geliştirmenin yanı sıra Kafkasya'ya dönmektir. Bu toplumda önemli bir taraftar kesimi buldu ama hayat bulamadı sadece 200 kişi döndü ve bunların yalnız 50 kadarı dönüşçü düşüncenin insanlarıydı. Artık ulusal soruna yeni çözümler getiren bir düşünce kuşağı olmalıdır. Hem dünyanın hem de içinde bulunduğumuz ülkenin yapısı itibariyle Kafkasya'daki ve buradaki Çerkes toplumu içinde bir olgunluk, bir yetişmişlik gelmesi lazım. Yeni bir düşünce kuşağının dünyadaki Çerkes sorununa bir çözüm önerisi getireceğine inancım var. 1970-80 arası dönemde toplum üzerine vurucu darbeyi nasıl bir yapı vurduysa. Yeni bir akımda çok taraftar bulacak, çok tartışılacak ve toplum üzerinde yeni bir dinamizm yaratacak.

Artık insanlar Kafkasya ile ilgili çok fazla düşüncelere sahip değil. savaş insanları çok yordu. Kafkasya zaten kendi ivmesi ile gidiyor. Dönüş yukarıda var olan bilinen bir düşünce ama artık kültür derneğinin kültürel öncülük yapması gerekmektedir.

Dernek her zaman eleştirilere açık olmalıdır. Toplum her zaman haklıdır ve dernek her zaman haksızdır. Eleştiriler dikkate alındığı ölçüde toplumun derneğe katılımının katkısının artacağına inanıyorum.

Kültürel bir dernek ulusal sorun yüklenemez. Ulusal sorunlarımızı üstlenmek maddi sorunları aşmak için bu yapı dışında bir örgütsel yapı kurulmalı ve kültürel derneklerin üzerindeki bu ağır yük kaldırılmalıdır. Bu manevi gücün altında ezilmekten korkan insanlar artık dışardan maddi destek vermeyi tercih ediyorlar. Kültür örgütü yapısına sahip derneğe bir savaş sorumluluğu verilmemeli bu tip sorunlar için farklı kriz masaları şimdiden oluşturulmalı ve dernek kültürel gelişmeye ağırlık vermelidir.

Röportajlar

Şuşak Sine Göksoy

L'şee Guşef Yançatoral

Nefin Huvaj

KUZEY KAFKAS DERNEKLERİ

Erol Taymaz

I.

Helsinki Zirvesi'nde Avrupa Birliği'ne aday olmasıyla birlikte Türkiye için 2000 yılında yeni bir dönem başladı. Avrupa Birliği'ne adaylık, Batı'ya ve Batılılaşmaya yönelik yaklaşık 200 yıldır süren çabalar açısından önemli bir dönüm noktasıydı. Adaylık ile birlikte büyük bir iyimserlik havası, en azından geçici olarak, tüm ülkede hâkim oldu.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi, hatta bundan da önce, adaylık görüşmelerinin sürdürülmesi yasal, siyasal ve ekonomik düzeyde pek çok düzenlemenin yapılmasına bağlı. Yaygın kanı, bu düzenlemeler sonucu bir yanda insan hakları ve demokratikleşme gibi yıllardır çözümlenemeyen sorunların aşılabileceği, diğer yanda da yapısal dönüşümler yoluyla ekonomiye bir canlılık ve hareket getirileceği yolunda.

Türkiye'nin tarihsel-toplumsal gelişimi ve jeo-politik konumu ile uluslararası gelişmeler göz önüne alındığında Avrupa Birliği'ne üyelik nihayet gerçekleşecek gibi görünüyor. Üyelik, belki iyimser tahminlerde olduğu gibi 10-20 yıl içinde değil, fakat şu anda Kafkas demeklerinde aktif olarak faaliyet gösteren genç kuşağın görebileceği kadar yakın bir dönemde gerçekleşebilecek, çünkü adaylık ile birlikte, Türkiye Batılılaşma sürecinde artık geri dönülemeyecek bir aşamaya geldi. Kötümserler, yani bir "zenginler" veya "Hristiyan" kulübü olarak tanımlanan Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi hiçbir zaman üyeliğe kabul etmeyeceğini söyleyenler haklı bile olsa, adaylık süreciyle birlikte Türkiye'de pek çok şeyin değişeceği, en azından değişme potansiyeli taşıdığı açıkça gözüküyor.

Bu çalışmada, Türkiye'de yıllardan beri faaliyet gösteren Kafkas derneklerinin bu süreçten nasıl etkilenebileceği ve Kafkas derneklerinin bu süreç içerisinde nasıl bir rol oynayabileceği/oynaması gerektiği konusunda bazı gözlemler tartışmaya sunulmuştur¹. Çalışma altı bölümden oluşuyor, ilk ve son bölümler arasındaki dört bölümde, Kafkas derneklerinin faaliyetleri ve gelişimi, kronolojik bir sırada (Osmanlılardan 1960'a, 1960-1980, 1980-2000 ve 2000-sonrası) incelenmiştir. Çalışmanın

son bölümünde Kafkas derneklerin faaliyetlerinin yeni dönemde nasıl biçimleneceği tartışılmıştır.

II.

Anadolu ve Ortadoğu'da Çerkesler özellikle 14. yüzyıldan itibaren varlık göstermeye başlamıştır. Bu bölgede, Çerkes Memlükleri sayılmazsa, Çerkesler ayrı bir topluluk olarak siyasal varlık göstermemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda sayıca az olmalarına karşın, yönetim kademelerinde (oransal olarak) çok sayıda Çerkesce rastlamak mümkündür.

Çerkesler, Kuzey Kafkasya'nın Çarlık Rusyası tarafından işgal ve ilhakının 21 Mayıs 1864'de tamamlanmasıyla yoğun olarak Osmanlı İmparatorluğu'na sürgün edilmiştir. Sürgün edilenlerin sayısı konusunda bir kesinlik olmamakla birlikte, Kuzey-batı Kafkasya halklarının %90'ından fazlasının ülkelerinden koparıldığı (yaklaşık 1.5 milyon insan) tahmin edilmektedir. Sürgünün çok kısa bir sürede ve kötü koşullarda yapılması ve yeni yerleşim yerlerindeki hazırsızlık, iklim uyumsuzluğu ve yoksunluk sonucu göçmenlerin yarıya yakını sürgün yollarında ve yerleştikleri bölgede yaşamını kaybetmiştir. Bu büyük kayıplara ve zorluklara karşın, hayatta kalabilenler tedrici olarak toparlanmış ve yaşamlarını yeniden kurmayı başarmıştır. Özellikle kent yaşamına uyumda büyük bir başarı gösteren Çerkesler, 19. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı entelektüel yaşamında da önemli bir yer edinmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Çerkeslerin dernekler çerçevesinde örgütlenmeleri 1908 Meşrutiyetinden sonra görülmektedir. Meşrutiyet'in ilanından sonra çok kısa bir sürede, İstanbul'da başta Çerkes Teavün Cemiyeti olmak üzere, dernekler kurulmuş, Çerkesce eğitimin de yapıldığı özel okullar açılmış, Latin ve Arap harfleri kullanılarak çeşitli alfabe önerileri geliştirilmiş, Çerkesce gazete/dergi ve ders kitapları yayımlanmış, eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla Kafkasya'ya öğretmenler gönderilmiş, özellikle Çerkes tarihine ilişkin pek çok kitap yayımlanmıştır. Bu dernekler, genel olarak kültürün korunması ve geliştirilmesi, topluluk içinde ekonomik ve toplumsal dayanışmanın sağlanması yoluyla refah düzeyinin artırılması ve Kafkasya ile ilişkilerin güçlendirilmesi ve hatta, mümkünse, Kafkasya'ya dönülmesine yönelik faaliyet göstermişlerdir. Kısa zaman içerisinde gelişen çalışmaların kapsamı ve zenginliği, bu dönemde Çerkes aydınların önemli bir birikime sahip olduğunu göstermektedir. 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte tüm bu faaliyetler sona ermiş, okul ve dernekler kapatılmıştır.

¹ Bu çalışma sadece Kuzey Kafkas derneklerini kapsamaktadır. Türkiye'de yaşayan Kuzey Kafkasyalıların çok büyük bir kesimi Kuzeybatı Kafkasya halklarından (Adıge/Adige, Abhaz/Abaza, Wubih) olduğu için bu çalışmada Kuzey Kafkasyalı ve Çerkes kavramları aynı anlamda kullanılmıştır. Kuzey Kafkas derneklerine de, halk arasında da yaygın olarak kullanıldığı gibi, kısaca "Kafkas dernekleri" denilmektedir. Kafkas derneklerini birleştirmek amacıyla 1994 yılında kurulan Kafkas Derneği büyük harflerle yazılmıştır.

1917'de Çarlık Rusyası'nın yıkılmasını izleyen İç Savaş döneminde, yerel soylular/eşraf ve askeri bürokrasinin öncülüğünde ve daha çok Orta ve Kuzeydoğu Kafkasya da etkili olabilen bir milliyetçi hareketin geliştiği görülmektedir. Bu hareket, Osmanlı İmparatorluğu ve Kuzey ve Güney Kafkasya delegasyonları arasında sürdürülen "barış" görüşmelerinin sonuçsuz kalması üzerine 11 Mayıs 1918'de bağımsız bir devlet kurduğunu ilan etmiş ve bağımsızlık ilanı Osmanlı imparatorluğu tarafından tanınmıştır. Devletin, Denikin'in Beyaz orduları tarafından yıkılması ve daha sonra tüm Kafkasya'da Sovyetlerin egemen olmasıyla, bu devletin kurucu kadroları Osmanlı İmparatorluğu/Türkiye, Balkanlar ve Batı Avrupa'ya geçmiş, bu bölgelerde çeşitli dergiler ve "Partiler" etrafında örgütlenerek Kuzey Kafkasya'da devletin yeniden inşasına yönelik olarak propaganda düzeyinde bir etkinlik göstermiştir. Genç Türkiye Cumhuriyeti 1920'ler ve 1930'larda Sovyetler Birliği ile "dostluk ve iyi komşuluk" ilişkilerine önem vermesi sonucu, bu kadroların Türkiye'ye yerleşen kesimlerinin faaliyetlerine pek izin verilmemiş, hatta bir grup sınır dışı edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu kadroların bir kısmı tekrar Türkiye'ye gelmiş, bir kısmı da Batı Almanya'da ABD tarafından kurulan "Sovyetler Birliği'ni İnceleme Enstitüsü" çevresinde toplanmıştır. Avrupa'da kalan kesimler, Enstitü ve Radio Free Europe/Radio Liberty bünyesinde Soğuk Savaş'ın propaganda faaliyetlerine aktif olarak katılmış, "antiRus" söylem daha çok "antiSovyetik" bir biçim kazanmıştır. Türkiye'ye gelenlerin bir kesimi, "esir Türkler" sorununa duyarlı Turancı hareket ile yakınlaşmış, eski "Kafkas" milliyetçisi çizgilerini zamanla kaybederek antiSovyetik temelde Türk milliyetçiliğine doğru kaydırmışlardır.

Kafkas derneklerinin yeniden faaliyete geçmesi ve yaygınlaşması, Türkiye'de demokrasinin gelişimine paralel bir gelişme göstermiştir. İlk Kafkas derneği Dosteli Yardımlaşma Derneği adıyla İstanbul'da kurulmuştur. Yayımlanan bir broşür ile derneğin amaçları şu şekilde açıklanmıştır: "Evvelâ şu ciheti tebarüz ettirmek isteriz ki, bir hayır müessesesi olan Derneğimizin hiçbir siyasî temayülü yoktur. Gayemiz, üyelerimiz arasında tanışmayı, tesanüdü, yardımlaşmayı temin etmek, kültür seviyesini yaymak, genç istidatların inkişafına imkân vermek. Göçmen hemşehrilerimize ve fakirlere maddî ve manevî yardım etmek, yoksul talebelerin kitaplarını temin etmek, imkân bulunca dergi çıkarmak, hasta üyelerle alâkadar olmak, tedavilerini sağlamak, icab ederse hastahaneye yatmalarında yardımcı olmak, vefat vukuunda ilgilenmek, muhtaç ise masrafını ödemek gibi sosyal hizmetlerdir."

Burada sayılan amaçlar, 1970'lere kadar Kaf-

kas derneklerin büyük bir çoğunluğunda açık veya zımni olarak benimsenen amaçlardır. Bu amaçların üç özelliğini vurgulamak gereklidir. İlk olarak, bu dönemlerde Kafkas dernekleri büyük kentlerde kurulmaktadır ve öncelikle, kent yaşamında doğal olarak sürdürülemeyen toplumsal dayanışmaya yönelik etkinliklerin dernek aracılığıyla sürdürülmesini hedeflemektedir. Amaç, köy yaşamındaki doğal/kendiliğinden dayanışmanın yerine, kentin gittikçe birbirinden kopan ve anonimleşen bireylerini dernek çatısı altında buluşturmaktır ve toplumsal dayanışmayı sağlamaktır. İkinci olarak, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden yararlanmak amacıyla kırsal kesimden kente gelen hemşehrilere yardım edilmesi amaçlanmaktadır. Bu, bir anlamda, kültürü "bozulmadan" koruyan kırsal kesimdeki "halka" bir borç/hizmet olarak algılanmaktadır. Son olarak, bu iki amacın arkasındaki esas kaygı, birçok üstün yanları olduğu düşünülen güzel Çerkes kültürünün kentlerdeki yeni nesillere aktarılması, yani kültürün korunması ve geliştirilmesidir. Kültürün yeni nesillere aktarılması için aile ve topluluk içi birincil (kişisel) ilişkilerin yeterli olduğu düşünülmektedir. Aşağıda tekrar görüleceği gibi, 1970'lerde "kültürün korunması ve geliştirilmesi" kaygısı ön plana çıkmış ve daha açık olarak ifade edilmiştir. Bu kaygının ön plana çıkması, kırsal kesimde bile kültürün yeniden-üretilemediğinin anlaşılması ve ülkenin demokratikleşmesi sonucu olmuştur.

Yukarıda belirtildiği gibi, 1917'den sonra Kafkasya'dan ayrılan kadroların bir kesimi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'ye yerleşmiştir. Bu kadrolar, Demokrat Parti'nin yönetime gelmesinden sonra Türkiye kökenli bazı Kafkasyalılar ile birlikte siyasî faaliyetlerini milliyetçi/antiSovyetik bir çizgide sürdürmek amacıyla, yeteri kadar "siyasî" bulmadıkları Dosteli Yardımlaşma Derneği'nden ayrılarak "Kuzey Kafkas Türk Kültür Derneği" (KKTKD) adı altında bir dernek kurmuş ve Balkan Türkleri, Kırım Türkleri vb. dernekler ile birlikte "Türk Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu"na katılmıştır. KKTKD'nin kurulmasıyla birlikte Dosteli Yardımlaşma Derneği de adını "Kafkas Kültür Derneği" olarak değiştirmiştir.

1950'lerden itibaren, adında "Kafkas" kelimesi olan derneklerde iki eğilimin mevcut olduğu söylenebilir. Çerkes Teavün Cemiyeti'nden itibaren daha yaygın ve baskın olan birinci eğilim, kültürün korunması ve geliştirilmesi temelinde kültürel faaliyetlere ve toplumsal dayanışmaya önem veren çizgidir. Zaman içinde farklı biçimler ve öncelikler kazanmasına karşın bu eğilimin temel özellikleri, i) "ulusal /kültürel" olana öncelik vermesi, ii) Türkiye'de yaşatılmakta olan Kafkas kültürünün derlenmesi ve geliştirilmesine önem vermesi, iii) Türkiye'de yaşayan Kafkasyalıların sorunlarına yönelik

faaliyet göstermesi ve iv) kültürün kaynağı olarak görülen Kafkasya ile kültürel ilişkilere önem verilmesi olmuştur. Bu özelliklerinden dolayı bu eğilimin "millîci" (ulusalci) bir eğilim olduğu söylenebilir. Soğuk Savaş yıllarında beslenen ve kısmen güçlenen ikinci eğilimin yüzü, dış politikanın bir nesnesi olarak "Kafkasya"ya yöneliktir. Siyasî hedefleri ön plana çıkan bu eğilim milliyetçi bir çizgidedir, fakat bu milliyetçilik daha çok o dönemdeki Turancı hareketin Kuzey Kafkasya bölgesine yönelik uzantısı konumundadır. Bu nedenle bu eğilim, kendi devletlerini tekrar kurmak isteyen 11 Mayıs Cumhuriyeti kadrolarının geleneksel çizgisinden bir sapma durumundadır. Bu anlamda, bu eğilimi temsil eden dernekleri "Kafkas derneği" olarak tanımlamak da pek doğru olmayacaktır.

III.

Derneklerin Türkiye genelinde yaygınlaşması 1960'larda ve özellikle 1970'lerde gözlenmektedir. Bu dönemde Çerkeslerin yaşadığı hemen her bölgede, ilçe ve hatta köy düzeyinde dernekler kurulmuştur.

1950'lerden itibaren kurulan Kafkas derneklerinin büyük ölçüde "balo" ve "gençlik çayları" gibi etkinlikler ile "beraber olma" işlevini sürdürdüğü, faaliyetlerinin "halk oyunları" başta olmak üzere bazı kültürel değerlerin yeniden üretimi ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Özellikle büyük kentlerde kurulan dernekler "hemşehrileri bir araya getirme ve kaynaştırma" yoluyla yok olan kültürü koruma kaygısını taşımışlardır. Derneklerin büyük bir çoğunluğunda ana amaç "kültürü koruma ve yaşatma" çabasıdır. "Sosyal yardımlaşma ve dayanışma"nın önemli olduğu sürekli olarak ifade edilse de, bu yönde kapsamlı ve kalıcı çalışmalar yapılmamıştır. "Sosyal yardımlaşma"ya yönelik faaliyetlerin "vakıf" statüsünde yürütülmesi daha rahat ve uygun olabileceği halde, vakıf kurma çabaları ancak 1970'lerin sonlarına doğru gündeme gelmiştir, fakat bu durumda vakıflar, derneklerin mal varlıklarının güvence altına alınmasına yönelik bir tedbir olarak düşünülmüştür.

1970'lerde ülkedeki demokratikleşme ve toplumsal hareketliliğe bağlı olarak derneklerin "kültürün korunması ve geliştirilmesi" amacını ön plana çıkardıkları görülmektedir. Bu amacın ön plana çıkarılmasında, i) kente göçün hızlanması, ii) kendine yeterli, kapalı ekonomik ve kültürel yapısı yıkılan kırsal kesimde de kültürün hızla yok olmaya başlaması ve iii) Kafkasya ile ilk ilişkilerin kurulmaya başlaması önemli etkenlerdir. Bu amacın ön plana çıkmasıyla birlikte "kültürü koruma ve yaşatma" faaliyetleri daha da zenginleşmiştir. Bu tarihe kadar dernek faaliyetlerinin halk oyunları ve genellikle tarihî/folklorik yazılara yer veren bülten/dergi yayınları ile kısıtlı olmasına karşın, 1970'lerde kültürel faaliyetlerin çeşitlendiği gö-

rülmektedir: koro, tiyatro, araştırma/derleme ve, en önemlisi, dil kursları. Ayrıca nüfus tespit çalışması, ulusal-kültürel değerlerin derlenmesi ve (kırsal kesime yönelik) sosyoekonomik araştırma çabalarına ilk defa bu dönemde başlanılmıştır. Bu döneme kadar olan faaliyetler "kendi içinde kültürü yaşatmak" amacında olduğundan sadece topluluğa yönelik/ "dışarı"ya kapalı olmuştur. 1970'lerin sonlarına doğru "içe kapalı" faaliyetlerin yeterli olmadığı görülmüştür. Birlikte, Çerkes kültürünü içerisinde yaşanan topluma da tanıtmak ve kültürel hakların tanımlanmasına yönelik kısmi etkinliklere de önem verilmiştir. Ayrıca asimilasyon süreci ve kültürün var olma koşulları üzerine de çok canlı bir tartışma süreci başlatılmıştır. Bu tartışma sürecinin siyasal bazı yansımaları olmakla birlikte, sürecin bizzat kendisi ve amacı "kültürün korunması ve geliştirilmesi" ile sınırlı kalmış, bu anlamda ("parti politikası" anlamında) siyasetten uzak kalmış, siyasî bağlantı ve ilişkiler içine girmekten imtina edilmiştir.

Kafkas derneklerinin öncelikli hedeflerindeki değişim, tüzüklerine de yansımıştır. Bu dönemde derneklerin çoğunluğu, "geleneksel Kafkas kültür değerlerini derleyip, uygar dünya kültürü ile uyumlu biçimde geliştirerek üyelerinin kültür düzeylerini yükseltmek, onları geleneksel kültür değerlerine saygılı, ülke ve dünya gerçeklerini bilen aydın yurttaşlar olarak topluma daha yararlı insanlar haline getirmek, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma ilkeleri içerisinde refah düzeylerinin yükselmesine yardımcı olmak" şeklinde özetlenebilecek bir amacı, özellikle Ankara derneğinin etkisiyle, tüzüklerinde tanımlamışlardır.

Kültürel varlığının sürekliliğini güvence altına alacak koşullar üzerine yoğunlaşan tartışma sürecinde "dönüş düşüncesi" giderek yaygınlık kazanmıştır. Dönüş düşüncesi bir hedef olarak ilk kez Kamçı gazetesinde sistemli bir şekilde gündeme getirilmiştir. 12 Mart döneminde yayınına son verdiği için sadece birkaç sayı yayımlanabilen Kamçı gazetesi, "Çerkes Milleti'nin iki ayrı ortamda, 'anayurt' ve 'muhaceret'te yaşadığını" saptadıktan sonra, muhaceretteki dağınık yerleşim nedeniyle kültür ve kimliğin korunamayacağını belirterek, ulusun tekrar anayurtta bir araya gelmesi gerektiğini savunmuştur. Bu yaklaşım daha sonra 1970'lerin ortalarında çıkan Yamçı dergisi ve diğer yayın organları tarafından da benimsenmiş ve geliştirilmiştir. Böylece 1970'lerin sonlarında beş temel kavram etrafında şekillenen bir söylem yaygınlaşmıştır: Kültürün kaynağı ve koruyucusu olan anayurt; toplumun doğal gelişim ortamından, anayurttan zorla koparıldığı sürgün; sürgün sonucu farklı bir coğrafyada yaşam, muhaceret; muhaceretteki dağınık yaşam ve kısıtlamalar sonucu kültürün ve kimliğin yok olması, asimilasyon; yokoluştan

kurtulmak ve uluslaşma sürecini tamamlamak için tekrar anayurtta, anayurt ile bütünleşme, dönüş. (Bu söylemin özü "kendi topraklarında kendi kaderini tayin eden toplum olma talebi" ile ifade edilmiştir.) Doğal olarak bütün bu kavramların gelişimi ve tanımlanması aynı düşünsel sürecin, bütüncül bir söylemin geliştirilmesinin sonucudur. Örneğin hicret/göç kavramlarına karşı mecburi göç/sürgün kavramlarının kullanılması, muhaceret ve dönüş kavramlarının geliştirilmesi sürecinde gündeme gelmiştir. Kamçı ve Yamçı dergilerinin dernek çevresindeki insanlar tarafından, derneklerden bağımsız olarak yayımlandığını da vurgulamak gerekir.

IV.

1980 askerî müdahalesi ile, ülkedeki tüm derneklerin olduğu gibi, Kafkas derneklerinin de faaliyetleri durdurulmuştur. 1984'den sonra dernekler tekrar faaliyetlerine başlamış, 1990'ların başlarından itibaren ise derneklerin sayısında tam anlamıyla bir patlama yaşanmıştır.

1980 sonrası dernek faaliyetlerindeki kopma noktası, 1864 Çerkes Sürgünü'nün 125.

Yılı vesilesiyle Ankara'da yapılan anma etkinliğidir. Kafkasya'dan ve muhaceret ülkelerinden yoğun bir katılım ile gerçekleştirilen bu etkinliğin önemli bir yanı Çerkes tarihindeki en trajik olayın ilk kez kapsamlı bir şekilde anılması olmuştur. İlginçtir ki, Çerkeslerin anayurttan kopmasına yol açan sürgün, 1950'ler ve 1960'larda derneklerin anma etkinliklerinde önemli bir yer tutmamış, ancak 1970'lerde göç/sürgün tartışmalarıyla birlikte gündeme gelmiştir. Bu tarihten sonra 21 Mayıs anma etkinlikleri dernekler tarafından düzenli bir şekilde yapılmaya başlanmıştır. 1989'da gerçekleştirilen anma etkinliğinin bir başka önemli özelliği, dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan Çerkeslerin buluşmasını ve bir anlamda birbirlerini yeniden tanımasını sağlamasıdır. Bunun sonucu, Avrupa ve Kafkasya'da yapılan bir dizi toplantıdan sonra Dünya Çerkes Birliği kurulmuştur.

1980'lerin sonlarından itibaren derneklerin sayısındaki ve etkinliğindeki artışa yol açan ve derneklerin faaliyetlerini etkileyen üç önemli süreç görülmektedir. 1) Sovyetler Birliği'nin çözülüşü, 2) Abhazya ve Çeçenya direnişleri, 3) Kafkas Derneği'nin kuruluşu.

Sovyetler Birliği'nin çözülüşü, Karadeniz'in iki yakasında yaşayan Çerkeslerin daha yoğun bir ilişki içerisine girmesine ve karşılıklı beklentilerin artmasına yol açmıştır. Kafkasya'daki Cumhuriyetler ile daha kolay ve yakın bir ilişki içerisine girilmesiyle birlikte Kafkasya'ya (mevcut koşullar göz önüne alındığında) önemli sayıda Çerkes dönmüştür. Bu süreçte, sadece Kafkasya ve Türkiye arasında değil, dünyanın değişik ülkelerinde yaşayan Çerkesler arasında da ilişkiler artmıştır. Kafkasya

ile ilişkilerin gelişmesi ve Kafkasya'daki Cumhuriyetler ile Cumhuriyet düzeyinde ilişkiler kurulması, Türkiye kesiminde kimin "temsili" olacağı konusunu gündeme getirmiş, yıllardır dernek faaliyetlerini küçümseyen bazı kesimler, durumdan vazife çıkararak kendilerinde Kafkasya-Türkiye (Çerkesleri) ilişkilerinde "köprü" ve "temsili" olma hak ve yetkisi görerek mevcut, köklü derneklere alternatif bir "dernek"leşme faaliyetine girmişlerdir.

1992'de Abhazya'da, 1994'de Çeçenya'da başlayan işgal ve savaşlar, derneklerde "insani yardım ve dayanışma" faaliyetlerini ön plana çıkarmışlardır. Kurulan Dayanışma Komiteleri, derneklerin çoğunluğunun desteğini almış, derneklerin tarihinde ilk kez miting gibi ses getiren kitlesel etkinlikler düzenlenmiştir. Etki gücü ve bilinçlilik açısından çok önemli olan kitlesel etkinlikler, kısmen Abhazya ve (ilk savaşta) Çeçenya'nın başarılı olması, kısmen de ilgili kurumların kitlesel etkinliklere sıcak bakmaması nedeniyle ikinci plana itilmiş, "bireysel diplomasi" ön plana çıkmıştır.

1993 yılında Kafkas Derneği'nin kurulması ve pek çok derneği bünyesinde toplaması, yıllardır dağınık bir şekilde faaliyet gösteren Kafkas derneklerinin daha örgütlü ve sistemli bir şekilde faaliyet göstermesine zemin hazırlamıştır. Kafkas Derneği'nin kurulması ile birlikte, Kafkas derneklerinin bir toplumsal "baskı unsuru" olabileceği görülmüş, bu yöndeki çalışmalar ivme kazanmıştır.

1950'lerden 1980'e kadar olan dernek faaliyetleri ile 1990'larda sürdürülen dernek faaliyetlerini karşılaştırdığımızda çok açık bir farklılık gözlenmektedir. 1980 öncesi faaliyetlerin hedefi "kültürünü korumak ve geliştirmek"tir, bu doğrultuda kültürel faaliyetler yürütülmüştür. Bu faaliyetlerin en genel anlamda siyasî etkileri olsa bile, faaliyetler "siyasî amaçlarla" değil, salt kültürel amaçlarla yürütülmüştür. 1990'larda bakıldığında ise "lobicilik" olarak da adlandırılan siyasî yönelimli faaliyetlerin, en azından düşünce düzeyinde, yaygınlaştığı görülmektedir.

Derneklerde "lobicilik" olarak tanımlanan faaliyetlere yönelinmesi üç soruna yol açmıştır. İlk olarak, "lobicilik" faaliyetleri, kitlesel bağ olmayan, "etkili ve yetkin" bir grup kişi tarafından, topluma, hatta dernek üyelerine bile fazla sorulup tartışılmadan "üst düzeyde" yürütülebilecek/yürütülmesi gereken bir etkinlik olarak görülmüştür. Bunun sonucu olarak "lobi" faaliyetlerinde savunulan görüşlerden toplumun çoğunluğu habersiz kalmış ve giderek toplum bu faaliyetlerden uzaklaşarak kayıtsız kalmaya başlamıştır. Bu durum, kitlesel desteği olmayan "lobi"lerin de güçsüz kalmasına ve etkinliğini yitirmesine yol açmıştır.

İkinci olarak, "lobi"lerin kimin lobisi olduğu da

çoğu kez netleştirilememiştir: bu "lobi"lerin Türkiye'de yaşayan Kafkasyalıların kendi sorunlarına yönelik mi olduğu, Kafkasya'da yaşayan Kafkasyalılara yardım amacıyla mı olduğu, Türkiye'nin Kafkasya'daki "çıkarlar"ını (bu çıkarların gerçekte kimin çıkarı olduğu da tartışmalıdır) korumaya yönelik mi olduğu her zaman açık olmamıştır. Örneğin Çeçenya'ya ilişkin "lobi" faaliyetlerinde sık sık dile getirilen bir görüşe göre, Çeçenya Rusya'nın güneye inmesini

ve Hazer petrolünün Rusya üzerinden akmasını engelleyen bir hattır. Çeçenya'yı önerilen politikanın öznesi değil, nesnesi olarak, yani bir araç olarak tanımlayan bu görüş, Çeçenya'dan değil, başka yerlerden bakan insanların sahip olabileceği bir görüştür.

Son olarak, 1990'larda algılandığı şekliyle "lobi" faaliyetleri, derneklerin asli amaçlarının (kültürün korunması ve geliştirilmesi) bir ölçüde göz ardı edilmesine, ikinci plana itilmesine ve hatta küçümsemesine yol açmıştır. Bu durum, yazarları, şairleri, ressamı vb. olmayan bir toplumun aslında ("lobi" faaliyeti ile kısıtlı bile kalsa) siyasetçilerinin de olamayacağı gerçeğinin unutulmasına yol açmıştır. 1989 Anma Etkinliği ile başlayan kitlesellik, bu süreçte bir ölçüde törpülenmiştir.

1980 sonrası dönemin bir özelliği, kurulan vakıf sayısındaki artış olmuştur. Fakat vakıf sayısındaki artış, belirli faaliyetleri yerine getirebilecek bir örgütsel çeşitlilik ihtiyacından çok, vakıfların derneklere göre daha fazla yasal güvence sağlaması sonucudur. Bu nedenle kurulan vakıflar da aslında birer dernek gibi faaliyet göstermektedir.

V.

2000'li yıllarda Kafkas derneklerinin faaliyetlerini ve etkinliğini önemli ölçüde belirleyecek olan üç süreç vardır: i) Türkiye'nin AB'ye aday olmasıyla ivme kazanan "demokratikleşme" süreci, ii) Kafkasya'daki gelişmeler, ve iii) Kafkas derneklerinin iç dinamikleri tarafından beslenen bütünleşme ve bağımsız bir güç olarak var olma süreci. Bu bölümde bu üç sürecin Kafkas derneklerini nasıl etkileyebileceği tartışılacaktır.

i) Avrupa Birliği'ne katılma ve demokratikleşme süreci

Türkiye'nin AB'ye aday ülke olarak kabul edilmesi, tüm ülkede -en azından geçici bir süre- olduğu gibi, Kafkas derneklerinde de yaygın bir iyimserliğe yol açmıştır. AB'ye uyum sürecinin zorunlu kıldığı yasal düzenlemelerin azınlık hakları ve (anadilin kullanılması başta olmak üzere) kültürel etkinlikler konusunda bir rahatlamaya yol açacağı, kültürel çeşitliliğin bir zenginlik kaynağı olarak değerlendirileceği/değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Örneğin derneklerin yayın organlarında, AB'de kültürel çeşitliliğin önemini vurgulayan yaklaşımlara yer verilmekte, bu yönde bir

dönüşümün gerekli olduğu belirtilmektedir. Tüm eksikliklerine ve sorunlarına karşın Avrupa Birliği Türkiye'ye ve bu ülkede yaşayan herkese yeni açılım ve fırsatlar sunmaktadır. Bu nedenle Kafkas derneklerinin bu sürecin içinde yer alması ve desteklemesi, bu süreci daha olumlu yönde geliştirebilecek etkinliklerde bulunması zorunludur. Kısmen Çeçenya'daki savaştan dolayı Kafkas dernekleri henüz AB'ye uyum sürecini faaliyetlerinde yeterince ön plana çıkaramamıştır, fakat zamanla (özellikle Türkiye'de beklenen demokratik dönüşümler gerçekleşirse) Kafkas derneklerinin bu süreçte daha aktif bir rol oynayabileceği söylenebilir. AB'ye adaylık ile güçlenen bu sürecin Kafkas dernekleri açısından yansımalarını beş başlıkta özetleyebiliriz.

a) Yukarıda belirtildiği gibi Avrupa Birliği'nin en önemli yanlarından biri, çokkültürlülüğe dayalı olması, çokkültürlülüğü bir zenginlik kaynağı olarak görmesi ve kültürel değerlerin korunmasını savunmasıdır. Bu bağlamda, Kafkas derneklerinin, Avrupa Birliği'ni idealize etmeden, çokkültürlülük deneyimini öğrenmesi ve bu deneyime katkıda bulunulması mümkündür.

b) Avrupa Birliği'ne adaylık ve üyelik sürecinde, Türkiye'deki mevzuat Avrupa Birliği mevzuatı ile uyumlu bir hale getirilmektedir. Bu nedenle, Kafkas derneklerinin Avrupa Birliği mevzuatını öğrenmesi, nelerin değişeceğini bilmesi, bu süreçte aktif olarak katılması ve ön görülen değişikliklere önceden hazırlanması önem kazanmaktadır.

c) Avrupa Birliği ile uyum sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ön plana çıkmakta, STK'lar aracılığıyla pek çok proje yürütülmektedir. Kafkas dernekleri Avrupa Birliği projelerine aktif olarak katılarak hem kendi faaliyetlerinin desteklenmesini, hem de bu faaliyetlerin tanıtımını sağlayabilir.

d) Burada sayılan tüm etkinliklerde Avrupa Birliği üyelerindeki Kafkas dernekleri ve benzer konularda faaliyet gösteren diğer STK'lar ile ilişkiler özel bir önem kazanmaktadır. Bu nedenle Kafkas derneklerinin bir anlamda "dışarı açılması" ve etkinliklerini diğer STK'lar ile birleştirmesi özel bir önem kazanacaktır. Diğer STK'lar ile etkileşim Kafkas derneklerinin nicel ve nitel açıdan gelişmesine büyük bir katkı yapabilecektir.

e) Yeni dönemde toplumsal faaliyetler açısından STK'ların daha etkin ve önemli bir rol oynaması beklenmektedir. Bu doğrultuda, genel olarak STK'ların, özel olarak da Kafkas derneklerin etki ve sorumluluk alanları genişleyecektir. Türkiye'deki Kafkas derneklerinin mevcut dağılık yapısından kurtularak merkezî yapılanmasını tamamlaması bu süreçte daha da önem kazanmaktadır, çünkü zayıf ve birbirinden kopuk derneklerin herhangi bir etkinlik gösterme şansı yoktur.

ii) Kafkasya'daki gelişmeler

Kafkasya'daki gelişmeler her zaman Kafkas derneklerini dolaysız olarak etkilemiştir. 1980'lerin sonlarına kadar olan kısmi ilişkiler daha çok kültürel boyutta, Kafkasya'da geliştirilen kültürel öğelerin (dil ve alfabe, mitoloji gibi folklorik ürünler, halk oyunları vb) Türkiye'ye transferi şeklinde olmuştur. Bu kültürel etkileşimin, Kafkasya'da çok daha az bir nüfus ile kültürel varlığın korunabilmesi ve geliştirilmesini sağlayan koşulların gündeme getirilmesi bağlamında, siyasal yansımaları da olmuştur. Bu siyasal yansımalarından dolayı, Kafkasya ile kurulan kültürel ilişkiler, çoğu zaman (bilinçli olarak) resmî kanallar dışında gerçekleştirilmiş, TC devletine karşı tutum, en azından, "mesafeli" ve eleştirel olmuştur.

1980'lerin sonlarından itibaren Sovyetler Birliği'nin dağılması, hemen ardından Abhazya ve Çeçenya'daki savaşlar, Kafkasya'ya yönelik siyasal eğilimlere güç vermiştir. Özellikle Abhazya ve Çeçenya'ya insani ve diplomatik yardım çalışmaları, bu alanlarda TC Devleti'nin desteğinin sağlanması amacıyla "lobicilik" faaliyetlerinin ön plana çıkmasına yol açmıştır. 1980'lerin sonlarına kadar (kültürel faaliyetleri kısıtlayan) devlete karşı mesafeli tutum, "lobicilik" faaliyetlerinin içsel niteliğinden dolayı, insani ve diplomatik yardım sağlanması için giderek devlet ile işbirliğine dönüşmeye başlamıştır. Türkiye'nin diplomatik alanda sessiz kalması ve hatta açıkça Gürcüstan ve Rusya'nın "toprak bütünlüğünü" desteklemesi, insani yardımın güdük kalması ve son olarak Gürcüstan'daki Çeçen mültecilerin Türkiye'ye kabul edilmemesi, "lobicilik" faaliyetlerinin ne kadar "etkili" olduğunu göstermiştir. "Lobicilik" faaliyetlerinin etkisizliği ve bu faaliyetleri yürüttüğünü söyleyen kesimlerin kitle desteğini yitirmesi ile, lobiciliğin Kafkas derneklerinin gündemindeki yeri de kaybolmaya başlamıştır.

"Lobicilik" faaliyetlerinin güçlü bir kültürel ve bilimsel birikim olmadan, güçlü bir kitle desteğine ve etkinliğine dayalı olmadan sürdürülmesi ne mümkündür, ne de anlamlı. Yukarıda belirtildiği gibi 1990'larda "lobicilik" olarak tanımlanan faaliyetlerin ne Türkiye'deki Çerkeslere ne de Kafkasya'ya fazla bir şey kazandırmadığı artık daha açık bir şekilde görülmektedir. Derneklerin asli faaliyetlerinden sapmalarına ve kitle desteğinin zayıflamasına yol açan "lobicilik" faaliyetlerinin önümüzdeki dönemde, en azından mevcut haliyle, sürdürülemeyeceği görülmektedir. Çeçenya'da savaşın durması ve Kafkasya'da ilişkilerin normalleşmesi, Kafkasya'ya yönelik siyasî faaliyetlerin zayıflamasına, kültürel ve ekonomik ilişkilerin güçlenmesine yol açacaktır. Kafkas dernekleri kültürel ilişkilerin kurulmasında tekrar önemli bir köprü vazifesi oynayabilecek, ekonomik ilişkiler, bu ilişkileri kurmak ve güçlendirmek için Kafkas

işadamları tarafından kurulan Kafiad gibi dernekler aracılığıyla yürütülebilecektir. Kafkasya'da sıcak savaş ve çatışma ortamının sürmesi, son yıllarda olduğu gibi, Kafkas derneklerinin hem yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı "lobicilik" faaliyetlerinden uzak durmasına, hem de kültürel etkinliklerini güçlü bir şekilde sürdürememesine yol açabilecektir.

iii) Kafkas derneklerinin bütünleşmesi ve merkezî yapılanma çalışmaları

2000'li yıllarda Kafkas derneklerinin faaliyetlerini ve etkinliğini belirleyecek üçüncü önemli süreç merkezî yapılanma yönündeki birlik çalışmalarıdır. Yukarıda açıklandığı gibi 1989'da düzenlenen anma etkinlikleri ile hızlanan Kafkas derneklerinin birleşme çalışmaları, 1993'te Kafkas Derneği'nin kurulması ile somutlaşmıştır. Aynı dönemde Abhazya ve Çeçenya'daki savaşlardan dolayı "lobicilik" ve devlet ile işbirliği yaklaşımlarının güçlenmesi, Kafkasya'daki Cumhuriyetler ile Türkiye Cumhuriyeti nezdinde "temsalcilik" konusunun önem kazanması ile birlikte, "lobicilik" ve "temsalcilik" görevini üstlenmek üzere yeni dernekler kurulmuştur. Bu derneklerin özelliği, geleneksel Kafkas derneklerinden farklı olarak kültürel kaygıların olmaması, sadece siyasal bir yaklaşımın egemen olmasıdır. Fakat bu kesimlerin izlediği "siyasî" yaklaşımının başarısızlığı, "kültürün korunması ve geliştirilmesini" ön planda tutan, bu nedenle Kafkasya'da barışın tesis edilmesi ve Kafkasya Cumhuriyetleri ile işbirliğine önem veren geleneksel yaklaşımın tekrar güçlenmesine yol açabilecektir. Bu süreç, Kafkas Derneği'nin ve bütünleşme çalışmalarının daha etkin bir rol oynamasını sağlayacaktır.

VI.

Kafkas dernekleri açısından önemli olan bu üç sürecin genel etkilerinden sonra, önümüzdeki dönemde Kafkas derneklerinin faaliyetlerini hangi alanlarda yoğunlaştırabileceğini/yoğunlaştırması gerektiğini inceleyebiliriz. Derneklerin faaliyetlerini "sosyal yardım ve dayanışma", "lobicilik" ve, en genel anlamda, "kültürel faaliyetler" olarak üç ana başlık halinde incelemek mümkündür.

"Sosyal yardım ve dayanışma", sürekli olarak Kafkas derneklerinin en önemli, fakat en zayıf kaldığı alan olarak görülmüştür. Bu faaliyetlerin bir ölçüde doğal ilişkilere dayandığı, bu nedenle "cemaat" yapısı olmadıkça sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın dernekler bünyesinde yürütülmesinin çok zor olduğu açıktır. Türkiye'de çeşitli cemaatler içinde görülen dayanışmanın, Kafkasyalılar arasında (yeteri kadar) görülememesinin tek nedeni Kafkas derneklerinin bu alandaki başarısızlığı değildir. Aksine, Türkiye Çerkeslerinin kentleşme sürecine kolayca uyum sağlayabilmeleri aslında bu tip faaliyetlere pek de gereksinim duyulmamasına

yol açmıştır. Önümüzdeki dönemde derneklerin böyle bir görev yüklenemeyeceği açıktır. Sosyal yardım ve dayanışma, yapılabilecekse, ancak sadece bu alanda etkinlik gösterecek olan vakıfların faaliyet alanına girecektir.

"Lobicilik" faaliyetlerinin etkisizliği ve içsel çelişkileri ("kimin lobisi"?) sonucu önemini kaybettiği görülmektedir. Ayrıca Kafkasya'ya yönelik "insani yardım ve diplomatik destek" çalışmalarında milliyetçi/İslamcı grupların etkisi, bu faaliyetlere karşı dernek tabanlarında bir çekimsizliğin oluşmasına yol açmış, derneklerin ayrı yardım çalışmaları örgütlemelerini gündeme getirmiştir. Çeçenya'da savaşın son bulması ve Kafkasya'da ilişkilerin normalleşmesi, "lobicilik" faaliyetlerinin ve mantığının belki de sona ermesine yol açacaktır. Sıcak savaş ve çatışma devam ettiği durumda bile, Kafkas derneklerinin bu faaliyetlerden ve gruplardan artık önemli ölçüde uzaklaşacağı, özellikle Kuzeybatı Kafkasya'ya yönelik kültürel ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesine önem verileceği anlaşılmaktadır. Kuzeybatı Kafkasya ile ilişkilerin güçlendirilmesi, fiilen Kafkasya'da sürekli gerilim ve çatışma yaratmak isteyen siyaset ve eğilimlerden de tam bir kopuşu beraberinde getirecektir.

Bütün bu gözlemlerden, Kafkas derneklerinin 2000'li yıllarda kültürel faaliyetlere yoğunlaşacağı/yoğunlaşması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Önümüzdeki yıllarda Kafkas derneklerinin kültürel etkinliklerinin daha çeşitli ve kapsamlı bir şekilde sürdüreceği söylenebilir. İlk olarak, Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinin de etkisi ile Türkiye'de insan hakları ve demokratikleşme sürecinin geliştiği ve STK'ların daha önemli bir rol oynadığı bir dönemde Kafkas derneklerinin kültürel faaliyetleri çeşitlenecektir. Özellikle Türkiye'de kültürel çeşitliliğin benimsenmesi ve hatta (kısmen de olsa) desteklenmesi, kültürel faaliyetlerin çeşitliliğinde ve daha kapsamlı bir şekilde sürdürülmesinde önemli bir etken olacak, Kafkas derneklerinin yıllardır önünde duran kısıtlamaların kalkmasını sağlayabilecektir.

Kafkas dernekleri kültürel faaliyetlerindeki genişleme ile birlikte toplum içinde daha etkin bir rol üstlenebilecektir. Kafkas dernekleri, böyle bir rol üstlenebilmek için gerekli kültürel birikimi yaratmışlardır. 1970'lerdeki hareketlilik olmamakla birlikte, 1990'ların ortalarından itibaren Kafkasya ve Kafkas kültürüne ilişkin yayınlarda (kitap, dergi, vb) olağanüstü bir artış vardır. Ayrıca, Kafkas derneklerinde 1970'lerde yetişen ve ulusal/kültürel konularda duyarlı kuşaklar, bu derneklerin yaşaması ve etkinliğini artırabilmesini güvence altına alacak önemli bir kültürel, toplumsal ve ekonomik güce sahiptir. Özellikle büyük kentlerdeki Kafkas dernekleri, artık kentleşen Çerkeslerin değil, kentleşmiş

kentleşmiş Çerkeslerin örgütü konumundadır. Kırsal kesimlerde yaşatılan kültür hâlâ Kafkas derneklerinin söyleminde önemli bir yer tutmasına karşın, derneklerin gerek üye tabanı, gerekse hitap ettiği kesim büyük ölçüde kentli kesimlerdir; kentli kesimlerin kültürel sorunları artık ön plana çıkmaktadır. Son olarak, Kafkas derneklerinin merkezî bir yapılanma içerisinde örgütlenmesine ilişkin önemli başarılar elde edilmiştir. Bu doğrultuda Kafkas Derneği'nin kurulması ve Türkiye genelinde örgütlenmesi, derneklerin ortak hareket etmesinde önemli bir etken olmuştur. Merkezî yapılanmanın etkinliğinin gelecek dönemde artması beklenebilir, çünkü Türkiye'de yaşayan Kafkaslılar ve Kafkas kültürel varlığı ile yöresel/ulusal ve bölgesel kurum ve kuruluşlar arasındaki ilişkilerin kurulmasında merkezî yapılanma hem aracı rolü üstlenecek, hem de bu ilişkilerde temsilcilik rolü ön plana çıkacaktır.

Kafkas derneklerin gelişimi ve etkinlikleri, büyük ölçüde Türkiye'deki ortam tarafından belirlenmektedir. Önümüzdeki dönemde de bu durumun devam edeceği açıktır. 2000'li yıllarda, eğer ülke genelinde demokratikleşme yolunda önemli adımlar atılırsa ve sivil inisiyatifler güçlenirse, kültürel faaliyetlerin çeşitliliği ve genişlemesi için bir fırsat doğacaktır. Kafkas derneklerinin bu yeni fırsatları nasıl değerlendireceği ise kısa gelecek içinde belli olacaktır. Bu fırsatların değerlendirilebilmesi için kültürel etkinliklerin ön plana çıkarılması ve (işlevsel olarak) örgütsel çeşitliliğe gidilmesi gerekecektir.

Türkiye'de Sivil Toplum ve Milliyetçilik İletişim Yayınları, 2001, İstanbul

ÇERKES YARDIMLAŞMA DERNEĞİ'NİN (CBA) TARİHÇESİ

Nowriz Zakaev

New Jersey Çerkes Yardımlaşma Derneği (CBA), 19 Haziran 2002 tarihinde kuruluşunun 50. Yıldönümünü kutluyor. Bu vesileyle dergimizin bu sayısında, derneğin eski başkanlarından Nowriz Zakaev'in kaleme aldığı New Jersey Derneği tarihçesine yer veriyor ve derneğin bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyoruz...

Çerkes Yardımlaşma Derneği (Circassian Benevolent Association, CBA), "Kuzey Kafkas Derneği" orijinal adıyla 19 Haziran 1952'de New York eyaletinde kuruldu. Derneğin kurucuları, birinci ve ikinci sürgün dalgası ile Amerika'ya gelen ve "Displaced Persons" (Yerlerinden Edilenler) olarak bilinen Kuzey Kafkasyalı ataları-mızdı.

İlk Çerkes göçmenlere destek veren en önemli isimlerden biri Fatima Natirbov (bekarlık soyadı Sheretloun) olmuştur. Fatima hanım, 1923'ten başlayarak Amerika'ya gelen ilk Kafkas göçmenlerindendi. Bu "İlk Göçmenler", Amerika'daki dile ve yaşama adapte olurken çok büyük zorluklarla karşılaştılar. Fakat zaman içinde, kendi Kafkas kimliklerini ve yüzyıllardır aktarılan gelen xabzelerini/değerlerini koruyarak Amerikan yaşam tarzına adapte olmayı başardılar.

1950'lerin başlarında Kuzey Kafkas Derneği, Amerika'ya yeni gelen Kafkasyalılara büyük yardım ve ilgi gösterdi, onların ev ve iş bulmalarında yardımcı oldu, onları Amerika'daki cemiyetin içine aldı ve yalnız bırakmadı.

Kuzey Kafkas Derneği'nin kuruluş amaç ve hedefleri, 1958'de dernek New York'tan Paterson-New Jersey'e taşınırken hazırlanan Kuruluş Belgesi'nde şu şekilde belirtiliyordu:

- Karşılıklı yardımlaşma sağlamak, üyelerinin sosyal, kültürel ve dini açılardan geliştirilmesine yardımcı olmak,
- Amerika'da veya başka yerlerde yaşayan Kuzey Kafkasya kökenli insanlara gönüllü maddi

yardım ve moral destek sağlamak ve kendi hayatlarını kurmalarında yardımcı olmak,

- Üyelere ve ailelerine hastalık ve benzeri diğer sıkıntılarda gönüllü olarak destek vermek ve vefatlarda uygun cenaze/defin işlemleri yapılmasını sağlamak,

CBA Üyeleri toplu halde - 1960

- New Jersey eyaletinde ve Amerika'da, vatandaşlıkla ilgili işlemlerde üyelerinin haklarını korumak, üyelerine ABD Anayasası gereklerini ve demokrasi prensiplerini aşılamak ve Kuzey Kafkasyalı insanların ABD vatandaşı olarak yaşamlarını kolaylaştırmada ve adapte olmalarında yardımcı olmak.

Kronolojik Tarihçe:
1952-1955:

19 Haziran 1952'de New York'ta Kuzey Kafkasya kökenli bireylerin bir araya gelmesiyle Kuzey Kafkas Derneği kuruldu. Derneğin temel amaç ve hedefleri eğitim, kültür ve hayır etkinliklerinde odaklandı ve bunun yanı sıra New York City ve New Jersey bölgelerinde dernek üyelerine göçmenlik ve yerleşim konularında yardımcı olmaya çalışıldı. O zamanlar Tolstoy Vakfı da göçmenlere yardım öneriyordu. Tolstoy Vakfı, Rusya'dan gelen göçmenlere (displaced persons) yardımcı olan bir hayır kurumuydu ve 1950'ler, 60'lar ve 70'lerde pek çok Çerkes mülteciye de yardımda bulundu. Kuzey Kafkas Derneği'nin yönetim kurulu başkan, başkan yardımcısı, sekreter, sayman ve üç üyeden oluşmaktadır. Denetleme Kurulu, yönetim kurulunun aktivitelerini ve finansal işlemlerini denetler, ve yıllık rapor hazırlayarak genel üyelerin bilgisine sunar. Dernek bu dönemde deniz aşırı ülkelerden Amerika'ya gelen pek çok aileye ev ve iş bulmaları ve diğer problemlerinde yardımcı oldu.

İlk Başkan: 1952 - Israel Shipsh

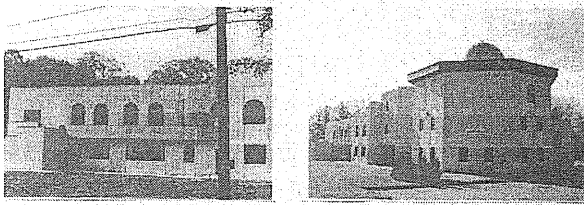
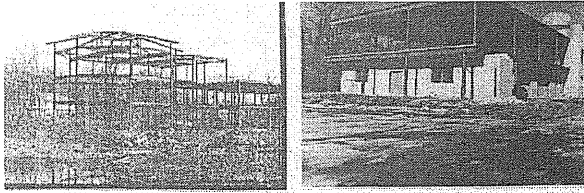
İkinci Başkan: 1953 - İslam Naterbov

Üçüncü Başkan: 1954-1963 - Kimkerziy

Kushmazokha

1956-1957:

Bu dönemde, düzenlenen özel bir toplantıyla derneğin Paterson-New Jersey'e taşınması kararı alındı. Derneğin Paterson'a taşınmasının başlıca nedeni New Jersey'de iş olanaklarının daha fazla ve evlerin daha ucuz olmasıydı. Ayrıca birbirine bağlı zincirleme göçler, akraba ve ar-

kadaşları Paterson-New Jersey'e çekti.

CBA Binası

1958-1964:

Kuzey Kafkas Derneği, Paterson'un kuzeydoğusunda uygun bir yer bulunana kadar geçici olarak çeşitli yerlerde toplantılar düzenledi. Bu

dönemde dernek üyeleri 50 aileden oluşuyordu. Dernek için uygun bir bina bulundu ve üyeler tarafından satın alındı. Aylık yemekler, dini hizmetler ve diğer etkinlikler bu yerde gerçekleştirildi. İlk Çerkes Dans Grubu 1964'te kuruldu ve Osetya'dan gelen profesyonel bir dans hocası onları çalıştırdı. Diğer Çerkeslerin de Amerika'ya gelmelerine yardımcı olmak için çeşitli yolların tartışıldığı toplantılar düzenlendi. 1963 yılında derneğin adı, bugünkü adı olan "Çerkes Yardımlaşma Derneği" (Circassian Benevolent Association, CBA) olarak değiştirildi.

Dördüncü CBA Başkanı: 1963- Mahmoud Chich

Beşinci CBA Başkanı: 1964- Mohammad Khair Barsik

1965-1971:

CBA, yeni üyelerin katılımıyla büyümeye devam etti. Bu yıllarda Kabardey Derneği adıyla başka bir dernek daha kuruldu. 1967 yılında CBA, Tolstoy Vakfı ile resmi bir anlaşma yaptı, bu anlaşmayla CBA ve Kabardey Derneği, 1967 Arap-İsrail savaşı döneminde göç eden Çerkeslere destek olabilecekti.

Altıncı CBA Başkanı: 1965- Teuchezh

Blanaghaptsa

Yedinci CBA Başkanı: 1968- Hisa Torakacho

Sekizinci CBA Başkanı: 1969-Turkbee Yashoga

1972-1973:

1972'de Amerika Çerkes Cemiyet Merkezi (Circassian Community Center of America) adıyla yeni bir Çerkes merkezi açıldı. Ve böylece, artmakta olan Çerkes nüfusunu çekecek Çerkes organizasyonlarının sayısı üçe çıkmış oldu. CBA, bu yıllarda 1973 Arap-İsrail savaş zamanı Amerika'ya gelen Çerkes göçmenlere yardımcı oldu. Çoğunlukla bu üç Çerkes organizasyonu, dini bayramlarda bir araya geldiler ve Çerkeslerin yararı için beraberce çalıştılar.

Dokuzuncu CBA Başkanı: 1972-Mahmoud Chich

1973-1977:

Bu yıllarda CBA normal çalışmalarına devam etti, derneğe yeni üyeler katıldı, haftasonları çeşitli aktiviteler düzenlenerek bölgedeki Çerkeslerin bir araya gelmesi sağlandı. Çerkes Dans Grubu 1965'deki ilk kadrosundan üyelerle beraber çalışmalarına devam etti ve 1973'de Amerika'ya yeni gelen göçmenlerin de katılımıyla yeni üyeler kazandı. Tarihi olay 1977 yılında gerçekleşti, ve bu üç Çerkes organizasyonu (Çerkes Yardımlaşma Derneği (CBA), Kabardey Derneği ve Amerika Çerkes Cemiyet Merkezi) tek bir çatı altında birleşti. Bu olay, bu üç derneğin kuruluş tarihinden bu yana gerçekleşen en önemli olaydı. Şimdi Çerkesler ortak tek bir çatı

altında birleşmişlerdi ve Amerika'da güçlü ve tek bir sesleri vardı.

Onuncu CBA Başkanı: 1977-Hisa Torakacho

Onbirinci CBA Başkanı: 1977-Ihsan Majega

1978-1985:

Bir toplanma merkezi ve cami içinde olacak şekilde, büyük bir bina inşa etme fikri 1979 yılında ortaya çıktı. Genel Kurul toplandıktan sonra, planlar uygulamaya kondu ve arsa satın alınarak bugün 383 Oldham Road, Wayne, New Jersey'de bulunan bina inşa edildi. O zaman, derneğin hesabında 800 \$'lık birikimi vardı. Öngörülen 2 milyon dolarlık projeyi desteklemek amacıyla Genel Kurul Toplantısı yapıldı. Özellikle Orta-Doğu'dan destek almaya yönelik ve fon geliştirme (fund-raising) amaçlı özel komiteler kuruldu. Cemiyet liderlerinin birkaçı, CBA binasının inşası için maddi destek sağlamak amacıyla, Suudi Arabistan ve Kuveyt'e gittiler. Hubaid Molamusa, onikinci CBA Başkanı, bu önemli görevde yol gösterici bir rol oynadı. Hubaid Molamusa, Kadir Natho'nun da aralarında bulunduğu diğer değerli büyüklerimiz gibi bir çok Orta-Doğu ülkesine giderek bölgedeki Sheikhlerin söz verdiği desteği sağlamaya çalıştı. Amerika'da ise yerel fon geliştirme çalışmaları çeşitli aktivitelerle devam etti. Bu sırada bölgedeki Çerkes nüfusu 3200 kişi olmuştu. Aynı dönemde Çerkes cemiyeti finansal problemler başta olmak üzere pek çok sıkıntıyla karşılaştı. Dernek binası inşaatı için kredi alınması gerektiğinde, birçok Çerkes aile kendi evlerini bankaya teminat olarak gösterdi, aksi takdirde banka inşaat için kredi vermeyecekti. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta, bölgedeki Çerkeslerin sayısı 3200 civarında olmasına rağmen, bu sayının yarıdan biraz azı gerçekten bu yüklü ve önemli projede sorumluluk yüklendi. Daha fazla maddi kaynak elde etmek amacıyla CBA, daha önce Kabardey Derneğinin bulunduğu binayı sattı ve bu üç derneğin bütün malvarlığı yeni yapılacak inşaat için kullanıldı. Bina inşaatı süresince geçici olarak bir yer kiralandı ve dernek orada faaliyetlerine devam etti, çocuklara verilen din dersi ve Çerkesce dil kursu da orada devam ettirildi.

Onikinci Başkan: 1979-1990 Hubaid Molamusa

1986-1990:

İnşaatın farklı safhaları için müteahhitlerle anlaşıldı. Müteahhitlerle anlaşma altında olmayan kısımlarda gönüllüler inşaatı yardım ettiler. Büyük zorluklar ve fedakarlıklar sonucu 29 Ocak 1989'da CBA yeni dernek binasının açılışını kutladı. Açılışa, yüksek mevkili devlet görevlileri ve

bölgenin önde gelen liderleri davet edildi. Ve CBA, Çerkes kültür ve mirasının engelsiz sergilenmesi ve büyüüp gelişmesi için güvenilir bir barınak sağlama görevine başladı.

Onüçüncü Başkan: 1990-1997 Kadir I. Natho

Nart Dans Grubu - 2000

1991-2002:

Geçtiğimiz 11 yıl boyunca, CBA yerel Çerkes cemiyeti için bir çekirdek merkez olmuştur. Bugün üye sayısı, 5000 kişilik bir Çerkes nüfusu içinde 500'un üzerindedir. Bu yalnızca %10 olmasına rağmen biz umutluyuz, çünkü aramıza her hafta yeni üyeler katılıyor. 1952'den bu yana uzun bir yol katedildi. Birkaç yıl öncesine kadar 650.000\$'lık inanılmaz bir borcumuz varken, bugün hiçbir borcumuz yok. Her projenin en zor kısmı ilk adımı atmak değil midir...

(Çevirenin notu: yazının orijinalindeki Caucasian-Kafkas, Circassian-Çerkes, Kabardin-Kabardey olarak çevrilmiştir.)

[İngilizceden çeviren Nejan Huvaj]

"GUFES"

2001 YILI BAŞARI ÖDÜLLERİ VERİLDİ

Adige Nıbjic'e Program "GUFES" bir grup duyarlı kişinin girişimiyle 1999 yılında oluşturuldu. "GUFES" aylık burslar vermenin yanı sıra, üç dalda da yıllık başarı ödülleri vermektedir.

Adige Nıbjic'e Program "GUFES" bir sivil organizasyon. Bir grup duyarlı kişinin gönüllü girişimiyle 1999 yılında oluşturuldu. Bir çağrıyla amaçlar, çalışma alanları ve hedefler duyuruldu. Yapılan bu çağrıda "Adige Halkı bu gün ciddi ulusal sorunlarla karşı karşıyadır. Anavatanda sayımız çok azdır. Yaşamak zorunda bırakıldığımız çeşitli ülkelerde çok hızlı asimile olmaktayız.

Adige dilinin, kültürünün, sanatının, yani bizi biz yapan değerlerin yaşayabileceği, gelişip ilerleyebileceği tek yer "Anavatandır". Birincil görevimiz "anavatana dönüştür". Bunun yanı sıra, dünyanın her neresinde yaşıyorsak yaşayalım halkımıza ve anavatanimıza karşı sorumluluklarımızın olduğu da bir gerçektir. Bu, Adige olmanın yanı sıra çağına sorumluluk duyan insan olmanın da gereğidir. GENÇLERİMİZ geleceğimizdir. Anavatandaki gençlerimizin hem kendi ulusal kültürel değerlerini yaşayan ve yaşatan hem de evrensel değerleri tanıyan, dünyadaki gelişmelerden haberdar kişiler olarak yetişmelerine katkı sağlamak amacıyla, Adige Nıbjic'e Program "GUFES" oluşturulmuştur. Kendini halkına ve anavatana karşı sorumlu sayan tüm dostları, bu oluşuma düşüncelerini katmaya, ekonomik olarak destek olmaya, kendi çevresine duyurmaya çağırıyoruz." denilmektedir.

Başlangıçta üç girişimcinin (1999 - 2000 öğretim yılında) 3 öğrenciye aylık burs vermesiyle başlatılan oluşum, girişimcilerin anavatan Adigey'den yaptıkları bu çağrının kısa sürede yankı bulmasıyla gelişti. Katılımcı sayısı kısa sürede beklenin üstünde gerçekleşti. Böylece 2000-2001 öğretim yılında 16 gencimize aylık burs sağlandı. Bursların yarısı öğrencilere yarısı da yeni çalışmaya başlamış gençlere destek amacıyla verildi. Burs verilen gençler Adige dili - edebiyatı, kültürü, sanatı, folkloruyla, iletişim ve sosyal bilimler alanlarında öğrenim gören ya da çalışanlar arasından seçildi. Herkese gerçekleştirilen çalışmalar ve harcamalar hakkında ayrıntılı bilgiler ulaştırıldı. Yapılan çalışmaların olumlu bulunması ve her türlü harcamalar hakkında bilgi verilmesi, katılımcıların sayısını daha da arttırdı. Böylece yeni öneriler de gelmeye başladı. 2001 yılında bursların yanı sıra 2000 yılında, Sosyal Bilimler, Kültür-Sanat ve İletişim dallarında başarılı çalışmaları olan üç Adige

gencine BAŞARI ÖDÜLÜ verilmesi kararlaştırıldı. Oluşturulan altı kişilik komisyon, ödülleri, birer başarı plaketi ve 300'er dolar para olarak belirledi. 2000 yılı GUFES Başarı ödülleri, Nisan 2001'de Adıge Cumhuriyeti Kültür Sarayında çok sayıda davetlinin huzurunda sahiplerine verildi.

2001-2002 öğretim yılında GUFES belirlediği koşullar ve hedeflediği alanlarda olmak üzere:

Adıgey Sosyal Bilimler Enstitüsünden 3 kişi (Adıgece Konuşma Kılavuzu hazırlanması projesine destek),

Adıge Televizyonu Adıgece yayınlardan 1 kişi,

Adıge Makhe Gazetesinden 1 kişi,

Devlet Halk Dansları Topluluğu NALMES'den 1 kişi,

Devlet Halk Şarkıları Topluluğu YISLAMEY'den 6 kişi olup, katılımcılarımızdan Dr. Ehsan Saleh ve Cihan Candemir, Yislamey'in 10. kuruluş yılı olması nedeniyle 2 şer kişiye özel burs vermişlerdir.

Adıge Tiyatrosundan 1 kişi,

Adıgey Kültür ve Sanat Vakfından 1 kişi,

Rostov Devlet Konservatuarından 1 kişi,

Adıge Devlet Üniversitesi Adıge Dili ve Kültürü Fakültesinden 2 kişi,

Adıgey Müzik Yüksek Okulundan 2 kişi,

Yabancı Diller Fakültesinden 1 kişi,

Turizm Fakültesinden 1 kişi olmak üzere toplam 21 gencimize aylık burs vermektedir.

Adıge Nıbjıç'e Program "GUFES" belirlediği çalışma alanları, izlediği ilkeler, sağladığı güven ve her yıl artan katılımcılarıyla başarıya ulaşan ciddi bir girişim olmuştur.

BAŞARI ÖDÜLLERİ

GUFES yıllık başarı ödüllерinin verileceği kişileri belirlemek üzere oluşturulan komisyon yıl boyunca gençlerin çalışmalarını izleyip sunulan önerileri değerlendirerek sonuçları ertesi yılın Nisan ayında açıklamaktadır. Bu yılki komisyonunda, Prf. Şhalaho Abu, Öğretmen Yedic Memet, Kültür Bakan Yardımcısı Tlıxuç Anzavır, Adıgey Radyo ve TV Gen. Müdürü Yemiş Nurcan, Çetao İbrahim, Huade Adnan bulunmaktadır. Yıllık Başarı Ödülleri Adıgece olmak koşuluyla, Sosyal Bilimler, Kültür-Sanat ve iletişim dallarında başarılı çalışmaları olan gençlere verilmektedir. 2001 Yılı Başarı Ödülleri 23 Mayıs 2002 günü Maykop'ta "Aktiv Dil öğretim Merkezinde" düzenlenen bir törenle sahiplerine verildi.

Ödül törenine kültür ve sanat çalışanları, basın yayın kuruluşu temsilcileri, eğitim ve bilim

adamları ile Gufes'in bursiyerleriyle geçen yıl başarı ödülü alanlar katıldılar.

Yedic Memet, konukları selamlayarak, Gufes'in kısa geçmişini anlattı. "Özellikle böyle bir oluşuma düşünsel ve ekonomik katkı sağlamaları amacıyla yapılan "çağrıya" gönülden destek veren "katılımcılara" teşekkür ederim. Biz, katılımcıların temsilcileri olarak buradayız. Bizler de "Gufes" katılımcısı olmaktan mutluluk duyuyoruz. Bu oluşumun sağladığı başarı ve onur gerçekte bir çok farklı ülkelerde yaşasa da kalpleri anavatan için atan katılımcı arkadaşlarımızdır. Bu oluşuma destek veren Türkiye, Almanya, İsrail, İsviçre, Hollanda, Fransa'daki "katılımcıları" bir bir saygıyla selamlıyorum. Ama izninizle bir kişiye, BAJJ Kaya dostumuza ilk günkü heyecanını hiç kaybetmeden özverili çalışması ve bu oluşuma en büyük emek veren kişi olarak özellikle teşekkür etmek istiyorum. Gençlerimiz yarınımızdır, umudumuzdur. Sizlerden çok iyi çalışmalar bekliyoruz. Kendi ulusal değerlerinizden kopmadan evrenseli yakalamaya, dünyalı olmaya çalışınız". Yedic Memet ayrıca Gufes'in geleceğe ilişkin projeleri hakkında da kısaca bilgi verdi.

Ödül Komisyonunun kararını okuyan Çetao İbrahim, Sosyal Bilimler Dalında Adıge Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarından Nekhay Tamara'ya Adıge Yazar Aşine Hazret'in edebi kişiliği üzerine yazdığı bilimsel tezi ve Nart Destanlarının 8 cilt olarak yeniden basımının redaksiyonu çalışmaları nedeniyle, Kültür-Sanat Dalında, Oştan Müzik Grubundan Pşınavo Yırıgu Zemanbiye Adıge müziği üzerine çalışmaları ve diaspora müziğine yakın ilgisi, İletişim Dalında, Adıge Televizyonu Adıgece Haberler Bölümü spikerlerinden Davur Husen'e Adıge dilini çok güzel kullanması ve ulusal sorunları gerçekçi biçimde gündeme taşıması nedeniyle 2001 Yılı GUFES Başarı ödülleri verildiğini belirtti.

Ödül Komisyonu Başkanı Prof. Şhalaho Abu, "Gufes, adından da anlaşılacağı gibi kalpten gelerek çok içten, çok samimi olan kişilerin oluşturduğu gönüllü bir girişim. Çok farklı ülkelerde yaşamak zorunda olsalar da "Gufes Katılımcılarını" anavatan ve kendi öz kültürlerine olan sevgileri bir araya getirdi. Bu çok duyarlı, bilinçli ve saygıdeğer bir davranış. Gufes burada "Adıgeyde" gençlere yönelik çok güzel işler yapıyor. Çok sayıda gencimize her ay burslar, bugün olduğu gibi başarı ödülleri veriyor. Gençlerimize çok büyük destek sağlıyor ve teşvik edici oluyor. Gufes adına işleri burada yürütenler adlarının bile söylenmesini istemiyorlar. "Biz de diğer arkadaşlarımız gibi Gufes'in birer katılımcısıyız" diyorlar. Bu bizim burada hiç alışık olmadığımız bir durum. Bu programa destek veren katılımcıların Adıge tarihinde hakkettikleri yeri alacağına inanıyorum. Her birini saygıyla selamlıyorum. Gençlerden de bunun bilincinde olmalarını istiyorum ve başarılar diliyorum." dedi.

Konukların alkışları arasında plaketter ve para ödülleri sahiplerine verildi. Ödüllerin verilmesinden sonra söz alan konuklardan Kültür Bakan Yardımcısı Tlexuç Anzavır "Bugün burada olmaktan çok mutluyum. Gufes gerçekten gençlerimize yönelik çok özel çalışmalar yapıyor. Bu oluşum, bu yaklaşım bize çok yeni çok farklı geliyor. Bu çok büyük ve saygın bir düşünce. Bu programı kim ya da kimler düşünüp organize ettiyse büyük düşündüklerini ortaya koydular. Hepsini kutluyorum. Gufes, gelişmiş ülkelerdeki benzerleri gibi çalışıyor. Bu başarı ödülleri çok teşvik edici olmaktadır. Gençlerin bu ödüllerle yüklendikleri sorumlulukların bilincinde olacaklarını umuyorum." dedi. Adıge TV Adıgece Yayınlar Başkanı Şhalaho Sveta "Gufes'in yaptığı güzel çalışmalar burada çok kişiye örnek oluyor. Çok farklı ülkelerde yaşayan katılımcılar arasında anavatan merkezli çok güzel bir bağ da kurulmuş oldu. Bu yapının çok daha gelişerek büyük işler yapacağına inanıyorum." dedi. Devlet Halk Dansları Topluluğu "NALMES" Genel Sanat Yönetmeni Khul Muhamed, Adıge Makhe Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Beğuşe Azamet ödül verilen kişilerin çok isabetli seçildiğini, bu seçimin hem bu yıl hem de geçen yıllarda isabetle yapılmasından son derece memnun olduklarını belirttiler. Yenemiko Mevlid "Gufes ödülleri gelecekte

Adıge'nin Nobel ödülü gibi olacak ve ona sahip olabilmek için herkes yarış içinde olacaktır. Başarılar diliyorum." dedi.

Ödül alanlar adına söz alan Nekhay Tamara "Çalışmalarımızın farkına varan, bizi izleyen, gözetleyen "Gufes Katılımcılarına" çok teşekkür ediyoruz. Onlar burada doğmadılar, burada yaşamadılar, ancak anavatanlarına olan sevgiyle bize ulaşıyorlar. Onlara saygı duyuyorum. Bugünkü gibi hayatımda heyecan duyduğum hiç bir gün yaşamadım. Çok sevinçliyim, çok mutluyum. Bu ödülün bize çok önemli sorumluluklar yüklediğini biliyoruz. Her birimiz kendi alanlarımızda elimizden geleni yapacağımıza söz veriyoruz. Ödül komisyonuna ve hepinize çok teşekkür ediyorum." dedi

Tören, Gufes katılımcılarına "Teşekkür Mektubu" yazılması, "katılımcıların" adlarının kalıcı olabilmesi ve Gufes'in toplantılarında asılı durması için büyükçe bir liste yapılması önerisiyle sona erdi.

"Adıg Press"

Gufes e-mail: adige@istnet.ru

...
 Elveda peder...
 Tut ellerimi!...
 Görüyorsun ne ateşler içindeyim!
 Bil ki, bu tutku çocukluğumdan beri
 Gizliden gizliye hep yaşadı yüreğimde.
 Yazık ki kaynağı çoktan bitti.
 Kavurup geçti zindanını
 Ve yeniden dönüyor ona,
 Zamanı geldiğinde her ölümlüye
 Huzuru ve azabı sırasıyla verene...
 Neresi olurdu benim yerim?
 Varsın kutsal cennette ya da
 Bulutlar ötesi bir ülkede
 Sığınak yeri bulsun ruhum...

Heyhat!
 Çocukluğumda oynadığım
 O sarp ve karanlık kayalar arasında
 Geçireceğim kısacık bir anı bile
 Ebediyen değiştirdim cennete!...
 Ölüm anım yaklaştığı zaman
 İnan uzun süre beklemeyeceksin.
 Söyle götürsünler beni o yere,
 İki çalı yanında çiçekler açmış
 Beyaz akasyaların olduğu bahçemize.
 Ne kadar da gür, yemyeşildir çimenleri!
 Temiz hava mis gibi kokar.
 Güneşte dalgalanan yapraklar
 Altın gibi parıldar orada.
 Götürüp oraya gömsünler beni
 Masmavi günün aydınlığıyla
 Son bir kez kendimden geçeyim.
 Kafkaslar da görünür oradan.
 Belki de görkemli doruklarından
 Veda selamını gönderir bana,
 Gönderir serin rüzgarlarını...

Ölmeden önce yakınımda
 Yurdumun sesleri yeniden çınlasın!
 Bir dost ya da kardeşimin
 Eğilerek üzerime,
 Özenli elleriyle,
 Soğuk ölüm terini yüzümden sildiklerini
 Ve bana sevgili yurdumun şarkılarını
 İçli içli söylediklerini düşünüyüm...
 Bu düşünceyle gözlerimi kapayayım.
 Hiç kimseye lanet etmeyeyim!

...

M.Y. Lermontov'un "Mtstri" adlı uzun anlatı şiirinden...

(Ruslar tarafından bir Gürcü manastırına kapatılan 6 yaşındaki bir Çerkes çocuğunun, sekiz yıl sonra manastırdan kaçışı ve dışarıda geçirdiği üç özgür gününü, yakalandıktan sonra getirildiği manastırda, ölmeden önce bir papaza anlatışının hüznü öyküsüdür.)

[Çeviren: Kayhan Yükseler]

ELLER YUKARI TARİH

Zaman
Yitiriyor rengini
Bütün anılarımda
Yorgun bir kar vakti
Bir kentin

Ey, güzel düşlerimi gömdüğüm memleket
Kim onarabilir
Sesimin rengindeki çatlağı
Hala kanlı sicilin

Tanrının bol olduğu yerde
Ölüm çoğaltıyor kendini
Bütün renklerde korkunun
Ve kutsallığın esrimiş yüzü
Tüm dualarına amin dediğim tanrı
Nasıl bir nurdur ki
Kan döktükçe parlıyor yıldızı

Uzak dağ yollarının
Yorgun yolcusuyum
Aklımda sancılı coğrafyanın
Son intihar sorusu
Ey, uçurumdan çekip alamadığım ülke,
İçimi üşüten yoksulluk
Kaç ton dinamit giderebilir
Evlatlarının yüreğindeki çaresizliği

Bütün doğrularımı
İssız patikalarda buldum
Gösterişli yollar hep
Yalanlara çıkardı beni

Eller yukarı tarih
İşte, yine suçüstü
Yoruldum artık
Sobelemekten seni

Adnan Özveri

[Bir önceki sayımızda hatalı dizilmiş şiirin doğru halini yayımlıyoruz.
Okuyucularımızdan ve Sayın Özveri'den özür dileriz.]

21 MAYIS'IN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Sine Göksoy

Bilindiği gibi Çerkes halkı, 138 yıldan bu yana Türkiye, Ürdün, Suriye, İsrail, Mısır, Lübnan ve daha bir çok bölgede, anavatanları Kafkasya'dan ayrı yaşamak zorunda bırakılmışlardır. 1570 - 1864 yılları arasında, anavatanlarında özgürce yaşamak arzusuyla çok büyük mücadeleler veren halkımız, Çarlık Rusya'sının baskılarına daha fazla dayanamamış ve Osmanlı- Rus çıkarları doğrultusunda, çoğunluğu Anadolu'ya olmak üzere bir çok bölgeye dağıtılmışlardır. Özellikle 1863-1864 yılları, sürgünün en yoğun yaşandığı yıllardır.

Çarlık Rusya'sının soykırım olarak nitelendirilebilecek yayılmacı politikası sonucunda, Kafkas halkının % 80-85'i kendi iradeleri dışında, yetersiz ve çok zor koşullarda, Karadeniz'de Osmanlı limanlarına sürülmüşlerdir ve ne yazık ki, nüfusun % 30 kadarı olumsuz koşullar nedeniyle yollarda ve götürüldükleri limanlarda can vermiştir.

Gerek Rusya'nın, Çerkes halkının özgürlüklerine düşkünlüklerini bir tehlike olarak görmesi ve Karadeniz kıyılarında söz sahibi olmak istemesi, gerekse Osmanlı'nın kendi çıkarları doğrultusunda aldatmacı yaklaşımı sonucunda, ülkelerinden uzaklaştırılan Kafkas halkı, sürüldükleri bölgelerde de coğrafi bir bütünlük içerisinde bırakılmamışlar, Osmanlı'nın uyguladığı iskan politikası sonucunda farklı bölgelere hatta ülkelere dağıtılmışlardır. Bu parçalanmış yaşamın getirdiği en büyük sorun, kültürün ve dilin yok olmaya yüz tutmasıdır. Bugün neredeyse 25 yaşın altındaki arkadaşlarımızın büyük çoğunluğu anadilini bilmiyor. Zira, bu kültürel asimilasyonun önüne geçilebilmesinin tek yolu, Kafkasya temeline dayanan bir yaşamdır. "Kafkasya temeline dayalı" derken, anavatanla bir şekilde bağlantılı bir yaşamdan söz ediliyor. Bu anlamda, kurulabilecek en birincil bağlantı DÖNÜŞ'tür. Çünkü dönüş, 1864'ten bu yana, yani sürgün sözcüğü her dile geldiğinde, yüreğimizde duyduğumuz acının hemen sonrasında, yüzümüzde beliren umut ışığının ifadesidir.

21 Mayıs 1864'den sonra Abhazya, Adigey, Kıyı Boyu Şapsığ ve Karaçay -Çerkes nüfusunun büyük çoğunluğu, sürgünden nasibini almış ve azınlık durumuna düşmüştür. Bu nedenledir ki, "en kısa zamanda en fazla nüfus transferinin" gerçekleşmesi gerekmektedir. Elbette ki, ekonomi, iskan, iletişim, güvenlik gibi sorunlar, anavatanımızda da yaşanmaktadır. Fakat, bu koşulları olumlu hale getirmek, birlikte bir ulus olarak hareket etmekle mümkün olabilir ve elbette ki, şu an için, herkesten dönmesini beklememiz imkansız. Belirli bir

yaşam standardını ya da gerekli koşulları sağlamak için zaman gereklidir. Fakat unutulmaması gereken, dönüşe inanmak ve dönüşü savunmak demek, hemen yarın, yeterli koşulları sağlamadan anavatanına gitmek demek değildir. Tatillerimizi Kafkasya'da geçirmek, orada yatırım yapmak, Kafkasya yararına yapılan kampanyalara katkıda bulunmak, dönüşün desteklenmesi anlamına gelen çok büyük adımlardır.

Yazının başında 138 yıldan bu yana anavatanımızdan ayrı yaşamak zorunda bırakıldığımız belirtilmişti. Fakat düşünecek olursak, 138 yıl önce sürüldüğümüz ve vatanımızdan ayrı yaşamak zorunda bırakılışımız doğru ama hala bu zorunlulukta olduğumuz yanlış. Çünkü kimse bize "geri dönmeyesiniz" demiyor. Aksine dönüşü kolaylaştıran bir sürü hakkımız var. Dolayısıyla hala sürgündeymişiz gibi düşünemeyiz. Eğer Kafkasya'yı hiç görmeden ve dönme fikrini benimseyip bu yolda adımlar atmadan, sürgünüz diye ağıt yakıyorsak, atalarımızın 138 yıl önceki sürgününün arkasına sığınıp, bunu bahane ediyoruz demektir. Şu anlaşılmalıdır ki; biz sürgün değiliz, sürgün edilen bir halkın çocuklarıyız. Ve bu nedenledir ki diasporada yaşayan Çerkesler olarak yaşamımızı anavatanımız Kafkasya'ya yönelik sürdürmemiz gerekmektedir. Ancak bu şekilde dilimizi, kültürümüzü, gelenek ve göreneklerimizimizi yaşatabiliriz.

Bu sene sürgünün 138. yılı anavatanımız Kafkasya'da, Türkiye'de ve Çerkeslerin yaşadığı diğer bölgelerde çeşitli şekillerde anıldı. Ama sanırım ilk kez, tam bir birlik, bütünlük içinde ve sanki tek bir yürek olarak attı kalbimiz bu 21 Mayıs'ta. Belki de artık yavaş yavaş 21 Mayısın sadece ağıt günü olmadığı, Çerkes kimliğimizi yaşatmamız için nelere yapmamız, nerede yaşamamız gerektiğini düşünmeye başladık. Kefken'de ve Üsküdar'da karanfillerimizi bırakırken denize, artık nihai sonuç DÖNÜŞ bir daha çıkmamacasına yerleşti düşüncelerimize.

Sonuçta, her 21 Mayısta, yaşanan büyük sürgünü, yapılan haksızlığı ve zulmü dile getirmek, çekilen acıları yüreklerimizde hissetmek, ancak dönüşü destek vererek asıl anlamını bulacaktır. Unutulmamalıdır ki, hala Abhazya'da ve Çeçenistan'da acılar dinmiş değildir. Tüm bu güçlüklerin üstesinden birlikte hareket edip, Kafkasya yararına düşünerek gelebiliriz.

Bundan sonraki 21 Mayısları anavatanımızla ilişkili olarak gerçekleştirdiğimiz olumlu gelişmelerden bahsederek anmak dileğiyle...

Tarihin Acı Armağanı (Katliam ve sürgün)

Ali Çurey / Musa Eldarov

"Tarih" denilince herkesin algıladığı "şey" hemen hemen aynı. Yani "savaş". Çünkü savaş, çok az farkla herkese aynı acıyı verir. İnsan belleği genellikle mutluluğu korumada tembeldir. Ama acıyı kolay kolay unutamaz. Onun için "tarih" denilince acı veren savaş akla gelmektedir. Yine "tarih" denilince akla gelen bir başka "şey" de maalesef geçmiş zamandır. Daha doğru bir deyimle "tarih" dünü çağrıştırmaktadır. Oysa "tarih" bir bakıma ne savaştır ne de geçmiş zamandır. "Tarih" yazıdır. Bugündür. Yarındır ve geçmiş zamandır. Kısaca tarih, bir ulusun coğrafi bir mekanda dünü, bugünü ve yarınını bir zaman dilimi içinde sorgulayan, yargılayan ve sonuca bağlayan bilim dalıdır. Bu anlamda çoğu ulusun tarihinde unutulmaz acı günler mevcuttur. Ancak bu acı günleri unutamayı, yeni acılara kaynaklık eden bir mesele haline getirmemeye özen gösterilmezse acılar bitmez. Tarihi olayları kan davası haline getirirseniz yeni kan davalarına zemin hazırlamış olursunuz. Belki de bilerek veya bilmeyerek yaptığımız kişisel tepkilerimizle geçmişe benzin taşıyoruz. Oysa geçmişin sorgulanması benzer acıların tekrarını önlemek için olmalıdır.

Gerçektir, Çerkes Halkı'nın da tarihinde acı günler vardır. Ama "en acılı gün bizimkidir" yaklaşımı gerçekçi olmaz. Ancak tarihin kaydettiği acının da acısı olaylardan biri sayabiliriz Çerkes Halk Katliamı ve Sürgünü. Bu olay "Göç ve Sürgün gibi kavram sözcüklerle anlatılamayacak kadar utanç vericidir. Çünkü insanlık tarihinde böylesine eşit olmayan bir uygulamanın mevcudiyeti yok denilecek kadar azdır. Hiçbir gerekçe bu katliam ve sürgünü bir savaş esprisi içinde gösteremez. Zira sayısal ve teknolojik bakımından o günün Çerkes Halkı ile kıyaslanamayacak kadar üstün bir gücün karşısında durmanın adı, en basit tanımıyla "SAVUNMA" dahi olamaz. Sadece yaşayan birinin canını saldırgandan kurtarabilmesi için gösterdiği doğal tepki olabilir. Onun içindir ki bu işgal ve yok ediş eylemi hiçbir savaş kuralına uygun değildi. O bakımdan bu tarihsel dram tüm insanlık aleminin ortak acısı olmalıdır. Bu ve benzeri olayların sorgulanması, yargılanması ve düzeltilmesi ise insanlık camiasının yüz akı olacaktır.

İşte her yılın 21 Mayıs'ında anma törenleri ile Çerkes Halkının yapmak istediği şey bu tarihsel katliam ve sürgünü tüm dünyaya hatırlatmaktır.

2002 yılının 21 Mayıs'ında başta Ata Yurdu Kuzey Kafkasya'da olmak üzere Çerkesler yaşadığı her yerde

bu olayın anısına anma ve hatırlatma toplantıları yaparak çağrısını tekrarlamıştır.

Rusya Federasyonu cumhuriyetlerinden Kabarday Balkar Cumhuriyeti'nde de yukarıda sözü edilen anma ve hatırlatma toplantıları gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetin başkenti Nalçık'taki anma ve hatırlatma toplantısına başta Cumhurbaşkanı olmak üzere kalabalık halk yığınları ile birlikte cumhuriyetin en yetkili organ temsilcileri katılmıştır. Sürgün anısına yapılacak olan anıtın yerinde bulunan anıt taşın önünde yapılan yas töreni sürgünde ölenler için okunan dua ile başlamıştır.

Kabarday - Balkar Cumhuriyeti Sosyal Bilimler Enstitüsü müdürü Hasan Dumanov kendi incelemesine dayanarak yaptığı açıklamada Adıge sürgününün dünyanın en dramatik olaylarından biri olduğunu belirterek, "Bu gün 40'ı aşkın ülkede yaşayan Adıgelerin nüfusunun birkaç milyonu aştığını biliyoruz, ne yazık ki üç cumhuriyetimizde yaklaşık 750 bin Adıge yaşamaktadır." demiştir.

Kabarday - Balkar Cumhuriyeti Parlamentosu Halklar Arası İlişkiler Dairesi'nin ortak başkanı Boris Giliev; "Nüfusun onda dokuzunu kaybedip ayakta kalabilecek halk az bulunur. Demografik ve biyolojik kurallara karşın ayakta kalan, kendi kültürünü, dilini ve geleneklerini savunabilen sayılı halklardandır Adıge Halkı..." demiştir,

Yayın ve Bilgi Bakanlığı Bakan Yardımcısı Nikolay Lapin; "Rus - Kafkas savaşlarında, her iki tarafta en önemli ve yetişkin bireylerden çok kayıp vermiştir." demiştir, Adıge Xase (Çerkes Derneği) Başkanı Hafitse Muhammed ise, olaylardan iki sonuç çıkarttığını belirterek; "Eğer güçlü bir komşunuz varsa, onunla barış içinde yaşamak ilkeniz olmalıdır. İkinci sonuç ise; ırkçılığı kaldırmalıyız, agresif milliyetçiliğin bize dokunmaması için dua ediyorum ve ben halkları barıştıran mantıklı yurtseverliğe inanıyorum" demiştir. Törenin sonuna doğru, Cumhuriyet yöneticileri, Kurumlar ve Cumhuriyeti oluşturan halkların temsilcileri anıt taşına çiçekler koymuşlardır. Aynı saatte Abhazya Meydanı'nda ise, 40-50 kişinin katılımı ile yapılan alternatif anma töreni sürdürülmüştür.

Nalçık 2002 / 21 Mayıs

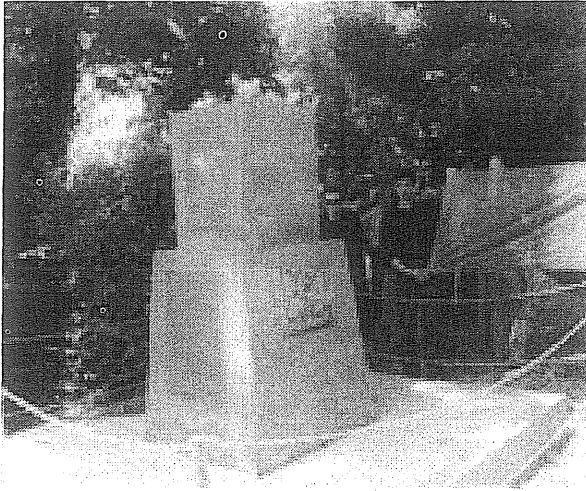
Bir Sürgün Anmak

18 Mayıs akşamı Kaf-Der Ankara Şubesinden kırk yedi kişilik bir grup halinde yola çıktık. Anavatan Kafkasya'dan Kafkas - Rus Savaşının bitimi ve savaşın son Abaza kabilelerinin de Habezde savaşa son vermesinin ardından başlayan sürgünün 138. yılını anmaya gidiyorduk. Yol boyunca atalarımı düşündüm. Ölümleri düşünerek yaşamın ne kadar ucuz olduğunu anımsadım ve yaşamam için çekilen zorlukları ve fedakarlıkları düşünerek hayatın değerini anladım. Borçlarımı hatırladım. Atalarımın kanlarıyla ödedikleri hayatımın bedelini ben sadece geri dönerek ödeyecektim. Bu duygularla girdik İzmit'e ve rahat geçirdiğim bu yolculuğu sürgün yolundakilerin nasıl geçirdiğini düşündüm...

"Kefken - Karaağaç köyünde, unutmadığımızı tekrar göstereceğiz" yazıyordu ilanlarda. Sadece bir sene önceydi küçük bir kalabalık olarak orada buluşmamız ve sürgünü anışımız. Oysa bu yıl Kafder İzmit şubesinin ve Adapazarı derneklerinin organizasyonu ve Türkiye'nin dört bir yanından gerçekleşen katılım ile bu sayı iki bine ulaşmıştı. Aradan bir sene geçmişti, değişen ne olmuştu ki bu sayı bu kadar artmıştı?

Kefken - Karaağaç köyünde bulunan Çerkes mezarlığında büyük sürgünden sonra 1917 - 1918 tarihleri arasında Abhazya'dan sürülen 1500 kadar insanımız yatıyordu. İçinde bulunulan atmosfer inanılmaz derecede duygu yüklüydü. Unutmamışlardı onları 4. nesil torunları... Siyah ortama hakimdi, yapılan konuşmalarda lanetle söz ediliyordu geçmişten... Uğranan soykırımın boyutları büyüktü. Hüznü yaşamaya alışmıştım oysa, ama dayanamıyordum yüreğim. Duvarların arasında yürümeye başladım. İsimsiz, hatta yattıkları yerlerin izlerini bile zor bulabildiğim insanlarımız yatıyordu burada. Yaşamları boyunca huzuru bulabildikleri tek yer burasıydı belki, belki de hala huzursuz, acı içinde bizleri seyrediyorlardı Anavatanından ne kadar uzakta olduğumuzu hissedtikleri acılar ve yaşadıkları sefaletin izleri Kefken sahilindeki mağaralarda kendini gösteriyordu. İçimizden birileri idi duvarlara adını kazıyan. Ve aynı kanı taşıyordu hüznün dolu yüzlerin kalabalığı. Tüm gözlerde nefret vardı. Lanet ediyorlardı kadere. Ta ki susma zamanı gelene kadar. Bir an önce boşaltılmalıydı orası ve boşaldı da. Yeni hedefimiz İstanbul'du, yollarında kaybedilenler için ağıtlar gıbzeler dökülen İstanbul'a gidiyorduk. Kız Kulesiydi yeni buluşma yerimiz. Akşam vaktiydi; ellerimizde karanfiller ve yakılan mumlar eşliğinde söylüyorduk ağıtları. Yüzlerce insan vardı aynı duyguyu paylaşan Türkiye'de, Maykop'ta, Nalçik'te, Amman'da, Amerika'da yaşayan ve biz biliyorduk unutmayacağımızı, unutturamayacaklarını.

Ömür Enes

-1864-

...Düşmüşüz sürgün yollarına,
ayaklarımızı sürüyerek...

'Deniz',
Analarımızın gözyaşlarıyla 'deniz' olmuş,
Çılgılığımızı derinlere gömmüşüz
-boğazımızda koca bir yumru!
Ağıtlarımız muska olmuş yiğitliğimize.
Yüreklerimiz keder mabedi.

Kolay olmadı.

Çok öldük biz o yollarda,
Çok ağladık.
Çok kanadık
-aitliğimize hasret.
Kolay olmadı ey halkım;
O yollar, kemirdi bizi

Çok yittik biz...

Nefin Huvaj

ABHAZYA CUMHURİYETİ PARLAMENTOSU HALK MECLİSİ'NİN TBMM'YE ÇAĞRISI

Elimize geç ulaşan bu çağrıyı, Abhazya'daki sorunlara barışçı ve adil çözümler hala getirilemediğinden ve çağrı güncelliğini koruduğundan, bu sayımızda bilginize sunuyoruz.

Gürcüstan- Abhazya savaşının (1992-1993) bitmesinin üzerinden sekiz yıldan fazla zaman geçti ve bütün bu zamanda Abhazya ne barış ne savaş koşullarında yaşıyor. RF barış gücü sayesinde korunan kırılgan barış, Gürcüstan'dan Abhazya'ya gönderilen haydut guruplarının gerçekleştirdiği çok sayıda suikast-terörist eylemler yüzünden sürekli kopma tehdidi altında. BM'nin himayesi altında yürütülen, Gürcüstan ve Abhazya arasındaki görüşme süreci Gürcüstan-Abhazya ilişkilerinin tam ölçekli çözümüne henüz ulaşmadı. Üstelik Gürcüstan, askeri faaliyetlerinin yinelenmemesi hakkında taraflarca kabul edilen anlaşmaları ihlal ederek iki kez, Mayıs 1998 ve Ekim 2001'de Abhazya'ya karşı saldırı gerçekleştirdi. Bu yılın Ekim'inde yaşanan olaylara bir de, Gürcü askeri yapıları tarafında uluslararası teröristler katıldılar.

Problemin barışçı çözümünün bu kadar uzamasının asıl nedeni tarafların taban tabana zıt tutumlarıdır. Gürcü tarafı, Abhazya'nın Gürcüstan devleti bünyesine girmesinde, Abhaz tarafı ise Abhazya'nın bağımsızlığının tanınmasında ve Gürcüstan'la eşit haklı devletler arası ilişki kurulmasında ısrar ediyor.

Abhazya, devlet yapısı 12 yüzyıldan öteye uzanan, tarihi ve kültürü zengin, eski bir ülkedir. Abhazlar yüzyıllar boyunca özgün ulusal kültürlerini, dillerini, Abhaz devletinin egemenliğini ve bağımsızlığını korudular. Abhazya ve Gürcüstan arasında tarihi olarak her zaman iyi komşuluk ilişkileri olmadı, karşılıklı yayılmacılık dönemleri oldu. Uzunca bir dönem Gürcüstan, Ortaçağ Abhaz Krallığı'na dahil oldu ve aynı şekilde Abhazya Cumhuriyeti'ne zaman zaman boyun eğmek zorunda kaldı.

Gürcüstan ve Abhazya'nın Rusya İmparatorluğu'na alınmasından önceki altı yüzyıl boyunca birbirlerinden bağımsız yaşadılar. 1810 yılında Abhaz Prensiği, müstakil bir devlet yapısı olarak, özerk yönetim hukukuyla Rusya İmparatorluğu'na girdi. Ancak Rus-Kafkas Savaşı'nın (1817-1864) sonuçları, Abhaz devlet yapısının kaldırılması, Abhazların büyük çoğunluğunun

Osmanlı İmparatorluğu'na sürgün edilmesi, ülkenin kolonizasyonu, bütün bunlar Abhaz halkını fiziki ve etnokültürel yok oluşun eşğine getirdi. Tam o sıralarda Gürcü aydınlarının belli çevrelerinde Kafkasya'da, Çarlığın kolonyal politikasından zarar gören halkların topraklarının ilhakıyla küçük bir imparatorluk kurulması fikri ortaya çıktı.

Rusya İmparatorluğu'nun 1917'de çökmesiyle Abhazlar, Gürcüstan'ın Abhaz halkının kendi kaderini belirleme hakkını engellemek (Abhazya'nın 1918-1921'de işgaline varacak kadar) için gösterdikleri aralıksız çabalara rağmen devlet yapısını yeniden kurmak için aktif mücadele yürüttüler. Böylece 31 Mart 1921'de bağımsız Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu. 21 Mayıs 1921'de Gürcüstan Hükümeti Abhazya Hükümeti ile Birlik Antlaşması imzaladı. Abhazya SSC on yıl egemen bir devlet, uluslararası hukukun bir öznesi olarak kaldı, ki 1925 Anayasası da bunu kanıtlıyordu.

19 Şubat 1931'de, Stalin'in iradesiyle, Abhaz halkının isteği dışında Abhazya SSC, Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne dönüştürüldü ve Gürcüstan SSC'ye dahil edildi. Abhazya'nın devlet statüsünün düşürülmesinden yararlanan Gürcüstan hükümeti, 30'lu yılların ortasından itibaren Abhaz halkına karşı baskı uygulamaya başladı. Siyasi yöneticiler ve öncü aydınlar fiziki olarak yok edildi, Abhaz okulları kapatıldı, Abhaz alfabesi Gürcü temelli alfabeyle değiştirildi, resmi işlemler Gürcüce yapılmaya başlandı, birçok Abhazca yer adı Gürcüce isimlerle değiştirildi, Abhazya tarihi çarpıtıldı ve son olarak Abhazlar bir Gürcü kavmi ilan edildi. Buna paralel olarak Gürcülerin Gürcüstan'dan Abhazya'ya yerleşmesi için büyük bir kampanya yürütüldü. Bu şekilde, uzun bir zaman dilimi boyunca Gürcüstan tarafından Abhaz halkına yönelik, bugünkü uluslararası hukuka göre soykırım olarak nitelendirilen bir politika uygulandı.

Bu maksatlı politika sonucunda, 20. YY ortalarında, Gürcüstan'la sınır olan Gal Bölgesinin Abhaz nüfusu hemen hemen tamamen Gürcüleşt-

tirildi ve Abhazların Abhazya'nın genel nüfusu içindeki yoğunluğu 1886 yılından 1959 yılına kadar %85,8'den %15,1'e kadar düştü; Gürcü nüfusu ise aynı dönemde %0,5'ten %39,1'e çıktı. Stalin totalitarizmi döneminde Abhazların dünyanın etnik haritasından silinmesi konusu tekrar ortaya çıktı.

Gürcüstan ve Abhazya arasındaki ilişkiler sürekli gergin kaldı, Abhaz halkı Abhazya'nın Gürcüstan bünyesinden çıkması için aralıksız gayret gösterdi, ki bu, totaliter bir rejim için eşi benzeri görülmemiş toplu protesto eylemlerine yol açtı, 1931, 1947, 1956, 1967, 1978, 1980, 1989, 1991 yıllarında.

Abhaz halkının ulusal kurtuluş hareketinin çabaları ancak 1991 yılında, Sovyetler Birliği dağılıp Abhazya Gürcüstan arasında devlet - hukuk ilişkileri sona erdiğinde başarıya ulaştı.

1990 yılı sonunda Gürcüstan Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti tarafından, Gürcüstan'ın devlet bağımsızlığının yeniden kurulması için geçiş dönemi ilan edildi, 28 Şubat 1991'de ise Gürcüstan devlet bağımsızlığının 26 Mayıs 1918 tarihli Bağımsızlık Aktı temelinde yeniden kurulması konusunda referandum yapılması kararı alındı. 31 Mart 1991'de yapılan referandumda Gürcüstan halkının çoğunluğu bu öneriyi destekledi, 9 Nisan 1991'de ise "Gürcüstan'ın devlet bağımsızlığının yeniden kurulması aktı" kabul edildi.

SSCB'nin 3 Nisan 1990 tarihli "Birlik Cumhuriyetlerinin SSCB'den ayrılmasıyla ilgili meselelerin çözüm düzeni" hakkındaki yasasına göre özerk cumhuriyetler, birlik cumhuriyetinin SSCB'den ayrılması halinde, SSCB'de kalmaları ve devletsel - hukuki statüleri hakkında serbestçe karar verme hakkına sahiptiler.

Abhazya 17 Mart 1991'de tüm birlik çapında yapılan ve vatandaşlarının çoğunluğunun SSCB'nin muhafazası lehinde oy kullandığı referanduma katılarak bu hakkını kullandı. Referandumun Abhazya ÖSSC'deki sonuçları, SSCB Merkezi Referandum Komisyonu tarafından ve SSCB Yüksek Sovyeti'nin 21 Mart 1991 tarihli kararıyla onaylandı.

Bunun sonucunda, eski Gürcüstan SSC topraklarında birbiriyle bağı olmayan iki devlet ortaya çıktı - bağımsızlığını yeniden ilan eden Gürcüstan ve yıkıldığı 21 Aralık 1991'e kadar SSCB'nin öznesi olarak kalan Abhazya SSC. SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte ise Abhazya bağımsız devlet oldu.

Abhazya Cumhuriyeti üzerinde kaybettiği yargı yetkisini yeniden sağlamak için Gürcüstan,

14 Ağustos 1992'de egemen Abhazya topraklarına silahlı tecavüz gerçekleştirdi ve onun büyük kısmını işgal etti, ki bu saldırı eylemdir.

Abhazya Cumhuriyeti uluslar arası hukuka tamamen uygun, nefsi müdafaa ve kendi kaderini belirleme hakkının gerçekleştirilmesi olarak, özgürlüğünü ve bağımsızlığını kazanmak amacıyla Gürcüstan Cumhuriyetine karşı kurtuluş savaşı verdi. Bir yıldan fazla süren Gürcüstan-Abhazya savaşı işgalci Gürcü silahlı yapılarının Abhazya'dan kovulmasıyla sona erdi. Abhazya'da, yeni Anayasa'ya uygun olarak, (26 Kasım 1994 tarihinde kabul edilen) özgür, demokratik parlamento, Başkanlık ve yerel özyönetim organları seçimleri yapıldı, icra makamı kuruldu.

Yabancı hegemonyasından kurtulan Abhazya, mücadelesinin haklılığına gerçekten inanarak uluslararası topluluğun desteğini bekliyordu. Ancak uluslararası topluluğun Abhazya halkının özgürlüğe ve bağımsızlığa ulaşma çabalarını kabul etmemesi üzüntü vericidir. Aynı şekilde Gürcüstan'ın isteğiyle gerçekleştirilen Abhazya'ya yönelik, onun politik, ekonomik ve enformasyon izolasyonunu amaçlayan ve hiçbir suçu olmayan vatandaşlar için olumsuz sonuçlar doğuran ve uluslararası insani hukuk ilkelerinin insan hakları bildirgesinin, insan hakları Avrupa Konvansiyonu'nun uluslararası insan hakları paktlarının ve diğer birçok belgenin kararlarının ciddi ihlali olan yaptırımları kınamayı hak etmektedir.

3 Ekim 1999 tarihinde Abhazya'da savaş öncesi dönemde toplam seçmenlerin hemen hemen %60'ının katıldığı bir referandum yapıldı. Katılanların ezici çoğunluğu Abhazya'nın bağımsızlığından yana tavır aldıklarını gösterdiler. Bu irade beyanına dayanarak 12 Ekim 1999'da Parlamento tarafından "Abhazya Cumhuriyeti'nin Devlet Bağımsızlığı Aktı" kabul edildi.

Abhazya Cumhuriyeti Parlamentosu şuna inanıyor ve ümit ediyor ki, halkın uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak elde ettiği Abhazya'nın bağımsızlığı tanınacaktır.

Abhazya Cumhuriyeti Parlamentosu
Halk Meclisi Başkanı
S. CİNCOLYA
Sohum
7 Aralık 2001

ARGONAUTLAR

(ARGO GEMİCİLERİ) VE ALTINPOST DESTANI

Özdemir Özbay

Geçtiğimiz yıllarda yayınlanan ve derginin "Merhaba" başlıklı sunusunda da belirtildiği gibi "uzun, upuzun yıllar geçtikten sonra" yayın dünyasını ve okurunu yeniden selamlayan "Argos Gemisi" adlı dergiye ben de "Hoş geldin, başarı ile yayını sürdür, yaşamın uzun ve kesintisiz olsun" demek istiyorum.

Arkeoloji, Antropoloji, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri, Etnoloji, Sanat Tarihi ve Nümuze matik konularında, bilimsel araştırma dergisi olarak kendisini tanımlayan "Argos Gemisi" yayın yaşamını sürdürüyor. Derginin sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Aslan Karakuş, derginin kendi söylemi ile "Argonutları" ise Serkan Erdoğan, Emre Eser, Orkun H.Kaycı ve İsmail Kılıç. İletişim adresi ise Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi No:98 Bahçelievler/Ankara' dır. İçindeki çizimler, resimler ve dizaynı ile ilgi çeken rahat okunan sevimli bir dergi.

Argo ya da Argos nedir? Argonaut'lar kimlerdir? Dilerseniz bu başlıkları kısa kısa açıklamaya çalışalım.

Bu açıklamaları, Türkiye'de bu konuda yayınlanan en ciddi yapıt olan Remzi Kitabevi'nin yayınlarından Mitoloji sözlüğünde, bu konuda en yetkin olan, saygı ile andığım büyük bilim kadını Azra Erhat'ın sıralamalarına uygun bir biçimde yapalım.

ARGONAUTLAR(Argo Gemicileri):

İlkçağın en büyük destansal öyküsünün günümüze tüm olarak ulaşması Apollonios sayesinde olmuştur. İsa'dan önce III. Yüzyılda yaşayan Rodoslu Apollonios ünlü bir Mythos yazarı idi. Bu konuyu kendisinden sonra Apollodoros ve önce de büyük Dor Ozanı Pindaros işlemiştir. Medea ve İason Mythe'leri tragedya yazarlarına ve özellikle de Euripides ve Seneca'ya konu olmuştur.

1..Argo Gemisi: Argo adı Antik Grekçe de "Hızlı" anlamına gelir. Argo Karadeniz'in Kolkhis ülkesinde (Bugünkü Abhazya, Mingrelya ve Acara'dan oluşan Doğu Karadeniz kıyıları) altın postu aramaya giden kahramanlar için yapılmış ellibeş kürekli bir gemiymiş.

2..Argos: Bu sözcüğün Antiquite'de üç ayrı anlamı vardır:

a)Zeus ile ölümlü Niobe'nin oğlu, Niobe Zeus'un sevdiği ilk ölümlü kadındır. Doğurduğu

çocuklar Tanrıdan daha güzel olduğu için tanrılar kıskançlıkla bu çocukları öldürürler. Acı ile kıvrılan bu kadın ağlaya ağlaya taşa dönmüştür. Manisa'nın Splyes dağında yaşayan bu kadına benzer bir kayada, göz oluklarına benzer çukurlardan hala su sızar. Söylencelerde bu suyun Niobe'nin hala akan göz yaşları olduğu yer alır. Bu mytholoji kahramanı kadın, Kuzey Kafkasya Çerkes Mitolojisi Nart Destanlarında "Nuabe" (çerkezcede dul, yakınlarını yitirmiş, kimsesiz kadın) olarak yer almıştır. Çerkes Mitolojisinde de doğurduğu çocukları tek tek yitiren bu kadın, son çocuğu doğunca ocağı kızgın marsık taşını ona yutturarak çocuğu çelikleştirir ve ölümsüz yapmaya çalışır.

b)Argonaut'ların gemisi Argo'yu yapan ve sefere katılan ustanın adıdır.

c)Homeros Destanlarında Tanrı Hermes'in öldürüldüğü yüz gözlü Dev'in adıdır.

3..Argonaut'lar kimlerdir?

Mythos yazarlarının genelde birleştikleri en ünlü kahramanlar; İason, Gemi Ustası Argos, Dümençi Tiphys, Ozan Orpheos (Bu ozanın bugünkü Çerkes boylarının müşterek ataları olan Akhaien, Misinyan Apsyl, Sind, Meot gibi antik çağ Kafkas boylarının Atina'da Olimpiyat oyunlarına katılmaları üzerine yazdığı şiirler olduğu hatta "Güzel Gömlekli Sindlerle Süslü Kayıkları olan Meotlar Bosphoros'tan geçerek geldiler, muhteşem yarışlardan zafer taçlarının hepsini başlarına takarak Pontus Euxeinos'a döndüler" dizelerini yazdığı söylenir) İdmon, Amphiaræss ve Mopsos adlı biliciler, Boreas'ın oğulları Kalais ile Zetes, Kastor ile Polideukes, Pelæus ile Telamon, Meleagros, Herakles ve daha başkaları, bu kahramanlar sefere katılmışlardır.

4..Altın Post; Thebai Kralı Anthamas ile peri kızı Nephele'den doğan Pihiriksos ile Helle' üvey anneleri İno ile İno'nun kandırdığı babaları Arthamas'ın elinden kurban edilmekten kurtarmak isteyen anne Nephele Zeusun verdiği altın postlu koça çocuklarını bindirerek kaçırmak ister. Helle boğazlarda denize düşer, Pihiriksos ise Karadeniz'i aşarak Kolkhis'e ulaşır ve Kolkhis kralı Aietes (Aphaz söylencelerinde Hayıt) onu iyi karşılar. Pihiriksos ise yardımların dolayı koçu Zeus'a kurban edip altın postu Kolkhis kralına armağan eder. Kral Aites bu postu savaş tanrısı Ares'e adanmış, kutsal

bir korulukta saklar. (Bu koruluk günümüzde de Abhazya'nın en önemli dinsel yapılarını barındıran Pitiunt(Pitsunda) Çamlığıdır).

5..Argonaut Seferi Nedir?

Teselya'nın Ege denizi kıyısındaki İalkos ülkesinin kralı Aison tahtını ikinci dereceden kuzeni ve Tanrı Poseidon'un oğlu olan Zorba Pelias'a kaptırmıştır. Aison'un oğlu olan İason delikanlılık çağına gelince Pelias'tan babasının tahtını geri ister. Pelias ise ondan kurtulmak için, önce Kolkhis'e gidip Phiriksos'un orada bıraktığı altın postu getirmesini emreder. İason gözü pek Yunanlı yiğitleri toplar. Ünlü usta Argos'a gemi yaptırır, Tanrıça Athena da onlara yelken dokuyarak yardım eder ve yola koyulurlar.

Gemi Tesalya'nın İolcos limanından hareketle ilk durak Lemnos (Limni) adasına uğrar. Kendilerini ihmal edip cariyeleri ile sevişen Lemnos'lu kadınlar, kocalarını toptan öldürdükleri ve uzun zamandır erkek görmedikleri için gemicileri coşku ile karşılarlar. Lemnos kadınlarını hamile bırakıp soyalarının tükenmesini önledikten sonra yollarını sürdürürler. Semendirek (Samothrake) adasına da uğrayıp Çanakale boğazından Marmara denizine girerler. Kapıdağı yarımadasından Delion'ların kendilerine yardım eden dost kralları Kyzikos'u yanlışlıkla öldürürler. Mysya (bugünkü Mudanya) kıyılarında tatlı su aramaya giden ve suya düşüp boğulan genç Hylas' aramaya giden Herakles, şafak sökene kadar dönmeyince onu beklemeden denize açılırlar. Kadıköy (Kaledonya) deki dev Amykos'u Polideukes'in yenmesi üzerine yelken açan Argo Gemisini fırtına Trakya kıyılarına atar. Orada Posiedon'un bir başka oğlu kör kral Pineus'un tarifine uyarak çarpışan kayaların arasından kurtularak boğazı geçerler ve Karadeniz'e açılırlar. Pontus Euxeinos yani konuksever denizde yollarını sürdürürler. Maryandin'ler ülkesi yani bu günkü Şile-Kefken Akçakoca yöresinde yaban domuzunun saldırısı sonucu İdmon ve Tiphys ölürler. Daha ilerde Amazonlar ülkesi Thermados (bugünkü Terme)ya uğrayarak Kolkhis ülkesine ulaşırlar. Argonaut'lar altın postu almak için kral Aietes'in huzuruna çıkarlar.

Aietes'in büyücü kızı Medea İason'u görür ve ona aşık olur. Bu karşılaşmadan sonra, İason'un bütün işlerinin yönetimini, bu büyücü prenses yüklenir. Kral altın postu alabilmesi için İason'dan ejderi öldürmesini, ayakları tunçtan ve ateş saçan bir boğayı çifte koşarak öldüreceği ejderin dişlerini ekmesini ister. Medea kendisi ile evlenmeye söz verirse İason'a yardım edeceğini bildirir. Büyülü bir merhem hazırlayıp İason'un vücudu ve silahlarını, zırhını bu merhemle kaplar. Ejderin dişleri İason'un bedenine geçemez olur, öldürdüğü ejderin dişlerini ekince yığınla silahlı adam yerden bitrer. Medea 'ın söylediği gibi bu adamların içine

bir taş atar, adamlar birbirlerine saldırırlar ve hepsi ölür. Başarılı olan İason'dan kurtulmak isteyen Kolkhis kralı Argo Gemisini yakıp adamlarını öldürmeyi planlar, Medea babasından daha evvel davranıp altın postu bekleyen ejderi uyutur, Medea ve İason altın postu alıp Argo Gemisine kaçırırlar. Ertesi sabah şafak sökmeden yola çıkarlar. Medea babasının kendilerine yetişmesini önlemek için genç Kolkhis prensi olan kardeşini öldürüp parçalarını denize atmaya başlar babası Aietes büyük bir acı içinde oğlunun parçalarını toplamakla meşgul edildiği için arkalarından yetişemez. Argos Gemisinin bundan sonraki rotası ve Yunanistan'a dönüşü Kafkas Phantonu'nu pek ilgilendirmedikinden burada anlatılması o kadar da gerekli değildir.

Argonaut'lar ve Argos Gemisi ile ilgili bu özet açıklamadan sonra elimizdeki (Argos Gemicileri) dergisinde Argonaut Seferini gösteren bir harita ekinde, Emre Eser imzalı "Argonautica" yazısına dönelim. Yazı yukarıda özetini verdiğimiz destan tekstini çok ayrıntılı bir biçimde anlatmaktadır. Yazının, Şefik Can'ın "Klasik Yunan Mitolojisi" adlı kitabından noktasına, virgülüne kadar değiştirilmeden aktarıldığı görülmektedir. Dolayısı ile aşağıda açıklamaya çalışacağım bence yanlış olan kimi bilgiler nedeni ile bu eleştirilerin ya da düzeltmelerin Emre Eser'e yönelik olmadığını da belirtmek isterim.

Akıcı bir üslup ile anlatılan bu mitolojik öyküde Emre Eser'e, dolayısı ile Şefik Can'a katılmadığım bir hayli pasaj ve motif vardır. Şöyle ki;

1) İolcos tahtını zorla ele geçiren Pelias, gerçek kral olan Aison'un kardeşi olarak gösterilmiştir. Oysa Aison, Kertheus ile Tyro'nun oğludur. Pelias ise Aison'un anne tarafından uzak bir akrabasıdır. Pelias Poseidon'un oğludur.

2) Yazıda Kolkhis ülkesi için "Gürcüstan" denmektedir. Gürcüstan'ın antik ismi Kolkhis olmayıp "İberya"dır. Kolkhis ise bugünkü Abahzya Cumhuriyeti topraklarını, Zugdidi ve Poti yörelerinden oluşan ve Hristiyan Lazların(Mingrel) yaşadığı ve tarihe Mingrelya veya Lazika adları ile geçmiş bölge ile Acara Cumhuriyetini içine alan, Pitsunda'nın kuzeyindeki Mızımta vadisinden başlayıp Çoruh ırmağına kadar uzanan bir coğrafyanın adıdır. Gürcüstan Çarlık Rusya'nın egemenliğini kendi iradesi ile kabul ettiği 1800'lü yılların başına dek aynen Ermenistan gibi deniz kıyısında toprağı bulunmayan bir kara ülkesidir. Hiçbir zaman deniz kıyısında toprağı olmamıştır. Argonaut'ların deniz yoluyla Gürcüstan'a gitmesi olası değildir. Gürcüler 1800'lü yıllardan bu yana giderek artan bir hızla kıyıya sızmaya çalışmış. Sovyet yönetiminin Stalin'in eline geçmesinden sonra Abhazya'nın direnmesine karşın, Abhaz aydınları soykırıma uğratılarak, halk devlet terörü ile sindirilerek Abhazya Stalin'in ülkesi Gürcüstan'a peşkeş çekil-

miş olup bugünkü coğrafya atlasları da bu zorbalığa uygun çizildiği için antik Kolkhis ülkeleri Gürcüstan imişcesine algılanmaktadır. Lazika (Mingrelya) ve Acara da aynı akibetten kurtulamamıştır. Bugünkü Abhaz-Gürcü çatışmasının temelinde yatan gerçekte budur.

Gürcüstan'ın Karadeniz kıyısında toprağı bulunmadığı, Stalin'in Gürcüstan'ı Karadeniz'e çıkartmak için çevirdiği entrikaları ve dehşeti çok iyi yorumlayan, adını saygıyla anladığım Abhazolog Ömer Beygüa ile yaptığımız söyleşilerden birini anlatılan ve Ömer Bey'in muhakkak bir belgeye dayanarak aktardığı bilgileri özetleyerek anlatmak istiyorum. Gürcüstan'ın hiçbir zaman Karadeniz'e kıyıdaş olmadığı gerçeği bugün Gürcü şovenizmince saptırılıyor. Bizans İmparatorluğunun son döneminde Fatih Sultan Mehmet'in ikinci kez tahta çıkmasından sonra, sonunun gelmek üzere olduğunu iyi sezinleyen son Bizans İmparatoru Konsantin Dragazet Osmanlıya karşı doğudaki Hristiyan krallıklardan yardım umar. Trabzon Rum İmparatorluğu Gürcüstan ve Abhazya krallıklarıyla yeniden iyi ilişkiler kurma politikası izler. Henüz evlenmemiş olan imparator, çağdışı olan Trabzon Rum İmparatorunun ya da Gürcü kralının kızlarından birisi ile evlenerek ve akraba- müttefik bir doğu kuşağı oluşturarak, hatta bu kuşağa Akkoyunlu'ları da katarak (Bu dönemde Abhazya'dan bir prensesin Harput'taki Akkoyunlu sarayına gelin geldiği, Müslümanlığı kabul eden bu prensesin uzun Hasan'ın annesi Sara Hatun olduğu bilinmektedir.) Osmanlıya doğudan gaile yaratarak böylece nefes almak ister.

Doğu Hristiyan prenseslerinden hangisinin Bizans İmparatoriçesi olabileceğini tesbit için baş veziri Gran Dük Lucas Notaras'ı, yanına güzel resim çizen İkona yapımcılarını da katarak bir savaş gemisi ile Doğu Karadeniz'e gönderilir. İkona sanatçılarından çiziminden İmparator, eşini seçeceğini planlamaktadır. Lucas Notaras Trabzon'daki görevini tamamladıktan sonra Gürcüstan'a ulaşmak için yollarını sürdürür. Ancak bindiği gemi Abhazya Krallığı kara sularında Abhazya denizcileri tarafından durdurulur. Denize o çağlarda da kıyısı olmayan merkezi Gürcüstan'a ulaşmak için Abhaz vizesi gerekmektedir. Lucas Notaras'ın Pitsunda Piskoposluğuna başvurması ve Abhazya kilisesinin de zamanın Abhaz kralından izin alması sonucu Lucas Notaras'ın karaya çıkması ve Gürcüstan'a geçmesi gerçekleşebilir.

Argonautica yazısının büyük ölçüde kaynağı olan Şefik Can, Azra Erhat ve başka mitoloji yazarları Argonaut'ları rotasını bu günkü siyasi haritalarından izleyerek elbette bugünkü Gürcüstan'a ulaşacaklardır. Zira Kolkhis, yani bugünkü Abhazya, Lazika ve Acara yurtları halen Gürcüstan

haritası içinde gösterilmektedir. Bu yanlış günümüz haritalarından kaynaklanmaktadır.

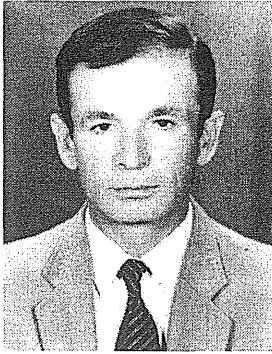
3) Yazıda, Kolkhis kralı Aietes'e Gürcü kralı ünvanı yakıştırılmıştır. Gerek aietes gerek ise ablası Medeia tarafından öldürülen genç prens Abystros'un isimleri günümüz Abhazyacasında anlam kazanmaktadır.(Hayit ve Apsirt) Apsirt ya da Abystros ismi Apsyli halkının prensini tanımlamaktadır. Antik çağlarda ayrı ayrı krallıklar halinde yaşayan antik Abhaz boyları, Abasg, Apsyli, Msimyan ve Sanigler hakkında Pontusi, Antik Grek ve Roma kaynaklarında sayısız bilgi vardır. Bu belgeleri bırakanlardan biri olan Flavius Arriyan Adriyanus Roma İmparatorluğuna yazdığı mektupta "Lazikanın kuzeyinde Apsyl'ler yaşıyor, onların kralının adı Yulyan'dır."demektedir. Piliny ise Apsyl ismine açıklık getirmektedir. "Periplus Pontus euxini. Diller Geographiers P 128 Nach Diller o.c.p.2496.33.ed.Haviy_Wirth p.15 ve p.29" gibi araştırmalarda bu husus açıkça görülmektedir."

Abhazya boylarından olan Apsyller bugünkü Kodor Irmağına bile isim olmuştur. Yani Apsylis (bk. Geographus Ravennas.ed.Schnetz.Lpz.1940) halkının kralı olan Aites (yani Hayit) ve onun oğlu Apsyrtos (yani Apsirt) Apsyller'in prensidir. Bu Apsyller ne olmuş? Bugün nerede yaşamaktadır? Bunu açıklayabilmek için İlhanlı Moğollarının batıya yürüdükleri 13. Yüzyılda Gürcüstan'ın işgali, halkları Kuzey Karadenize doğru itmiştir. Bu itiş Lazları, Lazlar da Apsylleri sıkıştırınca Apsyller 14. Yüzyılın başlarından 17.yüzyıla kadar peyderpey dağları aşarak Mızımta Vadisinden kuzey ovalarına ve ırmak vadilerine yayılmışlardır. Bu gün diğer akraba Çerkes boyları ile birlikte Karaçay-Çerkes, Kabartay-Balkar ve Adıgey Cumhuriyetlerinde yaşamaktadırlar. Bu gün Kuzey Abazaları dediğimiz(Rusça'da Abazin)Apsyller'in torunlarının bir bölümü ise 1864 büyük Çerkes Sürgünü ve soykırım sırasında hayatta kalabilenlerden benim de mensup olduğum gruplardan Osmanlı topraklarına sürülenler, Kayseri (Uzunyayla) Sivas, Adana (Tufanbeyli), Tokat, Eskişehir'e bağlı köylerde ve çoğunlukla da büyük kentlerde yaşamaktadırlar. Şimdilerde bile Kayseri Pınarbaşı ilçesine bağlı Kazancık, Tavladere, Demirboğa köylerinin Abaza halkı kendilerini "Apsılbarıps" olarak tanımlamaktadırlar. Daha başka bir söyleyiş ile Kolkhis kralı Aietes'in ve prens Apsyrtos'un halkı mitolojik çağlardan günümüze aynı isimle ulaşmışlardır.

Argonautica yazısına açıklık getirmek kimi yanlış kavramları düzeltmekti amacımız. Bu vesile ile "Argos Gemicilerinin" kürekçilerine günümüz yayıncılık sorunlarının hırçın dalgalara dönüştüğü azgın denizlerde "Hızlı" ve engelsiz bir biçimde ilerlemeleri için güç ve başarı diliyorum.

ORHAN ALPARSLAN

01.01.1941'de Çorum'un Mecitözü İlçesinin Danın (Söğüt-yolu) köyünde doğdu. 1947'de Danın Köyünde ilkokula başladı. İlkokulu bitirdikten sonra 2 yıl kadar dini eğitim aldı. Kur'an-ı Kerim'i ezberledi. Müftüden imamlık yetkisi aldı. Köyde imamlık

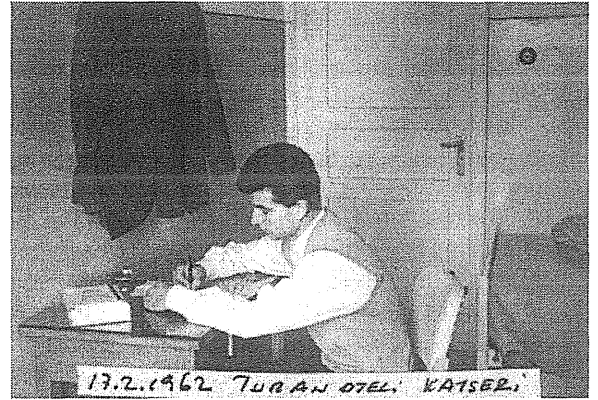
yapmaya başladı. Yalnız köyün yaşlıları küçük bir çocuğun arkasından namaz kılmak istemeyince buna çok üzüldü ve bu işi bıraktı. Aynı dönemde köye gelen tozlu resmi bir araç Orhan Alparслан'ın okul yaşamının devamında etkili oldu.

"Orhan Alparслан bu aracın üzerine çok dikkat çeken çantalı bir bayan resmi yapar ve bu resim bu araçla gelenlerin dikkatini çeker. Araç sahipleri resmi yapanı ararlar ve Orhan Alparслан'a ulaşırlar. Birlikte Orhan Alparслан'ın babasının yanına giderler ve babasına çocuğun mutlaka okutulması gerektiğini anlatırlar. İşte bundan sonra Orhan Alparслан'ın okula devamına karar verilir."

Böylece 1949 yılında Mecitözü'nde ortaokula başladı. 1952 yılında ortaokulu bitirdi ve aynı yıl Ankara'da Cumhuriyet Lisesine başladı. 1955 yılında liseyi bitirdi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine başladı. Hukuk fakültesinin üçüncü sınıfındayken ünlü Fransız dilbilimci Georges Dumezil ile tanıştı. Bundan sonraki yaşamında Dumezil'in büyük etkisi oldu. Aynı yıl Paris Güzel Sanatlar Akademisi'nin sınavına girdi ve yüksek bir derece ile sınavı kazandı. Paris'e gitti ve akademiye kaydoldu. 1962'de akademiye başarıyla bitirdi. Paris'teki eğitimi sırasında semiyoloji eğitimi de aldı ve uzun yıllar Dumezil'le Kafkas Dilleri Üzerine çalışmalar yaptı. Almanca, Fransızca, İngilizce, Adigece ve Türkçe biliyordu. Ayrıca tüm diğer dünya dilleri ile de ilgileniyordu. Resim, heykel ve mimari alanında da çalışmaları vardı. Ayrıca Kafkasya üzerine birçok makale yayınladı.

Askerliğini yedek subay olarak Edirne'nin Lalapaşa ilçesine bağlı Suakacağı Köyünde yaptı. 1982 yılında babası Aziz Alparслан'ın ölümü üzerine Türkiye'ye döndü. Bir süre İstanbul'da Yeni Ajans'ta reklam üzerine çalıştı. Daha sonra köyüne geldi ve köyünde yaşamaya başladı. Ömrünü köyüne ve köyündeki gençlerin eğitime adadı. Köydeki birçok gencin okumasında etkili oldu.

11 Haziran 2002'de 62 yaşındayken hayata gözlerini yumdu.

Çerkez filozofu vefat etti

Çorum'un Mecitözü İlçesi Danın Köyünde dünyaya geldi. Onun boyunca köyünde gençlerin yetişmesi için emek veren ve yüze yalın gencin üniversiteyi kazanarak meslek edineceği ve vefat eden Orhan Alparслан'ın denizi rahatsızlanarak hayatı gözlerini

Orhan Alparслан
Alparслан
Fransızca
Almanca ve
İngilizce biliyordu.

Aydınlık gazetesinin 09/06/2002 tarihli ve 776 sayılı baskısında yayınlanan, Emekli Deniz Binbaşı Erol Bilbilik imzalı yazıda öne sürülen çeşitli iddiaları ve Kafkas Derneği Genel Başkanı Muhittin Ünal tarafından kaleme alınan cevabi yazıyı bilgilerinize sunuyoruz.

DEMOKRATİK ÇERKES PLATFORMU'NUN KAREN FOGG İLE DERİN İLİŞKİSİ

AB'nin Çerkes sürgününü anma oyunu

Karen Fogg' la derin ilişki içindeki Demokratik Çerkes Platformu, 19 Mayıs'ı "Sürgünü anma günü" ilan etti. 21 Mayıs 1864'te sona eren Rus-Kafkas Savaşı'ndan 138 yıl sonra, Çerkes sürgünü anma gününün gündeme getirilmesi, AB'nin Türkiye'yi Yugoslavya gibi bölme çabasının bir parçasıdır.

EROL BİLBİLİK
(E. Deniz Binbaşı)

Demokratik Çerkes Platformu'nun 19 Mayıs 2002 tarihli Milliyet'te, "Sürgünde Yas" başlıklı bir ilanı yayınlandı. Bu ilan büyük boy olarak sokaklardaki panolarda da sergilendi. İlanda, "1864 Çerkes Sürgünü'nü ve sürgün yollarında ölen sevdiklerimizi anmak üzere 19 Mayıs 2002 Pazar günü saat 20.00'de İstanbul/Üsküdar'da Kız Kulesi karşısında denize çiçek bırakacağız" deniyor. 21 Mayıs 1864'te sona eren Rus-Kafkas Savaşı'ndan 138 yıl sonra Çerkes sürgünü anma gününün gündeme getirilmesi ve bunun her yıl kutlanmasının yolunun açılmış olması, menhus bir planın parçasıdır.

Çerkes sürgün gününün anılması Demokratik Çerkes Platformu'nun (DÇP) 138 yıl sonra mı aklına gelmiştir?

Rus Kafkas Savaşı 21 Mayıs günü sona ermişti. Sürgün günü olarak 21 Mayıs yerine neden 19 Mayıs seçilmiştir?

Çerkesler, 138 yıldan bu yana Türkiye, Suriye, Ürdün, İsrail, Rusya, Yugoslavya, Almanya, İngiltere, Fransa ve ABD'de yaşadıklarına göre DÇP, o ülkeler adına da bir sürgünü anma günü kampanyası başlatmakta mıdır?

"Sürgünü anma günü"nün gündeme getirilişinin, Türkiye, Rusya, Irak, İran, Suriye ve Orta Asya Cumhuriyetleri arasındaki ilişkilerin en iyi olduğu bir döneme rastlaması bir tesadüf müdür?

Sonuç olarak, Sürgünü anma gününün ilerde "Çerkes soykırımını anma günü"ne dönüştürülmesi ve Rusya'ya karşı bir koz olarak kullanılması veya ABD ve AB'nin Kürtler için dayattığı "özgürlükler" in Çerkesler için de gündeme getirilmesi planlanmaktadır.

FOGG-DÇP BULUŞMASI

DÇP'nin AB Temsilcisi Karen Fogg'la yaptığı görüşmeler bilinmese söz konusu değerlendirmelerin gerçekçi olmadığı kanısına varılabilir. Ne var ki, DÇP, Karen Fogg ile derin ilişkiler içindedir. "DÇP Çalışma Grubu" üyeleri ve Kaf-Der yöneticilerinin talebi üzerine 6 Kasım 2001'de Karen Fogg'la AB Büyükelçiliği binasında bir toplantı yapıldı. Toplantıya DÇP'den Fuat Uğur, ODTÜ Ekonomi Bölümü Başkanı Erol Taymaz, Kaf-Der Başkanı Muhittin Ünal ve Doç. Dr. Ayhan Kaya katıldı.

Fuat Uğur, Fogg'a Çerkes faaliyetleriyle ve sivil toplum örgütü olarak tanıttığı DÇP'yle ilgili detaylı bilgi verdi. DÇP'nin bin denekli "Türkiye'de Çerkes kimliği" başlıklı sosyolojik araştırmasını anlattı ve araştırmanın anket broşürüyle DÇP'nin yayınladığı deklarasyonun İngilizce çevirisini takdim etti.

Kaf-Der Başkanı Muhittin Ünal, Dernekler Yasası ile getirilen sınırlamalardan şikâyet etti. 2002 yılında gerçekleştirilmesi düşünülen uluslararası bir sempozyum projesini aktaran Muhittin Ünal, Fogg'dan destek talebinde bulundu.

FOGG: ÇERKESLERİ ÇOK ÖNEMSİYORUZ

Konuşmaları dinledikten sonra Fogg şu açıklamalarda bulundu: "Çerkesler'i çok önemsiyoruz, Çerkesler ve Balkan göçmenleri Türkiye'nin en önemli reformist güçleridirler. Türkiye'deki etnik gruplar için azınlık tanımının kullanılması doğru değildir. Bu tanım Avrupa'da terk edilmeye başlanmıştır, günümüzde Avrupa'da 'çok kültürlülük' kavramı da yerini, 'kültürel çoğulculuk' kavramına terk etmiş bulunmaktadır. Etnisitenin yaşadığı sorunlar AB'nin ilgi alanındadır ve biz sizlere bu çalışmalar doğrultusunda elimizden gelen desteği sunmaya hazırız. Avrupa'nın kültürel ve dilsel çeşitliliği bir zenginlik ve yaratıcılık kaynağı olarak görülmektedir. Çeşitliliği korumak AB için önemli bir görevdir." Her anadil, ister 1000 kişi, ister 100 milyon kişi tarafından konuşulsun aynı derecede önemlidir. Nispeten daha az kullanılan dil, Avrupa için bir zenginleşmedir. Sarddinya, Sorb, Sami, Gal, Galiçya, Katalan, Greko dilleri vardır ve 40 milyondan fazla insan bu dilleri konuşmaktadır. Az sayıda insanın konuştuğu bu dillerle bilgi ve eğitimi desteklemeye yönelik MERCATOR adlı bir özel AB programı vardır. Kırktan fazla bu türden dil vardır ve AB'nin genişlemesiyle bunların sayısı hızla artacaktır. Türkiye Avrupa Birliği'ne katıldığında Lazcadan, Süryanice'ye, Çerkesçe'den Kürçe'ye kadar ve eğer yaşamaya devam ederse başka pek çok dil bunların arasına girecektir.

"Avrupa Komisyonu 2001 yılının 'Avrupa Diller yılı: Birlik = Çeşitlilik' olarak ilan edilmesi doğrultusunda bir öneri sunmuştur. Oysa halen Türkiye'de Anayasa'nın 26 ve 28. maddeleri dilde yasaklamayı öngörmektedir. Bu konuda bir an önce yapıcı bir tartışmaya girilmesi gereklidir. Hem Demokratik Çerkes Platformu'na hem de Kaf-Der'e yapacakları somut çalışmalarda destek vereceğiz, kültürel çalışmalar ve dil üzerine geliştirilecek tüm projelerin bütçeleriyle birlikte bana sunulması gerekmektedir."

Sayın Erol BİLBİLİK

"AB'nin Çerkes Sürgününü anma oyunu" başlıklı yazınız hk.

AYDINLIK dergisinin 2 Haziran tarihli nüshasında yer alan yazınızı hayretler içerisinde okudum. İki sene önce Ankara'da Milli Kütüphanede düzenlenen panelinizi izlemiş ve farklı şeyler düşünmüştüm. Yazınız "demek ki yanılmışım" dedirtti. Teşekkür ederim. Bu konuyu işlemeyen önce sorma ve araştırma gereği duysaydınız Çerkes Sürgünü konusunu ve tarihini öğrenmiş olur ve böylelikle okurlarınıza da yarar sağlardınız. Demokratik Çerkes Platformu adına İstanbul'dan gelen arkadaşlarla birlikte sayın Karen FOGG'u bürosunda ziyaret edip ilk ve son kez görüştüm. Görüşme sırasında konu olan Dernekler Yasası değişikliği, bir sır değildir ve aynı konuyu çok daha detaylı olarak Meclis'teki tüm parti ileri gelenlerine ve 50 'den fazla parlamentere de iletmış bulunmaktayım. Kültürel çalışmalara destek konusu ise, evrensel kültürün önemli bir parçası olan ve günümüzden 5000 yıl önce Maykop'ta maden çağına imzasını atan ve Anadolu arkeolojisinde önemli payının bulunduğu bir çok bilim adamınca kabul edilen bir halkın kültürünün layık olduğu şekliyle tanıtılabilmesi adına, tüm kültürlerin yaşaması gerektiğine inanan her merci ile konuşulabilir bir konudur. Kaldı ki, Avrupalıların desteğini almak için ille de Karen Fogg'dan yardım istemek gerekmiyor. Bu gün Avrupa'nın çok sayıda kentinde bizim gibi Dünya Çerkes Birliği'nin kurucusu olan kardeş kültür derneklerimiz vardır. Onlar kanalıyla da aynı konular görüşme konusu edilebilirdi. Ama biz öküzün altında buzağı aramadığımız için, gizlimiz saklımız olmadığı için görüşmekte hiçbir sakınca görmedik. Bundan sonra da görüşmek gerekirse, demokrat ve laik görüşlü diyaloglardan yana bir kişi olarak yine görüşmekte sakınca görmem.

Gelelim öğrenmek istediklerinize,

1- Çerkes Sürgünü anma törenlerine, Karen Fogg'dan çok önceleri 1978'li yıllarda başladık ve 1991 yılından beri düzenli olarak her yıl panel, açık oturum, konferans ve anma törenleri düzenleyerek devam ediyoruz. Tümü de devletimizin malumudur. Bu konuda yayınlanmış dergi ve kitapları biraz karıştırsaydınız, birlikte yaşadığınız 5 milyonu aşkın bir halkın tarihi sorunlarına birazcık duyarlılıkla yaklaşırdınız böyle yanılgılara düşmezsiniz.

2- Geçmiş yıllardaki örneklerine bakarsanız, etkinliklerin, 21 Mayıs tarihine en yakın hafta sonunda yapıldığını kendiniz tespit eder ve 19 Mayıs'ın özel anlamıyla ilgilendirmezsiniz. Kaldı ki, 19 Mayıs tarihinin özel anlamı kimsenin tekelinde değildir. Ayrıca, bu ülkenin vatandaşları olarak o günlerde yollara çıkan, cephelere koşan kadroları ve Kurtuluş Savaşı'nın hazırlık dönemini iyi incelemiş olsaydınız bunları yazmanızın ne kadar gereksiz olduğunu kendiniz de takdir ederdiniz.

3- Saydığınız ülkelerdeki derneklerimizde aynı gün ve aynı saatlerde değişik boyutlarda sürgünü anma törenleri yıllardan beri yapılmaktadır. Zira, o gün dünyada yaşayan tüm Çerkeslerin kara günüdür.

4- Çerkes Sürgünü'nü anmanın bir çok ülkenin ilişkisini neden bozacağını anlamak kabil değildir. Yapılan söz konusu törenlere, saydığınız devletler üst düzey temsilcilerle katılmakta hiçbir sakınca görmemektedirler.

5- Türkiye'nin Rusya Federasyonu ile ilişkilerini zedeleme ihtimalini ima ediyorsunuz. Siz müstehin olun. Rusya Federasyonu bu konuda sizden çok daha rahat. Bir çok Rus tarihçisi ve aydını sayısız eserler verdiler ve eserlerinde Çerkes halklarına uygulanan soykırım ve sürgünü net bir şekilde ortaya koydular. Ayrıca, Rusya Federasyonu içerisindeki Cumhuriyetlerimizde 21 Mayıs günü anma tarihi olarak belirlenmiş olup o gün zorunlu iş günü değildir, dileyen törenlere katılır dileyen işine gider.

6- Bilmediğiniz bir başka konuyu daha belirtmek isterim. Dünyada mevcut Adıge-Abhaz halkları arasında kurulmuş olan Çerkes Kültür derneklerinin ortak kuruluşu olan ve merkezi halen, Rusya Federasyonuna bağlı Kabartay-Balkar Cumhuriyeti'nin başkenti, NALÇIK'ta bulunan DÜNYA ÇERKES BİRLİĞİ'nin girişimi ile UNPO'nun 15 Temmuz 1997 tarihli 5. Genel Kurulunda ; "19.Yy.da Çerkes ulusuna soykırım ve sürgün uygulandığını, çıkarılacak bir yasayla Çerkesler'e sürgünde yaşayan halk statüsü, çifte pasaport - çifte vatandaşlık hakkı ile Anavatanlarına özgürce geri dönüş hakkı tanınmasını" isteyen bir karar alınmış ve Rusya Federasyonu Devlet Başkanlığına tebliğ edilmiştir.

DÇB'nin Genel Kurullarında 1991'den itibaren alınan benzeri kararlardan birisi kendisine tebliğ edildiğinde, o zamanın Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Yeltsin, sürgünün 130. yıldönümünde yayınladığı bir bildiriyle " Çerkes halklarının Çarlık rejimi tarafından mağdur edildiğini, uğranılan haksızlığın uluslararası kurallara göre giderilmesi gerektiğini" dünya kamuoyuna ilan etmiş ve ardından da dönüş yasaları yürürlüğe konulmuştur.

Sonuç olarak AB ve Karen Fogg ile sizin kavganız olabilir ve bunu anlarım. Ama uzaktan yakından ilgisi olmayan, 138 yıldır süren bir sorunumuzu ille de Avrupalıların tezgahı imiş gibi göstermeye hakkınız yoktur. Basın ahlak yasası, asgarisinden hakkaniyet ve asker mertliği, cevabımın aynıyle neşrini gerektirir. İyi günler dileğiyle. Ankara, 18.06.2002

Muhittin ÜNAL
Kaf-Der Genel Başkanı

Kaynaklar :

<http://www.aydinlik.com.tr/arsiv/2002/06/09/anasayfa.html>

Çar Adayı Gösterilen Adıge

Pşıbiy Yinal

1552'de Çar IV. İvan döneminde 1552'de ilk Adıge elçileri Moskova'ya gitmiş, Adıgelerle Ruslar arasında ilk dostluk anlaşması imzalanmıştı. 1557 Temmuz'unda ikinci bir Adıge heyeti Moskova'ya giderek Çar IV. İvan'la daha ciddi manada ikinci bir anlaşma yapmışlardı. Buna göre Ruslar'la Adıgeler hep dost kalacaklar, birbirlerine saldırmayacaklar, birinin düşmanı diğerinin de düşmanı sayılacak, düşmana karşı ortak hareket edilecekti. Çar Adıgeleri düşmanlarına karşı koruyacağına ve yardım edeceğine dair yemin etmişti. Çar verdiği sözü tutmuş, bir çok defalar Adıgelere yardım etmiş, onları yalnız bırakmamıştı.

Çar IV. İvan 1561'de Kabardeylerin büyük Prensi Temırko'nun kızı Goşney'le evlenmiş, Adıgelerle akraba olmuştu (Goşney 1569'da 25 yaşında vefat etti). Goşney'e Mariya ismi verilmiş, Hristiyan geleneklerine göre nikahı kıyılmıştı.

Goşney'in kardeşi, yani IV. İvan'ın kayın biraderi Mamsırıkko, Çarın emrinde çalışmış, büyük görevler almış, bunları başarılı bir şekilde ifa etmiş, korku bilmeyen cesur bir insandı. Aslan lakabıyla anılırdı. Kolordu, Ordu komutanlığı yaptı. Çok işler başardı, çok zorluklarla karşılaştı fakat hepsinin üstesinden gelmiş, Ruslarla Adıgelerin hep dost ve müttefik kalmasını sağlamış, kendi halkına karşı hep dürüst ve yapıcı olmuştu. Rusya'nın gelişmesinde, güçlenmesinde unutulmaz hizmet görmüş, Rus tarihinde silinmez izler bırakmıştı. Ruslar ona hayrandı; bugün bile o günden kalma Rus şarkılarında onun ismi övgüyle zikredilmekte.

O vatanını çok severdi ve vatanına çok hizmet etmişti. Sözü çok geçerliydi. Becerikli, cesur, ileriye görebilen tam bir liderdi. İki halkın barış ve güven içinde yıllarca iyi komşuluk içinde yaşamasında büyük emeği geçmişti. Kendi vatanına bir saldırı olursa ilk silaha sarılan ve en önde savaşan oydu. İnsanlara, değer, cesaret ve güven veriyordu. Rus belgeleri, arşivleri, onu metheden satırlarla doludur.

Hayatı boyunca insanların, doğru dürüst, ahlaklı olarak yetişmesini ve ona göre çalışmalarını istedi, o uğurda çok emek verdi. Bütün bu hizmetleri karşılıksız kalmadı: Tarihte hak ettiği yeri aldığı gibi şarkılara konu oldu, şan ve şöhrati dillerde, zihinlerde kaldı. Onunla ilgili şarkı ve

Mamsırıkko ismi Rusça'da Kastryuk adıyla anılmakta. Şarkılardaki ifadelerle tarihi belgelerdeki ifadeler biraz farklılık göstermekte. Şarkılarında biraz kasıt, biraz çekemezlik havası hissedilmekte, kendini beğenmiş, kimseyi takmayan, başına buyruk olarak gösterilmekte. Fakat tarihte büyük bir diplomat, becerikli, cesur bir komutan ve gerçek bir devlet adamı olarak zikredilmekte; çarın ilk akıl danıştığı, en güvendiği kişi olarak bildirilmekte.

Mamsırıkko'nun üç oğlu olmuştu. Bunlardan Hristiyan olduktan sonra Dimitriy ismini almış olan Mamsırıkko Kanşav, Rus tarihi kaynaklarında Çerkeskiy Dimitriy Mamsırıkoviç olarak geçmektedir. O, çok çabuk yükselmiş, bir çok önemli görevlerde bulunmuş, Rus Ordusu'nda Genelkurmay Başkanlığı yapmış, 1619'da Rusya'nın en büyük devlet unvanı olan Boyarin unvanını almıştı. Doğu Rusya'nın bölge valiliğine getirilmiş, on yılı aşkın bu görevi sürdürmüştü.

Gerek babası Mamsırıkko'nun ve gerekse kendisinin Rusya'nın oluşmasındaki büyük hizmetleri unutulmamıştı. Mamsırıkko Dimitriy'in Moskova'daki evinin bulunduğu caddeye babasının ismi olan Mamsırıkov (Mamsıryukovke, Mamsıryukov) ismi verilmişti.

IV. İvan'ın ölümünden sonra Moskova'da meydana gelen büyük kargaşa ve idari boşluktan sonra Devlet Duması'nın önünde halledilmesi gereken büyük bir problem duruyordu: Rusya'yı idare edebilecek, güçlü, akıllı, becerikli Çarı seçmek. Bunun için çok sayıda meşhur, makam ve mevki sahibi insan aday olmuştu. Fakat Duma şu üç ismi Çar adayı olarak tespit etmişti:

1. Dimitriy Trubeçkov
2. Dimitriy Mamsırıkoviç (Mamsırıkko Kanşav)
3. Mihail Romanov

El kaldırma şeklinde yapılan açık oylamada Duma, Romanov'u Çar olarak seçmiş, böylece 1613'de başlayıp, 1918'de sona eren Romanov sülalesi Rusya'nın idaresini ele almıştı.

Mamsırıkov Kanşav, bu seçimden sonra da uzun yıllar Romanov hanedanıyla birlikte devletin en üst kademesinde görevler almış, hizmete devam etmişti.

["Adıge Xeukh" (Adıge Yurdu) adlı eserden çeviren Çurmit Muzaffer Kalkan]

ABAZA EDEBİYATININ İLK YAZARI

TATLUSTAN TABUL

P.K.Çekalov

Tatlustan Tabul Abaza edebiyatının kurucusu, Abaza folklorunu ilk derleyen ve yayımlayan kişidir. Çerkes ve Abaza dilleri ve edebiyatları konusunda ilk okuma ve ders kitaplarının yazarıdır. Abaza alfabesinin hazırlanmasında önemli rol oynadı. Halkın aydınlanması, yazısının olması, büyük bir kültüre ve edebiyata sahip olması için mücadele etti. Büyük bir manevi güce sahipti ve insan sevgisiyle doluydu.

1879'da, bugünkü Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan Elburgan köyünde doğdu. Babasının adı Zekeriy'di. Medreseyi bitirdi ve Kuzey Osetya'daki Ardon din okuluna girdi. Fakat oradan ayrıldı ve eğitimini de tamamlamadı. 1914 yılında Elburgan'daki ilkokula öğretmen olarak atandı. Ertesi yıl Teberda'da yapılan Batalpaşinsk bölgesi öğretmenler toplantısında sadece erkek çocuklara değil, kız çocuklara da okuma yazma öğretilmesi, Arapçanın yanında Rusça eğitim de verilmesi görüşünü savundu. Bu yüzden öğretmenlikten uzaklaştırıldı.

1920 yılında, Sovyet iktidarı kurulduğu dönemde Tabul yeniden Elburgan ilkokulu öğretmenliğine atandı. 1924'te Arap harflerine dayalı Çerkes alfabesini hazırladı, ilk Çerkesçe okuma ve ders kitaplarını çıkardı, Çerkes gazetesıyla işbirliği içinde çalıştı. 1926'da *Caldux* adlı öyküsü yayımlandı. 1929'da Çerkesçe piyeslerin, tiyatro oyunlarının ve şiirlerin yer aldığı *Zuli* adlı toplu eseri çıktı.

Otuzlu yıllar Tatlustan Tabul'un yaşamındaki en verimli yıllardı. Hazırladığı Abaza alfabesi 1933'ten 1936'ya kadar kullanıldı. Rusça okul kitaplarından yararlanarak kendisi veya diğer yazarlarla birlikte dokuz okuma öğrenme kitabı (bukvar), Abazaca dilbilgisi kitabı, okuma kitapları hazırladı. Bunlardan bir kısmı o dört yılda yedi kez tekrar basıldı. Ders kitaplarında çeviri ve uyarlama öyküler kadar kendi eserleri, Abaza sözlü halk sanatının ürünleri de yer alıyordu. Okul kitapları üzerindeki çalışmasını, Çerkesk Pedagoji Yüksek Okulu'ndaki öğretmenlik faaliyetiyle birlikte yürütüyordu.

Tatlustan Tabul'un eğitim ve edebiyat çalışmaları 1937'de kesintiye uğradı. Abaza dilini yozlaştırdığı ve Türkiye adına casusluk yaptığı suçlamalarıyla tutuklandı. Ağır işkence ve aşağılanmalara maruz kalarak iki yılını Çerkesk hapishanesinde geçirdi. N.İ.Yejov'un (Stalin döneminde SSCB başbakanı) ağır suçları ortaya çıktıktan sonra suçsuz bulunarak serbest bırakıldı.

Büyük Anayurt Savaşı'nı (İkinci Dünya Savaşı-Ç.N.) büyük, kişisel bir felaket olarak kabul etti ve bu yüzden uzun süre acı çekti. Bölge, Alman işgali altında bulunduğu sırada ona dini faaliyetleri canlandırması teklifi yapıldı. Buna eski bir Abaza atasözüyle cevap verdi: "Dışarı atılan külü tekrar eve getirsen de artık ısıtmaz".

Savaş bittiğinde ve ulusal gazete ilk sayısını çıkardığında, sabah redaksiyona koştu ve sanki

bu onun kişisel bayramıymış gibi çalışanları kucaklayarak kutladı. Elinde gazeteyle Pedagoji Yüksek Okulu'nu, halk eğitim merkezini, matbaayı dolaştı, çalışanların ellerini sıktı, sevincini onlarla paylaştı.

İleri yaşına rağmen Tatlustan Tabul savaş yüzünden kesintiye uğrayan, Abaza çocukları için ders kitapları hazırlanması ve basılması işine aktif olarak katılmaya başladı. Çalışma azmi hayret vericiydi. Kısa sürede, Rusçadan çevirerek ve folklorla dayalı kendi edebi eserlerini de katarak hacimli birkaç ders ve okuma kitabı yayımladı.

1951 yılında Çerkessk Bilimsel Araştırma Enstitüsü'nde çalışıyordu. Aralarında *Abaza Bilmeceleri ve Atasözleri* de olmak üzere birkaç bilimsel çalışmayı yayına hazırladı. Tatlustan Tabul sözlü halk sanatını tutkuyla sevir, biliyor ve mükemmel şekilde kullanıyordu. 1947'de ilk Abaza masalları seçkisini, 1955'te de K.Şakrıl ile birlikte bir diğerini yayımladı. Bu, Tabul'un Abaza kültürüne yaptığı son katkıydı; ertesi yıl yaşama veda etti.

Tatlustan Tabul'u yakından tanıyan ve anılarında ona oldukça geniş yer ayıran yazar Jır Hamid, *Güneşle Uyananlar* adlı eserinde şunları yazıyordu:

"19 Şubat 1956'da Abaza halkı ve edebiyatı büyük bir acı yaşadı. Halkın ve dilinin koruyucusu, edebiyatın kurulması, yükselmesi ve gelişmesi için yaşamını adayan, halkın öğretmeni, müjdecisi Tatlustan Tabul'umuz öldü..."

Şubat her zamanki gibi soğuktu; insanın yüzünü yakan, dondurucu bir rüzgar esiyordu... Tatsultan Tabul'un naaşını uğurlayanlar yürekleri acıyla dolu, başları önlerinde Elburgan sokaklarından geçtiler..."

Tabul'un bıraktığı geniş ve çok yönlü sanat mirasından sadece temel olanları, daha çok edebiyatla ilgili olan çalışmalarını aşağıda veriyoruz:

1. *Zuli; Piyesler, Şiirler, Şarkılar*. Batalpaşinsk, 1929, 55 s., Çerkesçe.
2. *Guka; Öykü//Tabul T. İlkokullar için okuma kitabı, Bölüm I. Üçüncü öğretim yılı için.*- Sulimov, 1934, s.5-8. Abazaca.
3. *Calduz; Öykü//Tabul T. İlkokullar için okuma kitabı, Bölüm I. Üçüncü öğretim yılı için.*- Sulimov, 1934, s.23-26. Abazaca.
4. *Beyazların Köyümüzde Yaptıkları; Öykü//Tabul T. İlkokullar için okuma kitabı. Üçüncü öğretim yılı için.*- Sulimov, 1934, s.26-27. Abazaca.
5. *Fatimat; Öykü//Tabul T. İlkokullar için okuma kitabı. Bölüm I. Üçüncü öğretim yılı için.*- Sulimov, 1934, s.28-31. Abazaca.
6. *Gulya ve Fatimat; Şarkı//Tabul T., Kuc U. İlkokullar için okuma kitabı. Bölüm I. Üçüncü öğretim yılı için.*- Sulimov, 1936, s.51-54. Abazaca.
7. *Dadıra; Öykü//Malhoz M.- Meremkul N. Edebi Okuma Parçaları. Böl.2. İlkokul dördüncü sınıf için.* Çerkessk, 1940. Abazaca.
8. *Bilge İbtihar//Malhoz M., Meremkul N. Edebi okuma parçaları. Bölüm 2. İlkokul dördüncü sınıf için.* Çerkessk, 1940, s.37-42. Abazaca.
9. *Sosruko ve Sotraş//Krasnaya Çerkesiya. 9 Mart 1941.* Abazaca.
10. *Sosruko ve Sosranpa//Krasnaya Çerkesiya. 13 Nisan 1941, Abazaca.*
11. *Sosruko ve Altı Adam//Krasnaya Çerkesiya. 25 Nisan 1941, Abazaca.*
12. *Abaza Masalları; Stavropol, 1947, 145 s. Abazaca.*
13. *Ktım, Kıtş, Kakana//Tabul T. Rodnaya Reç. İlkokul 4. sınıf okuma kitabı. Stavropol, 1947, s.53-89. Abazaca.*
14. *Tatış//Tabul T. Rodnaya Reç. Yedi yıllık okulların 6. sınıfı için okuma kitabı. Stavropol, 1947, s.137-147. Abazaca.*
15. *Dadıra ve Yüz Aile//Tabul T. Rodnaya Literatura. Yedi yıllık okulların 6. sınıfı için okuma kitabı. Çerkessk, 1957, s.23-41. Abazaca.*
16. *Abaza Bilmeceleri ve Atasözleri//Çerkessk Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü Çalışmaları. Çerkessk, 1954. Abazaca ve Rusça.*
17. *Abaza Masalları, (K.Şakrıl ile birlikte). Çerkessk, 1955, s.303-322. Abazaca.*
18. *Zuli; Piyesler, Şiirler, Şarkılar. Çerkessk, 1958, 55 s. Abazaca.*
19. *Şafak Işığı; Seçme Eserler. Çerkessk, 1982, 256 s. Abazaca ve Çerkesçe.*

Eğitim ve pedagoji alanındaki yayınları bu listeye alınmamıştır.

**Tatlustan Tabul'un Eserleri ve Yaşamı
Hakkında Kaynaklar:
Tatlustan Tabul'un Eserleri ve Yaşamı
Hakkında Kaynaklar:**

1. *Aut L.*; Zuli//Revolutsiya i gorets (Devrim ve Dağlı). Rostov-na-Donu, 1928, No 5, s.73-74. Rusça.
2. *Çamozokov*; İstoriya kabardinskoy pismennosti (Kabardey yazısının Tarihi)//Zapiski Severo-kavkazskogo Naučno-issledovatel'skogo İnstitutu. Rostov-na-Donu, 1929, T.2, s.279-280. Rusça.
3. *Lavrov L.İ.*; Abazını (Abazalar). Çerkessk, 1957, s.107. Rusça.
4. *Malbahov N.*; "Zuli" Seçkisine Önsöz//Tabul T., Z.Zuli. Çerkessk, 1958, s.3-4. Abazaca.
5. *Baltin P., Bekizova L.*; Literatura narodov Karaçayevo-Çerkesii (Karaçay-Çerkesya Halklarının Edebiyatı)//Tr.KÇNİİ, Vıp.3, Ser. filolog. Çerkessk, 1959, s.124-125. Rusça.
6. *Bekizova L.*; Çerkesskaya sovet'skaya literatura (Çerkeş Sovyet Edebiyatı). Çerkessk, 1964, s.43-50. Rusça.
7. *Bekizova L., Tugov V.*; Bratstvo literatür - bratstvo narodov (Edebiyatların Kardeşliği Halkların Kardeşliğidir)//Svet Drujbi. Çerkessk, 1964, s.312-313. Rusça.
8. *Tugov V.*; Halk Unutmaz//Zarya: sb. proizvedeniy abazinskih avtorov. Çerkessk, 1965, s.144-148. Abazaca.
9. *Tugov V.*; Karaçay-Çerkesya Halkları Edebiyatı//Alaşara-Suhum. 1965, No 3, s.7-8. Abhazca.
10. *Tugov V.*; Abaza Edebiyatının Kuruluşu. Çerkessk, 1966, s. 13-43. Abazaca.
11. *Nevskaya V.P.*; Karaçayevo-Çerkesiya v sovyetskoy istoričeskoy nauke (Sovyet Tarih Biliminde Karaçay-Çerkesya)//Tr.KÇNİİ. Vıp.5. Ser. istor. Çerkessk, 1966, s.279. Rusça.
12. *Tugov V.*; Pisateli Karaçayevo-Çerkesii (Karaçay-Çerkesya Yazarları). Çerkessk, 1966, s.4-6. Rusça.
13. *Tugov V.B.*; Oçerki istorii abazinskoy literatür (Abaza Edebiyatı Tarihi Üzerine Deneme). Çerkessk, 1970, s.103-108. Rusça.
14. *Jirov H.D.*; Güneşle Uyananlar. Çerkessk, 1972, s.91-138. Abazaca.
15. İstoriya sovyetskoy mnogonatsionalnoy literatür (Çokuluslu Sovyet Edebiyatı Tarihi). Moskova, Nauka, 1974, b.6. S.342, 345-347, 350. Rusça.
16. *Bekizova L.A., Karayeva A.İ., Tugov V.B.*; Jizn, geroy, literatura (Yaşam, Kahraman, Edebiyat). Çerkessk, 1978, s.28-31. Rusça.
17. *Tugov V.B.*; Düşünme Zamanı. Çerkessk, 1979, s.12. Abazaca.
18. T.Tabul'un 100. Doğum Günü Anısına//Kom. al., 23 Ağustos 1979. Abazaca.
19. T.Tabul'un 100. Doğum Günü Anısına//Kom. al., 15 Eylül 1979. Abazaca.
20. Tabul Hakkında Birkaç Söz//Kom. al., 22 Eylül 1979. Abazaca.
21. *Tsekov P.*; Halkın Öğretmeni//Kom. al., 9 Ekim 1979. Abazaca.
22. T.Tabul'un 100. Doğum Günü Anısına//Kom. al., 20 Aralık 1979. Abazaca.
23. Prosveditel: sb. statey k 100-letiyu so dnya rojdeniya A.-H.Ş.Canibekova i T.Z.Tabulova (Aydınlanmacılar: A.-H..Canibek ve T.Tabul'un 100. Doğum Günü Anısına Toplu Makaleler). Çerkessk, 1981, s.72-111. Rusça.
24. *Tugov V.B.*; Yeni Yaşamın Getirdikleri//Tabul T. Svet Zari. Çerkessk, 1982, s.3-23 Abazaca.
25. Abazini. İstoriko-etnografičeskiy oçerk (Abazalar. Tarihi-Etnografik Deneme). Çerkessk, 1989, s.191. Rusça.
26. *Abazov A.*; Tatlustan Tabul'un Piyesi Hakkında//Abazaşta. 22 Eylül 1992. Abazaca.
27. *Thaytsuhov B.*; Tatlustan Tabul'un Bazı Eserleri Hakkında//Abazaşta. 17 Kasım 1994. Abazaca.
28. Tatlustan Tabul'un Savaş Öncesi Eserleri Hakkında Eleştiriler//Abazaşta. 25 Şubat 1995. Abazaca.
29. *Çekalov P.K.*; Stranitsi istorii abazinskoy literatür (Abaza Edebiyatı Tarihinden Sayfalar). Çerkessk, 1995, s.5-9. Rusça.

“Abazinskiye pisateli – bio-bibliografičeskiy spravočnik”
(Abaza Yazarları – Biyografi-Bibliyografi Kılavuzu), Moskova, 1996.

[Çeviren: Murat Papşu]

MURAT YAĞAN'IN YAPITLARINA BAKIŞ

Yemuz Anıl Sevim

Abhaz halkından 'ortalama birey'in pek çıkmadığını, Abhazların hep olağandan çok farklı ve uçlarda ki karakter yapılarıyla hangi topluluğun içinde olurlarsa olsunlar belirgin derecede sıvırdıklarını duydum ve gözlemledim bugüne dek. Son tanıdığım Abhaz ise bu kanıyı destekleyen söylemleriyle gözlemlerimi benim gö-

zümde daha da haklı çıkarttı. Bu derinlemesine Abhaz, Sayın Murat Yağan. Elinizde tuttuğunuz sayımızda ise bu saygıdeğer büyüğümüzün ilkinde otobiyografik içerik olarak yer aldığı, ikincisinde ise köklerini Kafkas Dağları ardında barındıran Amista Kebze öğretisine açıklık getirdiği iki yapıtını tanıtacağız: "Murat Yağan'ın Spiritüel Otobiyografisi-Kafdağı'nın Ardından Geliyorum" ve "Kebze Toplumu".

Murat Yağan'ın Spiritüel Otobiyografisi- Kafdağı'nın Ardından Geliyorum

İlk kitap, girişinde kendini 'şöyle bir' özetleyen bir tanım cümlesiyle başlıyor: "Bu kitap hem bir otobiyografi, hem de ruhsal bir yolculuğun kayıdır.". İlk sayfayla birlikte, bu ilginç yaşam öyküsünün en can alıcı olay ve olgularının içinde adeta bir astral seyahate çıkıyor, bu sahnelerde kendinize biçilmiş figüran rolünü en iyi şekilde oynamaya çalışıyorsunuz. Son sayfalara doğru ise, bir yaşamın bu denli dolu ve verimli biçimde tüketilmiş olmasına karşı duyduğunuz şaşkınlık, hayranlık ve hatta biraz da imrenmenin sizde Murat Yağan'a karşı oluşturduğu kaçınılmaz sempati ruhunuza hakim oluyor. "Çok yönlü" sıfatı, Yağan'ın çok yönlülüğünü tanımlayacak nitelikte güçlü bir sıfat değil yazık ki. Abhazya-Aşkara'da dünyaya geliş, 1916'da Türkiye'ye göç... Galatasaray Lisesi'ndeki eğitimin

ardından kitapta da belirtilen birtakım nedenlerden dolayı tamamlanamamış mühendislik ve tıp eğitimleri, bu dönemi takip eden bir olgunluk çağından sonra ise göç sona ermiyor Murat Yağan için: Bu defa 1963 yılında hala yaşamakta olduğu Kanada'ya yerleşiyor kendisi ve ailesi için en ideal olanı yakalayabilmek için.

Doksan yıla yaklaşan zaman dilimine çok az insanın sığdırmayı başarabileceği deneyimleri sığdırmış Murat Yağan: Soylu bir Abhaz kabilesine dahil olmanın getirdiği aristokratik sorumluluklar ve sıkı geleneksel eğitim, temelini bu eğitim dönemlerinde aldığı bir at ustalığı ve takip eden yıllarda Türkiye Milli Takımı'nda gelen sayısız şampiyonluklar ve rekorlar, Kafkasya sevdasının gençlik yıllarında onu yönlendirdiği dernekçilik ve örgütlenme girişimleri, hatta bu duygularının itki gücüyle kendini Alman İstihbarat Teşkilatı'nın bir üyesi olarak buluşu, Bektaşî dervişliği macerası... Bu süreçleri anlatan satırların içinde gizlenmiş ve okuyucuya aşamalı olarak hissettirilmeye çalışılmış olan ise, otobiyografinin bir anlamda iskeletini oluşturan, Murat Yağan'ın "Tanrı inancı" yaklaşımı ve spiritüel gelişimi konularıdır. İslam'ı kabul etmiş insanların büyük kesiminin bugün temel rehber olarak bellemiş olduğu Ortodoks İslam unsurlarından kopuş ve Sufizm düşüncesine kayış, ve ardından İsa'yla temas sonunda başlangıca kıyasla tam anlamıyla yön değiştiren ve olgunluk kazanan bir spiritüel gelişim, kitap boyunca Yağan'ın diliyle akıcı ve şaşırtıcı bir anlatım kazanmış. Kitapta yer alan anekdot ve açıklamalarda size çok ilginç gelecek ve tekrar tekrar okuma hissi uyandıracak cümlelere rastlayacak olmanız şüphe götürmez. Kafkas yapıyı kılıçlarla doğru kullanılması halinde küçük bir çocuğun dahi bir inegî ortadan ikiye bölebilecek oluşu, Murat Yağan'ın tıp eğitimi aldığı dönemde aynı zamanda Alman İstihbarat Teşkilatı'ndaki çalışmışlığı, yine aynı dönemde fakültede maruz kaldığı bir adaletsizlik sonrası Yağan'ın yüzlerce kişiyi elinde silahla önüne katıp kovalayışı gibi hoş ayrıntılar kitabın ana fikrini şekillendirmese de okumayı keyifli kılan bu küçük parçalardan bazıları. Bir de etkileyici bir 'aşk' tanımı var ustanın: "...önemli olan, kendisi için zevkli sayılacak bir deneyimi, bu deneyimden hoşlanacağını düşündüğü birisi ile paylaşarak tamamlamaktır. ...Bu cazibeye aşk adı verilir. İşte bu cazibe, o şahsın dünyada o şeyi sizin paylaşacağınız tek adam olması dolaşısıyla ortaya çıkar." (s. 126).

Otobiyografi sekiz bölüme ayrılmış ve sekiz başlık altında okuyucuya sunulmuş. Tahmin edeceğimiz üzere bu sekiz bölüm, aslında Murat Yağan'ın yaşamındaki sekiz dönüm noktasını da teşkil ediyor. Bu tarz bir düzeni Yağan'a kitabın düzenlenmesinde destek olan Patricia Johnson ve Joan McIntyre seçmiş olsalar gerek. Düzeniyile de oldukça okunulması kılınmış olan bu otobiyografiyi Türkçeye kazandıranlar Şenol Zaman ve Bahri Kazbek. Sayın Kazbek'in bir önsöz metni ve Murat Yağan'a ait bir de giriş bölümü bulunuyor kitapta. Tley Yayınları'nın bize sunduğu bu paha biçilmez doluluktaki yaşama ait satırların, en azından kültürümüzün omurgasını oluşturan Xabze-Kebze'nin tanımını ve saygınlığını evrensel boyutlara ulaştıran thamademiz Sayın Murat Yağan'ın kişiliğini ana hatlarıyla da olsa tanımak anlamında okunmasında yarar var. Bu kitap, O'nun da dediği gibi: "Tam anlamıyla bir ruhsal yolculuğa ait kayıttır."

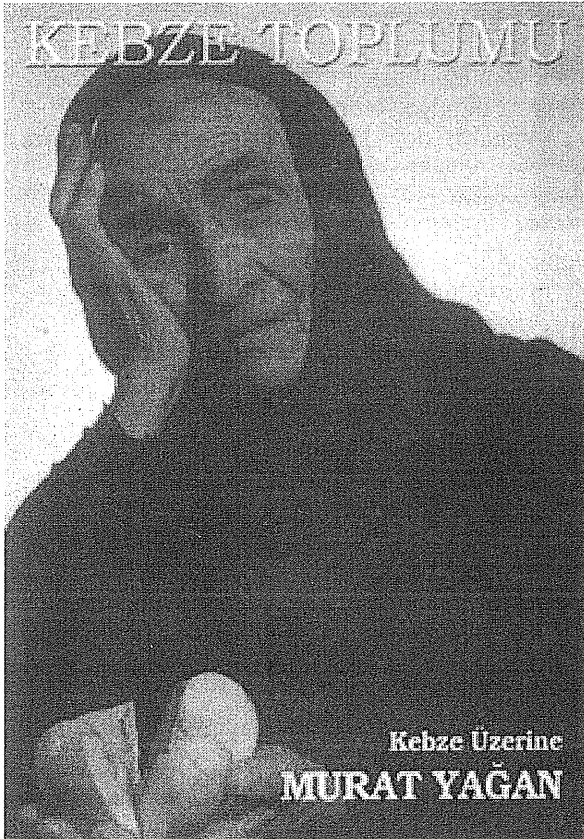
Kebze Toplumu-Kebze Üzerine

İşte gerçekten zor bir yapıttır. Bir hipotezin, kavramın ya da doktrinin sahip olduğu sınırlara ve çabuk kavranabilirliğe asla sahip olmayan bir öğretinin, bir de 26000 yıllık geçmişi ve Kafkasya'nın karlı doruklarının mistisizmini temelinde taşıyorsa, 100-120 sayfalık bir kitapta açıklanabilmesi ve gizlerinin ortaya dökülmesi hiç de yabana atılır cinsten, kolay bir uğraşı değildir. Sayın Murat Yağan "Kebze Toplumu"nda bu çabayı başarıyla sonlandırmayı bilmiş bir üstat ve bilge olarak çıkıyor karşımıza bu defa. Kebze (Xabze, Khabze) olarak bilinen ve Kuzey Kafkasyalı toplumların hem gündelik yaşamdaki en sıradan eylemlerinde kendilerine ölçüt olarak kabul ettiği, hem de yaşam boyu süregelen uzun vadedeki yaşayış biçimini, iletişimi, etik unsurları şekillendiren bu yazıya dökülmemiş ve çoğumuzun derinlemesine olmasa da en azından ismen tanıdığımız Çerkes öğretisini yazar, metafiziksel boyutları ve vermek istediği evrensel mesajıyla okura aktarmaya çalışmış.

Deneme, öykü gibi herhangi bir yazınsal tarzla yazılmış bir yapıtta kıyaslanamayacak derecede soyut ve bazı kısımları vermek istediği fikri kavramak amacıyla birkaç defa üstüste okuma gerekliliği uyandıracak bir anlatım taşıyan "Kebze Toplumu"nu dolaylı yargılarla tanıtmaya çalışmaktansa, direkt alıntılarla özetlemenin daha sağlıklı ve açıklayıcı olduğu düşüncesin-

deyiz. Yapıtın, anafikrini özetleyen noktalarına nesnel bir yaklaşımla bir göz atalım: "Kebze'yi kitaplardan veya diğer yazılı kaynaklardan veya öğretmene tekabül eden şahıstan veya müfredat programlarından öğrenmeye ilgi gösteren araştırmacı sadece O'nun hakkında birşeyler öğrenir, ancak asla O'nu öğrenemez." (s. 12). "Sadece aynı düşüncede olan insanlar bir toplum oluşturabilirler." (s. 12). "Tüm Kafkasya dağ silsilesi tek bir homojen topluluktan oluşmuştur. Bu toplumları oluşturan birim toplumlar arasındaki yegane farklılık az veya çok diyalekt farklarıdır." (s. 14). "İkide bir, bazı hallerde Sufi disiplinine başvurmanın nedeni, İslami Sufi hareketinin Kebze tarihinde ilk kez Kafkasya dışındaki bir dünyada uygulanmış olmasıdır." (s.15). "Keza halk dansları insan cinsel enerjisini, yaratıcılık iklimi içinde uysallaştırmanın en etkili vasıtası olarak düşünülür." (s. 41). "Amısta Kebze'nin ışığı, herhangi dinin getirdiği mesajı ne hükümsüz ne geçersiz kılar, ne de ortadan kaldırır. Fakat onu tamamlar ve 'dogma' dan arındırarak, mesajı daha iyi anlaşılacak şekle-anlayışa dönüştürür." (s. 46). "Keb-

ze öğretisinin tamamı üç uygulamalı safhadan oluşur. En aşağıdakisinden en yukarıya doğru

bunlar; Aleyşö'e, Kebze ve Amısta Kebze'dir." (s. 52). "...Amısta Kebze bir din değildir. Ancak dinlere onun ışığında bir anlam verilebilir." (s. 56). "...şuur, enerjinin evrensel ve maddeye dönüşebilir orijinal formudur." (s. 57). "Sufizm bir hayat tarzı ve bir din değildir. ...bir banka soyguncusu olabilir ve hala bir Sufi olarak kalabilirsiniz." (s. 83).

İçindeki iletiyi almanın, göz gezdirilip bir kenara bırakılmasıyla başarılabileceği bir kitap değil Kebze Toplumu. Ancak kendinizi ciddi anlamda vererek ve en basit iletisini dahi önemseyerek okuyacak olursanız, yapıttaki "öz"ün katıksız halde bilinç süzgecinizden geçerek zihninizin bir köşesinde yer edeceğini göreceksiniz. Sufizm'in Kebze kökenli bir oluşum olduğu, Kebze'yi gündelik uygulamaya en iyi geçiren Sufist tarikatlarından biri olan Bektaşiliğin prensipleri, taş, bitki, hayvan ve insan gibi farklı nitelikteki varlıkların sahip oldukları farklı şuur boyutları, Akad, Sümer, Asur ve Elam kavimlerinin dillerinin sırasıyla Ubih, Şapsıg, Kabardey ve Abhaz dilleri ile benzeşimi, ancak ortak paydaları olan insanların oluşturabileceği toplumda mevcut olan sinerjinin, bireysel enerjiler toplamından kuşkusuz daha büyük olacağı, "Seçkinlerin Öğretisi" anlamındaki Amısta Kebze'nin Kebze'den ayrıldığı noktalar, Yüksek Şuur'a ulaşmada izlenecek dengesiz bir tutumun şizofreniye dek varabilecek sonuçları gibi kitabın içeriğini oluşturan ve okura göz kırpan açıklayıcı anlatımlar, sizin de bu açıklamaları okurken onlara yükleyeceğiniz subjektif anlamlandırmalarla çok daha ilginç ve albenili bir hal alacak. Tley Yayınları'ndan çıkmış olan Kebze Toplumu'nun da çevirisinde ve metninde Sayın Bahri Kazbek'in imzası var.

APTALIN EN APTALI

Bir varmış bir yokmuş, adamın biri ot biçmek-ten gelmiş, soğuk bir su getir diye kızını suya göndermiş. Beklemiş, beklemiş, kızı dönmeyince ardından karısını göndermiş. Su derin bir dereymiş, yamacında da kocaman bir armut ağacı yetişiyormuş. Annesi kızını ağacın altında oturmuş ağlarken bulmuş:

- Ne oldu, kızım, niye ağlıyorsun, diye hemen yanına koşmuş.

- Niye mi ağlıyorum? Evlenirsem, oğlum olursa, dışaseye¹ gelirim, oğlum bu ağaca çıkıp düşerse, Vurıhuj'a düşüp boğulursa ben ne yaparım; işte onun için ağlıyorum.

Bunu duyunca annesi de 'vay başımıza gelen' diye kızının yanına oturmuş, o da ağlamaya başlamış.

Adam beklemiş, beklemiş, kızıyla karısı dönmeyince atına atlayıp kendisi arkalarından gitmiş. Dereye varınca bakmış, ana kız ağlaşıp ağacın altında oturuyorlar.

- Ne oldu, niye ağlıyorsunuz, diye sormuş endişeyle.

- Daha ne olsun, demiş kadın. Bu kızımız evlenirse, oğlu olursa, dışaseye gelirse, çocuk ağaca çıkıp düşerse, Vurıhuj'a düşüp boğulursa ne yaparız; işte onun için ağlıyoruz.

- Hay Allah cezanızı versin, insan buna inanır mı, diye kızmış adam ve ikisini de kovalamış. - Ne kadar aptalsınız! Sizden aptalı var mı acaba bu dünyada? Yer gök şahidim olsun, bu dünyada sizden aptalı varsa bulmadan dönmeyeceğim diyerek kocaman sopasını alıp yola düşmüş.

Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, tanımadığı bir köye varmış. Yorulduğu için bir

eve konuk olmuş. Ama konuk olduğu evde tuhaf bir durum varmış. Evdekiler ellerinde birer *p'asta*² dilimiyle tavan arasına çıkıyorlar, elleri boş iniyorlarmış. Yeniden alıp çıkıyorlar, yine elleri boş iniyorlar, çıkıyorlar, iniyorlar...

- Yarabbi, ayıp olmazsa bir şey soracağım, demiş adam.

- Niye ayıp olsun, sor, demiş ev sahibi.

- Bu yaptığınızı açıklar mısınız? Birer *p'asta* dilimiyle tavan arasına çıkıyorsunuz, eliniz boş iniyorsunuz, bunun anlamı nedir?

- Yiyoruz da ondan, başka ne anlamı olabilir, diyerek herkes birbirine bakmış. - *P'asta* aşağıda odada duruyor, kaymak da tavan arasında. *P'astayı* yukarı götürüp banıp yiyoruz, aşağı inip tekrar alıyoruz... Sen başka nasıl yenir biliyor musun?

- Peki *p'astayı* yukarı götürseniz ya da kaymak çömleğini aşağı indirseniz, yanına koyup yeseniz olmuyor mu?

- Vallahi, doğru söylüyor! Bu niye aklımıza gelmedi, diye kaymak çömleğini indirmeyip *p'asta* sofrasını tavan arasına çıkarmışlar.

Adam arkalarından bakıp:

- Hay Allah cezanızı versin, siz daha aptalsınız, diyerek tekrar yola koyulmuş

Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, derken, karşıdan ağlayıp dövünüp gelen kalabalık bir kadın grubuna rastlamış:

- Mahvolduk, perişan olduk, diye ağlanıyormuş aralarından yaşlı bir kadın. - Annen de talihsizdi, kaynanan da talihsizdi, kocan da ne kadar bahtsızdı...

Tek sıra halinde giden bu topluluğun önünde başına küp geçirilmiş bir kadın yürüyormuş. Bakmış, şaşırılmış adam, buna bir anlam verememiş.

- Bacılarım, demiş, beni ayıplamazsanız size bir şey soracağım.

- Buyur sor, demişler.

¹ Dışase: Evlenen kızın anne babasını ilk kez ziyarete gelmesi.

² P'asta: Buğday veya mısır unundan yapılan, diğer yemeklerle birlikte yenen bir tür kaçamak.

- Bu yaptığınızı açıklar mısınız?
- Bu taze gelini gömmeye götürüyoruz.
- Niye, diye şaşırmış adam, canlı canlı gömmek adetiniz mi?
- Bu canlı değil, demişler. - Küpün dibinde kalan kaymağı yalamak için başını soktu, Allah tuttu, bırakmadı. Annesi perişan, kaynanası kendini paralıyor, zavallı kocası mezarlıkta ağlayıp mezar kazıyor.

Bu duyunca adam sopasıyla vurup küpü kırmış ve yeni gelini gün ışığına kavuşturmuş.

- Allah Allah, bu bizim tanrımız, tanrımız gelinimizi kurtardı, diye dualar etmişler, adamı davet edip yedirmişler, içirmişler. "Hay Allah cezanızı versin, siz daha aptalsınız" diyerek adam ellerinden kurtulmuş ve yola koyulmuş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, derken bir yere varmış. Yorgun ve aç olduğu için birinin *haçeşine*³ konuk olmuş. Konuk olmuş ama daha yemeden içmeden "nereden geliyorsun" diye *guaşe*⁴ birini göndermiş.

- Öbür dünyadan geliyorum.

*Guaşe*ye bunu ilettiklerinde hemen getirin buraya diye yanına çağırtmış.

- Öbür dünyadan geliyorsan, söyler misin, geçen yıl ölen oğlumu gördün mü?
- Görmez olur muyum? Ben oğlunun elçisiyim.
- Allah Allah, gökte ararken yerde bulduk seni. Nasıl benim rahmetli oğlum?
- Oğlum iyi, keyfi yerinde. Şimdi cennete gönderdiler, biraz ibadet yapmak için parası yetmedi de bin altın *som*⁵ getir diye beni gönderdi.
- Biricik oğlum için bin *som* mu esirgeyeceğim, diye dolu bir kese altın vermiş. - Üstü başı nasıl rahmetlinin, diye sormuş tekrar.
- Çok üstsüz başsız kaldı, demiş adam... İnsan içine çıkacak kıyafeti yok, kışın giyecek kalın bir şeyi de kalmadı.
- Ona biraz giyecek götürür müsün, diyerek *guaşe* pantolon, gömlek, çerkeska, güzel bir

şapka, samur kürk, *gonşerık*⁶, mest, *they*⁷ hazırlatmış. Güzelce yedirmişler, iyi de bir yolluk verip adamı yolcu etmişler.

"Hay Allah cezanı versin, bu hepsinden aptal" diyerek adam yola koyulmuş. Bir iki saat sonra *pşı*⁸ eve gelmiş. *Guaşe* onu kapıda karşılayıp:

- Bugün kim geldi biliyor musun?
- Kim geldi?
- Öbür dünyadan oğlumuzun elçisi bir adam geldi!
- Ne diyorsun?
- Vallahi, doğru söylüyorum, diyerek yaptığı-nı, verdiklerini anlatmış.
- Yaya mıydı atlı mıydı?
- Yayaydı.
- Ah, bineceği bir at niye vermedin, diyerek *pşı* geri dönmüş, yola düşmüş. Rastladığı yolculara sora sora adama yetişmiş.
- Öbür dünyaya giden sen misin, diye sor-muş.

Adam, yaptığımı anlayacak diye telaşlanıp:

- Vallahi, beyim, demiş, hepimiz o yolun yolcusuyuz.
- Oraya kadar yayan mı gideceksin?
- Eh, biz alışığız, zararı yok, ama oğlunuz yayan çok zahmet çekiyor.
- Zahmet olmazsa bu atı oğluma verir misin, diyerek *pşı* atından aşağı atlamış, adamı bindi-rerek kendisi yayan geri dönmüş.

"Hay Allah cezanı versin, bu hepsinden de aptal" diyerek adam evine dönmüş.

DELEM NAHRA NAH DELEJ
Tavurhişe (Yüz Masal), 1992, Nalçık, s.21-23
Derleyen: Nalo Zavur
Adıgeceden Çeviren: Murat Papşu

³ Haçeş: Asıl evden ayrı yapılan konuk evi.

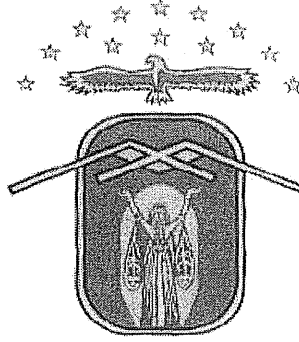
⁴ Guaşe: Prenses.

⁵ Som: Eskiden para birimi. Çerkesler yaşadıkları ülkelerin para birimi için bu kelimeyi kullanırlar.

⁶ Gonşerık: Tabaklanmış sığır derisinden yapılan, çarık benzeri ayakkabı.

⁷ Lhey: Kışın sıcak tutması için dizle ayak bileği arasına sarılan yün veya keçe dizlik.

⁸ Pşı: Prens.

KAF-DER adına Kayseri şubesi tarafından düzenlenen GELENEKSEL KAFKAS KÜLTÜR ŞENLİĞİ 28-29 Haziran 2002 tarihlerinde Kayseri Anadolu Fuar'ında yapılacaktır. 28 Haziran 2002 Cuma günü Göksun'da çeşitli üniversitelerden beş Öğretim Üyesinin katılımıyla yapılacak olan Bahçe Ürünleri ve Koruma Yolları konulu panel ve aynı gün Kayseri'de geleneklerimiz (Xabze) konulu konferans, imza günü gibi etkinliklerle başlayacak olan şenlik, 29 Haziran Cumartesi günü 10.00'dan 24.00'e kadar devam edecektir.

29 Haziran'daki şenlik programı gündüz ve akşam olmak üzere 2 bölüm halinde yapılacaktır.

GÜNDÜZ PROGRAMI

1. Maze Müzik Grubu dinletisi
2. Thamako Yasemin'den 2 wored
3. Sind Ekibi - Mezdegu Kafe
4. Elbruz Ekibi - Kafe Çıh
5. Awraşa Ekibi - Awraşa Dansı
6. Kuşha Doğan Korosundan 2 şarkı
7. Aşemez Ekibi - Kafe Kuanşe
8. Elbruz Ekibi - Apsuwa Kafe
9. Psipe Çocuk Orkestrası-Dinleti
10. Kuşha Doğan Korosu - 2 wored
11. Elbruz Ekibi - Leperife
12. Sind Ekibi - 2 wored
13. Sind Ekibi - Zğatlet Kafe
14. Elbruz Ekibi - İslamey

AKŞAM PROGRAMI

1. SUITE - Toplu halde açılış dansı (Aşemez-Awraşa-Elbruz-Sind Toplulukları)
 2. Kafkas Derneği Kayseri Şubesi Psine minikler topluluğu
 3. Aşemez - Apsuwa
 4. Awraşa - Mezdegu Kafe
 5. Nehuş Kerim - 2 wored (Aşemez dansçıları ile birlikte)
 6. Sind - Nartlar'ın Kafesi
 7. Elbruz - Kılıç dansı
 8. Keref Havva Karataş - 2 wored
 9. Aşemez - Work Kafe
 10. Awraşa - Apsuwa
 11. Kuşha Doğan - solo (koro) 3 wored
 12. Elbruz - Mezdegu Kafe
 13. Aşemez - Wubih Leperife
 14. Keref Havva Karataş - 2 wored
 15. Elbruz - Hakulaş
 16. Nehuş Kerim - 2 wored
 17. Aşemez - İslamey
 18. Topluca Wuic - Hurey
- Kapanış Programı...

KAF-DER Kayseri Şubesi
 Sahabiye Mah. Yıldırım Cad. Çetin Apt. No:42 38010
 Tel: 0 352-222 64 81 - Tel+Fax 0 352-222 28 18
 Mail: info@kayserixase.org
 Web: www.kayserixase.org
 Aşemez: http://asemez.port5.com

KAF-DER 2002 KAFKASYA EĞİTİM VE SEYAHAT PROGRAMLARI

ADIGE ŞARKILARI VE HALK ÇALGILARI 2. FESTİVALİ

09-13 Eylül tarihleri arasında MAYKOP'da düzenlenecek olan "Adige Şarkıları ve Halk çalgıları 2. Festivali" ne katılmak isteyen hemşehrilerimiz için müracaat süresi 1 Temmuz tarihinde olacaktır. Lütfen yetenekli gençlerimizi, korolarımızı ve sanatçılarımızı arayarak haberdar ediniz. Türkiye Çerkesleri orada yarışmacısız kalmassın.

ÇOCUKLAR İÇİN KAFKASYA EĞİTİM VE TATİL PROGRAMI

Yaşları 12-15 arasında olan ve konuşamıyorsa bile Adigeceyi az çok anlayabilen çocuklarımızdan 15-20 kişilik iki ayrı grubun, birer öğretmen yönetiminde Ürdün, İsrail, Suriye, ABD, Almanya ve Kafkasya'daki Cumhuriyetlerden gelen çocuklarla 17-20 gün NALÇIK'da eğitim tesislerinde birlikte kalarak güzel vakit geçirmeleri, dillerini ilerletmeleri ve çok sayıda ülkeden yeni arkadaşlar edinmeleri sağlanacaktır. Vize ücreti, gidiş-dönüş bilet ücreti dışındaki masraflar Devlet ve DÇB tarafından karşılanacaktır. Çocuklarını göndermek isteyenlerin ;

2 fotoğraf, pasaport ve 50 dolar vize parasını en geç 10 Temmuz tarihine kadar Kaf-Der'e göndermeleri, ayrıca çocuklarının bu programa katılmalarına izin verdiklerine dair yazılı bir belgeyi de eklemeleri gerekmektedir.

(Birinci Grup 19 Temmuz - 8 Ağustos arası, ikinci grup 12 Ağustos -30 Ağustos arasında programlara katılacaktır. Talep az olursa tek grup gönderilecektir.)

GENÇLER İÇİN KAFKASYA GEZİ PROGRAMI

18-30 yaş arası gençlik gruplarından oluşan iki ayrı katile tatil ve seyahat amacıyla Kafkasya'ya gönderilecektir. Gezi programı Kabartay-Balkar + Karaçay-Çerkes + Adigey Cumhuriyetleri ve Kıyıboyu Şapsığ bölgesini kapsamaktadır. Gidiş: İstanbul-Nalçık uçakla, dönüş ise Soçi-Trabzon üzerinden gemi seyahati ile gerçekleştirilecektir. Asgari maliyet olarak 475-500 dolar hesaplanmaktadır. Geziye katılmak isteyen

gençlerin aşağıda kayıtlı banka hesabına vize ve gidiş-dönüş biletleri karşılığı 230 ABD doları yatırmaları, ellerinde kalan dekontu ve katılım formunu doldurarak derneğimize e-mail yada faks ile ulaştırmaları, daha sonra da 2 fotoğraf ve Pasaportlarını, ilk katile için en geç 20 Temmuz'a kadar, ikinci katile içinse en geç 1 Ağustos'a kadar Kaf-Der'e göndermeleri gerekmektedir. (Son anda geziden vazgeçme halinde yatırılan paradan 100 doları iade edilmeyecektir.)

1.Katile 29 Temmuz-12 Ağustos arası, 2.katile 12 Ağustos-26 ağustos arası seyahat edecektir.

BÜYÜKLER İÇİN KAFKASYA GEZİ PROGRAMI

30 yaştan büyük olan hemşehrilerimiz için de 5 Ağustos-19 Ağustos tarihleri arasında Kafkasya gezisi planlanmış olup asgari maliyeti 525-550 dolar dolaylarındadır. Katılmak isteyenler en geç 12 Temmuz tarihine kadar yazılı müracaatlarını bildirmeleri gerekmektedir. Talep yeterli olursa; en geç 22 Temmuz'a kadar da Pasaport + 2 fotoğraf ve 250 dolar vize ve gidiş-dönüş bilet ücretinin aşağıda kayıtlı banka hesabına yatırıldığına ilişkin makbuz suretleri Kaf-Der'e gönderilecektir. Geziye İstanbul-Nalçık arası uçakla başlanacak ve Soçi-Trabzon üzerinden gemi ile dönülecektir. (Son anda geziden vazgeçme halinde yatırdıkları paradan 100 dolar kesilip bakiyesi iade edilebilecektir.)

Hesap No:

Kafkas Derneği Genel Merkezi ABD doları hesabı
Halkbank Emek /ANKARA Şubesi
19265 nolu hesabı

Geziler için irtibat adresleri :

Kaf-Der Tel: 0 312 222 85 89

Fax: 0 312 221 09 18

e-mail:

organizasyon@kafder.org.tr

ayse_demircan@hotmail.com

hicranbolat@hotmail.com

filizdurdu@yahoo.com

BENİM KÖYÜM

Noğey Hicran Bolat

Hemen hemen her köyün sorunudur nüfus; köy nüfusunun iki hatta üç katı, köy dışında yaşar. Kısa yaz tatillerinde hatırladığımız, temiz hava temiz suya ihtiyaç duyduğumuz anlarda kaçıp sığındığımız köylerimiz belki de asıl ulaşmak isteyip de bir türlü ulaşamadığımız toprakların gönlümüzde yer eden ufacık sembolleridir.

İşte benim köyüm de, Anadolu bozkırının ortasında etrafını özünde Anadolu kültürünü barındıran köylerle çevrili şirin ama hüznü; sessiz ama huzurlu küçük bir köydür. Günden güne azalan genç nüfusuyla dinamiğini kaybetmeye yüz tutmuş köy halkı, birkaç senedir gerek köyde yaşayan gerekse kentlere dağılmış gençlerin köylerine sahip çıkmasıyla, köylerini sık sık ziyaret etmesiyle, çeşitli organizasyonlar yaparak "birlik ve beraberliği" sağlamasıyla tatlı bir huzur yaşamaktadır. Geçen yıl 1 Temmuz'da ilki yapılan "Kapaklı Köyü Şenliği" tüm Kapaklılıları bir araya getirmiş, köyde büyük bir coşku yaratmıştır. Şenliğe gösterilen bu ilgi, çevredeki Çerkes köylerinde de ilgi uyandırmış ve bu güzel girişimden feyz alan köy sakinleri hemşehri toplantıları düzenlemeye başlamışlardır.

Çorum ili Alaca ilçesi'ne bağlı olan Kapaklı köyü haricinde ilçeye bağlı olan diğer Çerkes köyleri şunlardır: Mahmudiye (Kalehisar), Gökören, Sultanköy, Sulucalan, Seyitnizam, Altıntaş.

Kapaklı köyü'nde halen ikamet eden 28 hane bulunmaktadır ve bu hanelerde yaşayan genç nüfus oranı oldukça düşüktür. Köyde yaklaşık 110 kişi yaşamaktadır ve bunun 70'e yakını orta yaşın üzerindedir. Köy dışında yaşayan nüfus, köy nüfusunun çok üzerindedir. Hane sayısı olarak ifade edebileceğimiz köy dışında yaşayan Kapaklı köyü sakinleri şu şekildedir : (+/-) Çorum 40, Alaca 21, Ankara 35, İstanbul 16, İzmir 6, Diğer iller 13, Yurtdışı 9 olmak üzere toplam 136 hane.

Kapaklı köyünde yaşayanlar geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadırlar. Başta buğday olmak üzere nohut ve ayçiçeği yetiştirilmektedir. Geçmişte iyi derecede ürün alınan üzüm bağları olmasına rağmen bugün bakımsızlıktan ürün alınamamaktadır.

Köyde bulunan ilkokul 1997 yılından itibaren taşınmalı eğitime geçmiştir. Öğrenciler Alaca'ya gitmek ve eğitimlerine orada devam etmektedirler.

Kapaklı köyünde bulunan sülaleler :

BOLAT	NOĞEY	KABARDEY
DEMİR	KARDEN	KABARDEY
ALPARSLAN	KAZINGAN	KABARDEY
KUT	BAKHO	KABARDEY
ŞERBET	SHERMET	KABARDEY
ATALIK	ATALIK	KABARDEY
YAVAN (TAŞÇI)	PERİĞ	KABARDEY
YILMAZ & KUYUMCU	ÇEĞ	KABARDEY
DEĞİRMENCİ	SHANCHE	KABARDEY
KARAÇAY	KARAŞEY	KARAÇAY

NOT:

Değerli araştırmacı büyüğümüz Cemalettin Özbay'ın Kocaeli ve Yalova illerine bağlı köylerle ilgili yazı dizisine 31. sayımızda başlayacağız. Okurlarımıza duyurulur.

ANKARA'DA KAFKAS HALK DANSLARI GÖSTERİSİ

Kafkas Derneği Ankara Şubesi, Kuzey Kafkasya halk dansları gösterisi 22, 23 Haziran tarihlerinde Ankara'da 100. Yıl Kültür Merkezi'nde gerçekleştirildi. İkinci Bahar Halk Dansları Ekibi, Elbruz Halk Dansları Ekibi ve Adıge Wey Wey Minikler Halk Dansları Ekibi'nin sahne aldığı gösteriye ilgi büyük oldu.

LOREENA MCKENNITT TÜRKİYE'DE

07 Mayıs 2002

Hendek'e bağlı Bıçkı köyünde Kanada'dan gelen Kebzeh Vakfı (Kebzeh Foundation) kurucusu Sayın Murat Yağan onuruna verilen davette dünyaca ünlü ses sanatçısı Loreena Mckennitt de vardı. Murat Yağan'ın geliştirdiği Kebzeh öğretisine ve Çerkes Kültürüne son derece yakınlığı ve sempatisi olduğu bilinen ünlü sanatçı köy evinde düzenlenen muhteşem davette hem dans etti, hem de Murat Yağan ile birlikte hemşehrileri-mizle hoşça sohbetler ederek vakit geçirdi. Mütevazı kişiliğiyle dikkat çeken, şarkıları dikkatlice dinleyip kamerasıyla görüntüler kaydeden sanatçı bizimle olmaktan bu kültürü tanımaktan ve paylaşmaktan büyük mutluluk duyduğunu dile getirdi. Pek çok televizyon kanalının bulunduğu ve haber bültenlerinde yer verdiği sanatçının bu kısa ama anlamlı gezisi, çerkes kültürüne olan saygınlığa bir kez daha dikkat çekti..

"Aslında bu toplantı Yıllardır Kanada'da yaşayan 86 yaşındaki Çerkez yazar Murat Yağan için düzenlenmişti. Murat Yağan'ın kitaplarından etkilenen ünlü sanatçıysa onur konuğuydu.

Loreenna Mckenitt'da patlayan silahlar eşliğinde dansetti ve Kafkas danslarına yabancı olmadığını gösterdi.

Birisi bana deseydi ki Loreenna Mc Kennit bir köyde dans edecek inanmazdım ama Loreenna Mckennit tam arkamda ve dans ediyor.

Kanal D Ana haber; Umut Çor."

ODTÜ'DE ELBRUZ GÖSTERİSİ

Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde kurulan Avrasya topluluğu ve Kaf-Der Ankara Şubesi'nin ortaklaşa düzenlediği Elbruz Halk Dansları Gosterisi, ODTU bahar festivali kapsamında 8 Mayıs 2002 tarihinde ODTU Kültür ve Kongre Merkezi'nde yapıldı. Seyircilerin yoğun ilgisiyle karşılaşan KafDer Ankara Şubesi Halk Dansları Topluluğu Elbruz, yeni sezon için hazırladığı muhteşem koreograflarını ODTU Kültür ve Kong-

re salonunu dolduran seyircilere büyük bir coşku ile sundu. Gösterinin ardından dansçılar ve katılımcıların oluşturduğu düğün herkes tarafından ilgiyle izlendi.

21 MAYIS KAPSAMINDA TELEVİZYON PROGRAMLARI

Kafkas Derneği Genel Merkezi 21 Mayıs için değişik şube ve derneklerle ortaklaşa gerçekleştirdiği 4 ayrı toplantı ve mahalli TV. söyleşileri dışında "1864 Çerkes Sürgünü" konulu TV. Programları gerçekleştirmiştir.

KafDer Genel Merkezi 21 Mayıs 1864 Çerkes Sürgünü bilincini artırmak amacıyla organize ettiği programlar şunlardır:

1-E-tv: 21 Mayıs 2002 Saat: 08.50-09.15 Başkent Programı

2-TV-8: 21 Mayıs 2002 Saat: 09.05-09.30 Erkan TAN'la Başkentten Programı (Canlı)

3-TRT-2: 21 Mayıs 2002 Saat: 20.05 Akşama Doğru Programı

SAMSUN BÖLGESEL GENÇLİK TOPLANTISI SONUÇ BİLDİRGESİ

20-21 Nisan 2002 tarihinde Samsun Büyükşehir Belediyesi Tesislerinde düzenlenen "Bölgesel Gençlik Eğitim Toplantısı"nın sonuç bildirgesi yayımlanmıştır. Toplantı sonuç bildirgesine ulaşmak isteyenler Kaf-Der Genel Merkezi veya Kaf-Der Samsun Şubesi'nden temin edebilirler.

Kaf-Der Genel Merkezi : 0312 222 85 89

Kaf-Der Samsun Şubesi : 0362 233 70 40

AKRABALAR GÜNÜ

Dzıbalar tarafından 1992 yılından beri geleneksel hale getirilmiş olan "Akrabalar Günü'nün" 10.su 15 Haziran 2002 tarihinde İzmit Uzuntarla beldesinde Elimsan Tesislerinde yapılmıştır. "Kuzey Kafkasya'dan zorla koparılıp göçe zorlanan halkımızın acılarını anmak ve birbirlerini kaybetmiş olan akrabaların buluşturulmasını sağlamak amacımızdır" diyen tertip komitesi katılımın her yıl çoğalmasını sevinç ile karşıladıklarını ve tüm hemşehrilerini aralarında görmekten son derece mutlu olduklarını ifade ettiler. Bu örnek organizasyonun gelecek yıllarda da devam etmesi dileğiyle.

MARMARA KAFKAS ŞÖLENİ

2 Haziran Pazar günü Bursa / Karacabey Harası Kabağağaçlar Mevkii'nde yapılan Marmara Kafkas Şöleni zengin programı ve yoğun katılımcı sayısı ile şenliğe katılanlara zevkli bir pazar günü ya-

şattı. Kafkas Derneği Ankara Şubesi Elbrus Halk Dansları Topluluğu'nun dansları, Bağlarbaşı Müzik Grubu & Kuşha Doğan'ın woredleri, M.K.Paşa Kafkas Derneği Folklor Ekibi ile Gönen Kafkas Derneği Minikler Ekibi'nin gösterileri, Solo şarkılar ve değişik yerel içerikli programlarla tam bir şenlik havası yaşayan katılımcılar eğlenceli saatler yaşamının mutluluğu içerisinde döndüler evlerine. Görsel programların yanısıra yapılan konuşmalar katılımcılar tarafından ilgiyle dinlendi ve hep birlikte şarkılar söylendi, düğünler yapıldı.

KAFKAS DERNEĞİ PENDİK ŞUBESİ ETKİNLİKLERİ

Pefhem tarafından organize edilen ve bu yıl 4.sü yapılan Pendik Kültür Sanat Günleri Yaz Etkinlikleri 9-16 Haziran'da Pendik'te yapılmıştır. Organizasyonda pek çok sivil toplum örgütü kültürel aktivitelerini sergilerken, Kafkas kültürü de 10 Haziran pazartesi akşamı alanı dolduran binlerce insana sergilenmiştir. Kafkas Derneği Pendik Şubesi yazılı kültürel eserlerimizi sunmanın yanı sıra Kafkas Mutfağı'ndan Haluj ve Welibahımızı da katılımcılara tanıtmıştır. Ayrıca Kafkasya Abhazya Kültür Derneği Rıraşe, Şamil Vakfı Halk Dansları, Çeçen Müzisyen Adem Madashov ve Gitarist Hüseyin Bayar, Akordionist Cüneyt Özen, Solist Kube Nurhan Fidan'dan

oluşan 1864 Kafkasyalılar Müzik Topluluğu katılımcılara doyumsuz bir gece yaşatmıştır.

TÜRKİYE, GÜRCÜSTAN, AZERBAYCAN ÜÇLÜ TOPLANTISI

Türkiye, Gürcüstan ve Azerbaycan Devlet Başkanlarının katıldığı ve Trabzon'da gerçekleşen ortak üçlü toplantının ardından alınan karar uyarınca Aktaş Hudut Kapısının açılması kararlaştırılmıştır. Türkiye Gürcüstan ile Sarp ve Türkgözü olmak üzere iki adet hudut kapısına sahip iken Ermenistan sınırına çok yakın olan ve esas itibarıyla Ermenistan'ın kullanması için açılan Aktaş hudut kapısı ile var olan hudut kapısı sayısını üçe çıkarmıştır.

Turkish Daily News 19 Haziran 2002

AMERİKA'DA İLK ADIGE BELEDİYE BAŞKANI

Prospect Park-New Jersey belediye başkanlığı için, Amerika'da yaşayan Çerkeslerden Wael Dashoka adaylığını koydu. Kalabalık bir Çerkes nüfusa sahip olan Prospect Park, NJ'de birkaç yüzden fazla kayıtlı Çerkes seçmen bulunuyor. Kasım 2002'de yapılacak olan seçimlerde Çerkesler birlikte davrandıkları takdirde belirleyici rol oynayabilirler. 10 Haziran'da Adige belediye başkan adayına, kampanyasında destek vermek üzere La Neve's Restaurant, Haledon-New Jersey'de bir yemek düzenlendi. New Jersey'de yaşayan Çerkes toplumu içinde saygın bir yere sahip olan Dashoka, daima New Jersey Çerkes Derneği (CBA)'nın ve bölgede yaşayan Çerkeslerin yanında olmuştur. Kendisine seçimlerde başarılar diliyoruz.

ÜST DÜZEY RUS SİYASİLER LEBED'İN ONURUNA TOPLANDILAR...

Krasnador Eyaleti eski valisi, Aleksandr Lebed, Moskova'nın ünlü Novodeviçye mezarlığında askeri törenle toprağa verildi. Rusya Devlet Başkanı Putin, Başbakan Mikhail Kasyanov, Güvenlik Kuurlu Sekreteri Vladimir Rushailo, Eski Sovyet lideri Mikhail Gorbachev, Moskova Başpiskoposu, Savunma Bakanı Ivanov, Moskova Valisi Luzhkov, ve Birleşik Enerji Sistemleri Başkanı Anatolii Chubais törene katılanlar arasındaydı. Interfax'ın bildirdiğine göre, yüzlerce insan da tören boyunca mezarlık kapıları yakınlarında bekledi. Önceki gün ise, Krasnador Devlet Televizyonu, Lebed'in tüm sorumluluğu üstüne aldığını söyleyerek pilotlara kötü hava koşullarına rağmen uçuşa devam emri verdiği yolundaki haberlerin hem Acil Durumlar Bakanı

Sergei Shoigu, hem de Sibiry Federal Bölgesi Baş Savcı Yardımcısı Valentin Simuchenkov tarafından yalanlandığını duyurdu. Simuchenkov'a göre bu iddialar "hayalden" ibaret. Simuchenkov, pilotların eski haritalar kullandığı iddiasını da yalanladı.

2 Mayıs 2002 RFE/RL

ADIGEY CUMHURBAŞKANI, ABHAZYA SORUNU İLE İLGİLİ SORULARI CEVAPLADI:

Adigei Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Hazret Şovmen Gürcüstan ve Abhazya arasındaki gergin ilişkilerin sebeplerine ve olası çözüm yollarına ilişkin bir soruya cevabında şöyle dedi:

"Biliyorsunuz, Rusya Federasyonu Anayasasına göre devletimizin dış politika kararları sadece federasyon hükümetine aittir. Anayasa ve federal sistemimizi desteklediğimiz için kendi inisiyatifimizle dış politika ile ilgili düşüncelerimizi yabancı devletlere ve dünyaya yansıtmayı doğru bulmuyoruz. Fakat ülkemizde dış politikaların üretilmesi aşamasında bizlerin konumu yeterince açıktır. Abhazya'nın durumu bizim için çok önemlidir.

Halklarımızın kültür kökleri aynı olduğu için ve kültür birliğimiz yüzlerce yıllık bir geçmişe dayandığından Abhazya ve Gürcüstan'da olanlara kayıtsız kalmamız söz konusu olamaz. Olaylar, tarafımızdan dikkatli bir şekilde takip edilmektedir. Bugün ihtilafın gerginleşmesinin temel sebebi, tabii ki Abhazya ve Gürcüstan arasındaki devlet ve yasa ilişkilerinin düzenli olmayışıdır. Taraflar Abhazya'nın politik statü sorununu çözemiyorlar. Ancak belli bir görüşme döneminde uzlaşma formülü bulunmuş gibiydi. Moskova'da 04.04.1994 tarihinde Abhazya ve

Gürcüstan arasında ihtilafın politik çözümü için yapılmış dokümanı kastediyorum. Gürcüstan tarafı, bence, bu dokümanın getirdiği sorumlulukları yerine getirmemek için Abhazya ile görüşmekten her şekilde kaçmaktadır. Dahası, Gürcüstan, Abhazya'ya terörist gönderme alışkanlığından ve savaş çıkırtkanlığından vazgeçmediği için iki taraf arasındaki gerginliği düzeltecek politik görüşmeler daha da zorlaşmaktadır. Gürcüstan'da ABD askerlerinin olması, durumu daha da gerginleştirmiştir. Ülkemizin başlangıçtan beri tutumu Gürcüstan ve Abhazya arasındaki ihtilafın barışçı yolla çözülmesidir. Rusya kendi vatandaşlarından 88 kişinin hayatını barış uğruna kurban etmiştir. Bu çok pahalı bir bedel olmuştur sanırım. Ülkemiz bu alanda yapacaklarına devam etmelidir. Eğer Gürcüstan uluslar arası yasalarını uygulamaz ve Birleşmiş Milletler teşkilatına rağmen tavrını sürdürürse, yeni bir savaş başlayacaktır. Bu durumda, sanırım Rusya Federasyonu Abhazya'nın bağımsızlık statüsünü gündeme getirmek zorunda kalır. XXI. yüzyılda Abhaz halkına jenosit uygulanması, insanlık tarafından kabul edilemez.

Adigei Cumhuriyeti Cumhur Başkanı Basın Servisi

ŞAMİL BASAYEV ÖLDÜ MÜ?

ITAR - TASS haber ajansının 1 Mayıs'ta bildirdiğine göre, Rusya Orduları Başkomutanı Anatoliy Kvaşnin, 30 Nisan'da Grozni'ye yaptığı ziyaret sırasında, Çeçen komutan Şamil Basayev'in öldürüldüğünü, ama henüz cesedinin ele geçirilemediğini iddia etti. "Gazeta" gazetesi, 29 Nisan'da Ürdün asıllı komutan Hattab'ın öldürüldüğü haberlerinin ardından Kuzey Kafkasya Askeri Bölgesi komutanı General Genadiy Troşev'in "Bundan sonra sıradaki Basayev" dediğini duyurdu ama Çeçenistan'daki Rus Birlikleri Komutanı General Vladimir Moltenskoj, ITAR-TASS ajansına yaptığı açıklamada Kvaşnin'in ifadesini destekleyecek kanıt bulunmadığını, Basayev'in güney Çeçenistan'da saklanıyor olabileceğini ifade etti.

ÜÇ ÇEÇEN KÖYÜNDE ARAMA

Rus birlikleri, Tangu-Çu, Alkan-kala ve Kurçaloy köylerinde Çeçen savaşıçıları arıyor.

2 Mayıs 2002, chechenpress.com

ÇEÇEN KADINLAR KAYIP OLAYLARINI PROTESTO ETTİ

3 Mayıs'ta Grozni'de, kadınlardan oluşan bir grup, bir Rus arama operasyonunda yakınlarının kaybolmasını protesto etti. İnsan Hakları kuru-

luşları, General Vladimir Moltenskoï'nin, Mart sonunda verdiği ve bu çeşit operasyonlarda sertlikten kaçınılması yönündeki emrin sistematik olarak gözardı edildiğini dile getirdiler. 6 Mayıs'ta chechenpress.com, Alkan-kala köyünde 25-30 Nisan tarihlerinde yürütülen bir aramada, belirsiz sayıda köy sakininin göz altına alınıp öldürüldüklerini, bulunan cesetlerin parçalanmış ve iç organlarının çalınmış olduğunu duyurmuştu.

6 Mayıs 2002 RFE/RL

ÇEÇEN BAŞKAN SAVAŞ KONSEYİNİ TOPLADI

Aslan Maşadov, 5 Mayıs'ta, Güney Çeçenyadaki Çeçen komutanların katıldığı acil bir toplantı düzenledi. Rusya Orduları Başkomutanı General Anatoliy Kvaşnin'in, 30 Nisan'da öldüğünü söylediği Şamil Basayev de toplantıya katılanlar arasındaydı. Basayev, Rus "işgalcilerin" "herşeyden fazla" korktukları birlikteliği sağlamak için bir çağrıda bulundu. Öte yandan, Maşadov, Çeçen Ulusal Güvenlik Bakanı ve Nozhai-Yurt bölgesi komutanı Aydemir Abalaev'in öldürüldüğünü doğruladı. Maşadov, bu bölgenin komutasına, Mokhmad Kambiyev'i atadı. LF

7 Mayıs 2002 RFE/RL

ÇEÇEN BAŞKANLIK TEMSİLCİSİ KASPIISK BOMBALAMASINI KINADI

Çeçen başbakan yardımcısı ve Başkan Aslan Maşadov'un temsilcisi Ahmed Zakayev, Kaspiisk'te, Zafer Günü kutlamaları esnasında yapılan bombalı saldırıyı düzenleyenleri kınadı. Zakayev Çeçen Hükümeti adına üzüntülerini dile getirdi. Medyada, patlamadan Çeçenlerin sorumlu olduğu yönündeki spekülasyonlara cevaben Zakayev, Maşadov'un komşu Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinde askeri operasyonlara girişmemeleri konusunda verdiği emri hatırlattı ve Çeçen tarafının, sivillere yönelik her türlü askeri eylemin karşısında olduğunu ekledi. 9 Mayıs tarihinde, Zafer Günü kutlamaları sırasında stadyuma yapılan bombalı saldırı sonucu 17'si çocuk 41 kişi hayatını kaybetmişti.

10 Mayıs 2002 RFE/RL

RUS TEMSİLCİ: ÇEÇENLERİ SUÇLAMAK İÇİN HENÜZ ERKEN

Rusya Başkanı'nın Güney Federal Bölgesi Temsilcisi Viktor Kazantsev, 9 Mayıs'ta Kaspiisk'e gitti. Kazantsev, Mahaçkale'de bombalamayı planlayan ve gerçekleştirenler için "onlar insan

değil, canavar" dedi. Kazantsev, faillerin Çeçen olduklarını kabul etmenin aceleci bir tutum olacağını da sözlerine ekledi.

ESKİ KGB ŞEFİ KAFKASLARI İZOLE ETMEYİ ÖNERDİ

Eski KGB Karşı Casusluk Şeflerinden Aleksandr Zardetskiy, Kaspiisk'teki patlamanın "Hattab'ın ölümüne rağmen, Çeçen savaşçıların gücünün ve yapabileceklerinin" bir göstergesi olduğunu söyledi. Amiral Zardetskiy, "Kuzey Kafkasya'da meydana gelen her şeyin Moskova'dan kaynaklandığını" düşündüğünü ve Putin'e "Kafkasları komşulardan, özellikle Gürcüstan ve Azerbaycan'dan izole etmesini" tavsiye ettiğini ekledi.

ABHAZYA, GÜRCÜSTAN'IN CIS BARİŞ GÜCÜ'NÜN YÖNETMELİĞİNE YÖNELİK DEĞİŞİKLİK TEKLİFLERİNİ REDDETTİ.

Abhaz Savunma Bakanı Birinci Yardımcısı Givi Agrba, 13 Mayıs'ta yaptığı açıklamada Abhaz ihtilafı bölgesinde konuşlandırılan Rus Barış Gücü'nün yönetmeliğine Gürcüstan tarafından önerilen değişikliklerin Abhaz tarafınca kabul edilemeyeceğini belirtti. Inguri Nehri boyunca belirlenen güvenlik bölgesinin Abhazyalı'nın en güneyindeki Gali Raion'u da içerecek şekilde genişletilmesi ve CIS Barış Gücü'nün ağır askeri teçhizatının kuzeye, mevcut güvenlik bölgesinin dışına taşınması bahsedilen değişik önerilerinden bazıları. Ayrıca Gürcü tarafı, 1992-1993 savaşında bölgeden kaçan Gürcülerin Abhazyalı'ya dönüşleri ve Gali Raion için geçici bir Abhaz-Gürcü ortak idaresi oluşturulması için spesifik önlemler önerdi.

MAŞADOV YARDIMCISINI DEĞİŞTİRDİ

Çeçenistan başkanı, Aslan Maşadov, yardımcısı General Vakha Arsanov'u azletti. Tüm madalya ve unvanları elinden alınan ve rütbesi general'den ere indirilen Arsanov, Rus komutanlara göre, Rus gizli servisi ile barış görüşmelerinin başlatılması girişimleri yüzünden görevinden alındı. İçkeriya Çeçen Cumhuriyeti başkan yardımcılığına Güvenlik Konseyi eski başkanı ve güney batı cephesi komutanı Doku Umarov atandı. Geçtiğimiz altı yıl boyunca köle ticaretiyle ilişkisi, Arsanov'un kötü bir şöhret kazanmasına sebep olmuş ve hem Kremlin'deki düşmanları hem de Çeçen halkı arasında söylentilere neden olmuştu. Yerine getirilen Umarov, rehine değiş tokuşunda çok faal olan komutan Arbi Baraev'e yakınlığı ile tanınıyor. Umarov, Fransız foto muhabirinin serbest bırakılmasında önemli bir rol üstlenmişti. Novaya Gazetesi Moskova tem-

silcisi V. Izmailov'a göre, Umarov'un Rus Gizli Servisleri ile anlaşılmaz ilişkileri bulunmaktadır. Umarov, yaralı ele geçirildikten sonra gizlice serbest bırakılmış ve cephedeki görevine dönmüştü.

RFE/RL MEWSLINE 21 Haziran 2002

BAŞKAN: "SABIRLI OLUN"

Chencenpress.com'un 7 Haziran tarihli haberine göre 5 Haziran 2002 günü, Başkan Aslan Maşadov, Çeçen halkına, üç yıl önce savaş başladığından beri Rus birliklerinin sivil halka çektiirdikleri yüzünden duyduğu derin üzüntü ve isyanı dile getirdi. Maşadov, halkına sabırlı olmalarını ve düşmanı cezalandırmak için gereken her şeye sahip olduklarını söyledi.

RUS BİRLİKLERİ: MESKER-YURT'TA CAMİ BOMBALADIK

İnternet sitesi utro.ru'dan aldıkları habere dayanarak chechenpress.com'un yayınladığına göre, Rus birlikleri, iki haftadan fazladır bir arama operasyonu yapılan Mesker-Yurt köyünde merkez camiini bombaladıklarını kabul ettiler. utro.ru'ya göre, Rus birlikleri olay günü iki Çeçen savaşçının camiden Rus görevlilere ateş açtıklarını iddia ettiler ancak, chechenpress.com 30 Mayıs'ta, köyün bütün erkek nüfusunun camide tutulduğunu haber vermişti. Öte yandan, Interfax, 6 Haziran'da Mesker-Yurt'un hala dış dünyayla bağı olmadığını bildirdi. Bu arada 7 Haziran tarihli DPA haberine göre, Alman Dış İşleri Bakanı Joschka Fischer Rus güçlerinin Çeçen sivillere davranışlarının kabul edilemez olduğunu belirtti. Çeçenistan'daki durumun kaygı yarattığını söyleyen Fischer, Rusya'nın Çeçenistan'daki eylemlerinin 11 Eylül sonrası anti-terörizm kampanyası ile açıklanamayacağını da ekledi.

RFE/RL NEWSLINE 10 Haziran 2002

ÇEÇEN BAŞKANI SAVAŞ KONSEYİNİ TOPLADI

chechenpress.com'un 10 Haziran tarihli haberine göre, Aslan Maşadov, Şamil Basayev dahil bütün komutanları ve Müslüman din adamlarıyla bir toplantı yaptı.

Yapılan oylamada katılımcılar askeri operasyonların Çeçenistan'ın tamamında yoğunlaştırılmasına bir ihtiyaç olduğunu onaylamışlardır. 6 Haziran günü ve 9-10 Haziran gecelerinde Çeçen savaşçılar, Urus-Martın'da Raion'da Shalazhi köyü yöneticisi Ramzan Musaev'in evine saldırdılar. 9 Haziran gecesı geç saatlerde Alkhazurovo

ve Gekhi-Chu'da Rus mevzilerini topçu ateşine tuttular.

RFE/RL 11 Haziran 2002

GÜRCÜ ASKERİ ÜSSÜ'NDEN MÜHİMMAT ÇALINDI

Kafkas Press'in 10 Haziran tarihli haberine göre, Tiflis yakınlarındaki Vaziani Hava Üssünden 13 makinalı tüfek ve 24 telsiz çalındı. Üs, Türkiye'nin kısmi desteğı ile geniş bir modernizasyondan sonra geçen hafta resmen yeniden açılmıştı. Telsizler Gürcistan'ın Çek Cumhuriyeti'nden satın aldığı T-54 tanklarından çalınmıştır. Parlamento Güvenlik ve Savunma Komitesi Başkanı Irakli Batiazhvili'nin komite toplantısında belirttiğine göre, hırsızlıklar Amerika Birleşik Devletleri'nin Gürcü Ordusunda sürdürdüğü eğitim programını engelleme amacıyla yapılmış olabilir.

GÜRCÜSTAN BAŞKANI RUS YURTTAŞLIK YASASINA KARŞI ÇIKTI.

Kafkas Press'in haberine göre, Eduard Shevardnadze, 10 Haziran günü, olağan pazartesi radyo söyleşisinde, Rusya Devlet Duması tarafından ortaya atılan ve eski Sovyet pasaportlarının yeni Rus pasaportları ile değiştirilmesi sürecini kolaylaştıran Rus Yurttaşlık Yasasını onaylamadığını belirtti. Abhazya Rus Toplamları Kongresi ve diğer sivil toplum örgütlerince desteklenen öneri, Abhazya ve Güney Osetya gibi tanınmamış cumhuriyetlerin yurttaşlarının Rus Pasaportu almalarını kolaylaştıracak. Şevardnadze bu yeniliğı, dostça olmayan bir eylem olarak tanımladı ve Gürcü-Rus ilişkilerinin ve Abhaz çatışmasında Rusya'nın rolünün olumsuz yönde etkilenebileceğini belirtti. Aynı gün, Abhaz Başbakanı Anri Djergenia Sohum'daki bir basın toplantısında yakın bir gelecekte Abhaz hükümetinin, eski Sovyet pasaportlarını yeni Rus pasaportları ile değiştireceğini ve bunun Abhazya'nın bağımsız bir devlet olarak durumunu etkilemeyeceğini belirtti ve ekledi: "Hem Abhazya hem de Rus yurttaşları olacağız."

RUSYA ABHAZYA'DAKİ TERÖRÜN BİTMESİ İÇİN ÇAĞRIDA BULUNDU

Rusya Dışişleri Bakanlığı, Gürcü-Abhaz ihtilafının taraflarından terörist grupların aktivitelerine son vermek için üzerlerine düşenleri yapmalarını istedi. Interfax, adı verilmeyen bir bakanlık yetkilisinin, bu talebin öncelikle Gürcüstan'a

yönelik olduğunu eklediğini de bildirdi. 8 Haziran'da Abhazya'da bir barış gücü çalışanı ölmüş, bir diğeri ise Kodor Vadisi'nde kara mayınına basarak yaralanmıştı. 11 Haziran'da Gürcü Savunma Bakanı David Tevzadze, Gürcüstan'ın olaylardan sorumlu olmadığını iddia etti. Gürcüstan Hükümeti bugüne kadar, Güney Abhazya'da faaliyet gösteren Gürcü gerilla gruplarla ilgili her türlü sorumluluğu ve bu gruplar üzerinde etkileri olduğu yolundaki tüm suçlamaları reddetti.

RUS HELİKOPTERLERİ GÜRCÜ HAVA SAHASINI İHLAL ETTİ

Caucasus Press'in 10 haziran tarihli haberine göre, 8 haziran günü iki Rus helikopteri İnguşetya'dan Gürcü hava sahasını ihlal edip, bir sınır karakolu üzerinden geçtiler ama 10 dakika kadar sonra hava sahasını terk ettiler. Geçtiğimiz ay içinde gerçekleşen bu ikinci ihlal di.

RFE/RL 13 Mayıs 2002

YÖNETİM KURULLARI DEĞİŞİKLİĞİ

Göreve gelen Yönetim Kurulu çalışanlarına başarılar diliyoruz.

Hollanda Çerkes Kültür Derneği 17 Şubat 2002 tarihinde yönetim kurulu seçimlerini gerçekleştirmiştir.

Yönetim Kurulu

Başkan : Sinan Çetaw
Sekreter : Nafiz Canbolat
Sayman : Setenay Çetaw
Üye : Selam Beciy
Üye : Gubse Xhotko

Wuppertal Çerkes Kültür Derneği 27 Nisan 2002 tarihinde yönetim kurulu seçimlerini gerçekleştirmiştir.

Yönetim Kurulu

Başkan : Yalçın Yaşar (Hua)
Asbaşkan : Figen Erdem (Seucen)
Muhasip : Erhan Özbek (Kopsirgen)
Sekreter : Setenay Dağ (Hua)
Aktif Üye : Yusuf Bilgen (Saban)

Mersin Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği 26.08.2002 tarihinde yönetim kurulu seçimlerini gerçekleştirmiştir.

Yönetim Kurulu

Başkan: Adnan Saygılı
Başkan Yrd.: Selahattin Cantürk

Sekreter: Ş. Şamil Koç
Sayman: İbrahim Burcu
Üye: Nihat Aşkın
Üye: Mehmet Özdemir
Üye: Yaşar Boran

Kahramanmaraş Kafkas Kültür Derneği yönetim değişikliğini gerçekleştirmiştir.

Yönetim Kurulu:

Başkan : Nevzat Tarakçı
Başkan Yardımcısı : Radide Tekçiçek
Muhasip : Nedim Canbolat
Üye : Hakim Bozkurt
Sekreter : İbrahim Yaşar

NART TOUR'DAN MAYKOP/ADIGEY'E SEYAHAT

12-16 temmuz 2002 tarihleri arasında Maykop'a tur düzenlenmiştir. Tur ücreti 375 USD (iki kişilik oda başı). Ücrete Dahil Hizmetler: Gidiş-dönüş uçak bileti, Krasnodar-Maykop-Krasnodar transferleri, 4 gece OK konaklama, tüm alan vergileri, Şehir turu ve köy gezisi, Nart Tur rehberlik hizmetleridir.

Rezervasyon için :

Taksim 0 212 237 26 01-Aksaray 0 212 632 84 97

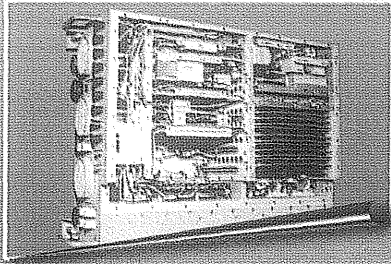
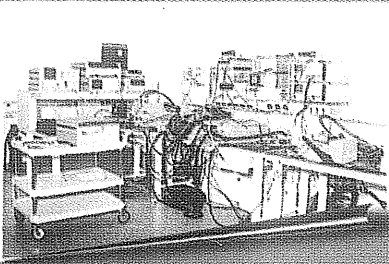
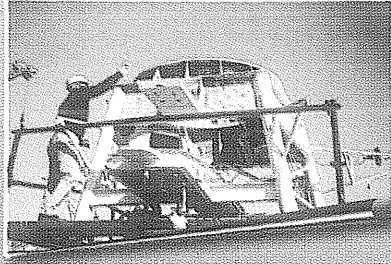
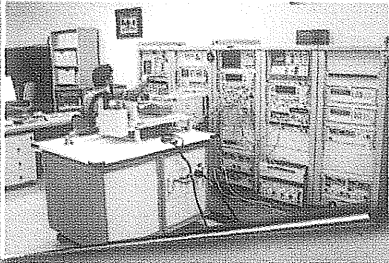
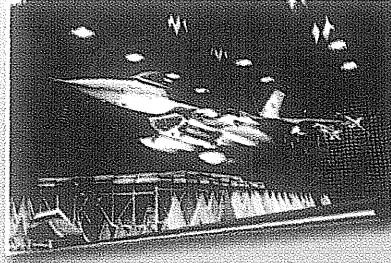
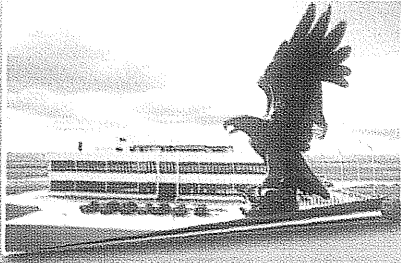
KAYBETTİKLERİMİZ

Camiamızın değerli thamedelerinden Simha Orhan Alparslan 11 Haziran 2002 tarihinde Çorum ilinin Mecitözü ilçesine bağlı Danın (Söğütyolu, Zenun) köyünde vefat etmiştir. Cenaze töreni 12 Haziran 2002'de aynı köyde camiamızdan pek çok kişinin de katılımı ile yapılmıştır. Merhuma Tanrı'dan rahmet, tüm ailesine ve camiamıza başsağlığı dileriz.

Değerli büyüklerimizden Maraş / Mehmetbey Köyü'nden Koble Salih Canlı 31 Mayıs 2002 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir. Merhuma Tanrı'dan rahmet, yakınlarına ve tüm camiamıza başsağlığı dileriz.

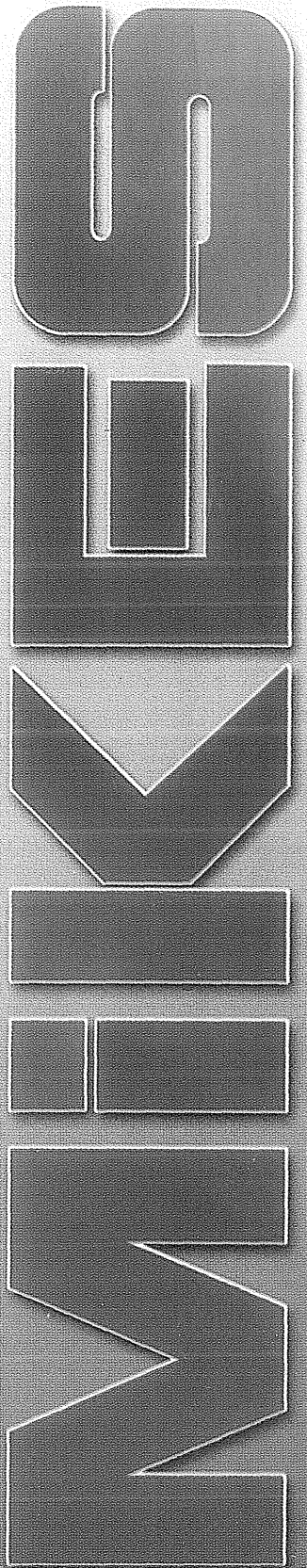
Camiamızın her türlü sosyal etkinliğinde, acı tatlı tüm olaylarda her zaman en önde gelen Eskişehir Kuzey Kafkas Kültür Derneği Başkanı Açoç'a Yaşar Erdoğan (1950-2002) 12 Mayıs 2002 tarihinde Eskişehir'de vefat etmiştir. 13 Mayıs tarihinde Kütahya ili Ilıca-Kızılcaören köyünde yapılan cenaze töreni ile defnedilmiştir. Başta merhumun ailesi ve Eskişehir Derneği olmak üzere tüm camiamıza başsağlığı dileklerimizi iletip, genç yaşta kaybettiğimiz dernek başkanımıza Tanrı'dan rahmet dileriz.

Elektronik harp alanında uzman **MIKES**, çeşitli platformlar için son teknolojiyi içeren modern ve etkin elektronik harp koruma ve elektronik destek tedbirleri sistemleriyle Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hareket ve lojistik destek ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

- Kapsamlı fiziki güvenlik önlemleri ile korunan tesisler
- Sinyal sızdırmaz (TEMPEST) yazılım laboratuvarı
- "Milli Gizli" güvenlik kleransını haiz Türk personel
- AQAP-110 ve ISO-9001 sertifikasyonu

Çankırı Yolu 5. km. 06750 Akyurt - Ankara
Tel: 0 (312) 847 51 00 • Fax: 0 (312) 847 51 14
e-mail: info@mikes.com.tr

MIKRODALGA
ELEKTRONİK
SİSTEMLER A.Ş.

ANKARA KAFKAS ARAŞTIRMA KÜLTÜR VE DAYANIŞMA VAKFI
VE ŞEKERBANK İŞBİRLİĞİ İLE HAZIRLANAN KREDİ KARTINIZ

NARTCARD

hizmetinizde...

Her türlü alışverişte
keyifle kullanacağınız
kredi kartınız

NARTCARD'ı

Şekerbank şubelerinden
ya da Kafkas dernek ve
vakıflarından
temin edebilirsiniz.

Şekerbank-Ziraat Bankası arasında imzalanan bir anlaşma ile Şekerbank şubesi
bulunmayan yerlerde kredi kartı ödemelerinizi Ziraat Bankası şubelerine yapabilirsiniz.

www.sekerbank.com.tr

ANKARA KAFKAS ARAŞTIRMA KÜLTÜR VE DAYANIŞMA VAKFI

Şenyuva Mah. Meriç Sokak No:44 Beştepe- ANKARA Tel: 0(312) 222 85 89-223 51 59 Faks: 0(312) 221 09 18 e-mail: kafkar@kafder.org.tr <http://www.kafder.org.tr>